

DET NY CLARTÉ # 30 - SEPTEMBER 2016

DET NY CLARTÉ #30 · II. ÅRGANG · SEPTEMBER 2016
LØSSALG KR. 50,-

DET NY Clarté #30

TEMA: Opløsning & Sammenhæng i EU

LÆS OGSÅ:
EU i opløsning
Europa – set fra Frankrig
Det globale perspektiv
Kaos i Mellemøsten

OPINION

LEDER s. 2 Opgive at udkomme i print af *Karen Helveg Petersen*

AKTUELT & BAGGRUND

ANALYSE s. 4 FN's verdensmål for bæredygtig udvikling...
af *Lars Josephsen*

ANALYSE s. 10 ...klima, vand og bæredygtighedsmålene
af *Ariel Salleh*

TEMA: OPLØSNING & SAMMENHÆNG I EU

INDFØRING s. 22 EU i opløsning
af *Karen Helveg Petersen*

ARTIKEL s. 24 Mens vi venter på Brexit
af *Karen Helveg Petersen*

ARTIKEL s. 32 Europa på polsk
af *Jens Laugesen*

ANALYSE s. 40 Unionen, venstrefløjen og tabernes hævn
af *Staffan Dabllöf*

REPORTAGE s. 46 Europa – set fra Frankrig
af *Flemming Larsen*

BOG & KULTUR

DEBAT s. 50 Europa på skuldrene af Clive Owen af *Marc Gronlund*

DIGTE s. 54 "Varmere" og "Stræder" af *Asger Magne*

UDSTILLING s. 56 Malinesisk kunst af *Kjeld Ammundsen*

ANMELDELSE s. 58 Det globale perspektiv af *Karen Helveg Petersen*

ANMELDELSE s. 62 Kaos i Mellemøsten af *Ilyas Dogru*

ANMELDELSE s. 64 Økosocialismens politik af *Rolf Czeskleba-Dupont*

ANMELDELSE s. 68 Manifest for tilpasning og flugt af *Staffan Dabllöf*

ANMELDELSE s. 70 Tidens vers – imod tidsånden af *Klaus Haase*

ANMELDELSE s. 71 Havenisser af *Flemming Larsen*

ANMELDELSE s. 72 Det ukrainske spørgsmål af *Klaus Riis*

DET NY Clarté

Også vi må opgive at udkomme i print

Vi i Det Ny Clarté bliver desværre nødt til at opgive at udgive et trykt blad. Der er ikke penge nok i kassen til at fortsætte. I takt med den almindelige udvikling mister også vi abonnenter. Der er så meget stof på nettet, at det er hårdt at konkurrere. Mange får måske heller ikke læst bladet, og hvorfor så betale for det?

Vi arbejder hårdt, hver gang vi udgiver et nummer. Gode artikler, redaktionelt tjek, korrektur, layout og tryk, udskrivning af adresser, frimærkepåklister, holde styr på kundebasen, en masse processer, hvoraf nogle koster penge. Naturligvis ikke redaktionens arbejde, heller ikke skribenterne, der arbejder helt gratis eller med omkostninger de selv dækker. Men layout, trykning og de stadig stigende portoudgifter vejer tungt.

Hvis det ikke var for den fonds- og tidsskriftstøtte vi har fået, ville vi ikke have varet så længe. Den har vi været glade for. Dermed har vi kunnet sætte prisen under omkostningerne, for vores abonnenter hører ikke til blandt de velhavende. Men med et faldende abonnenttal synes vi ikke vi kan fortsætte med at prøve at leve på støtten.

Så nummer 30 bliver det sidste trykte nummer. Til gengæld har vi gjort ekstra meget ud af det med en masse kultur og en omfattende temasektion, der behandler EU's nuværende krise.

Men vi opgiver ikke. Vi er ved at få vores hjemmeside op at stå. Der putter vi de gamle numre op i pdf-format (i hvert fald fra og med nr. 17), og vi arbejder på at udvikle modellen for det fortsatte arbejde og vil profilere os mere præcist med hensyn til, hvad vi står for. Vi vil også tilstræbe lidt større hyppighed mellem

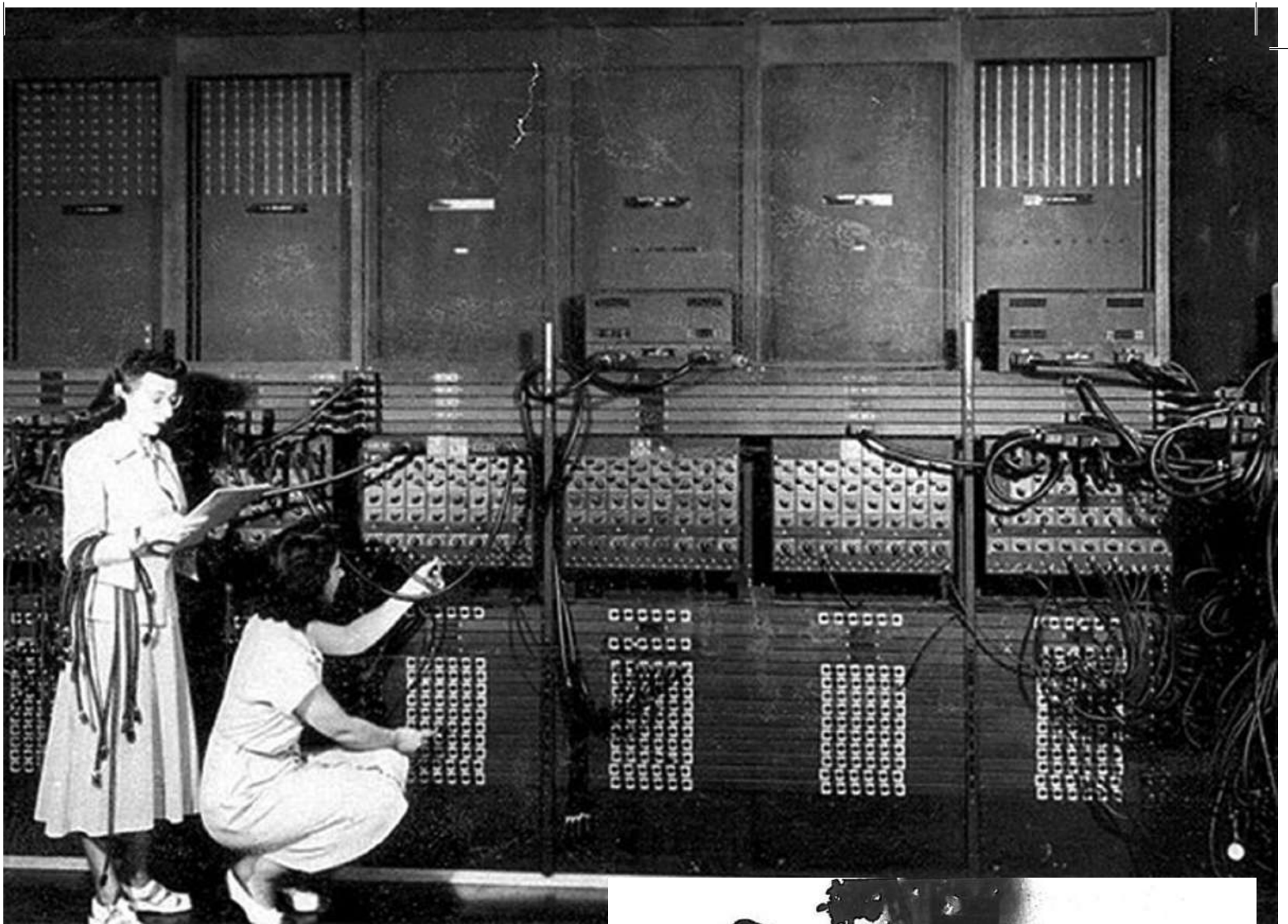
nyhederne, fordi der vil blive mulighed for at lægge en artikel op hurtigt. På den måde kan vi generere mere stof og være hurtigere til at svare.

Vi arbejder også ud fra ønsket om, at vi vil fortsætte med de mere dybtgående numre, dvs. temaer, baggrund og kultur. Desværre har Flemming Larsen, der har stået for kulturstoffet meddelt, at han bliver nødt til at holde op.

Vi identificerer os ikke med et parti. Vi er heller ikke fritsvævende intellektuelle, men prøver at finde en ledestjerne i udviklingen, ikke for at sætte gps'en efter den, men for at se mulighedsfeltet, uden at være for urealistiske. Det er meget godt at opstille utopier og ønskemål. Men flade sammenligninger af positioner og holdninger er ikke os. Vi ønsker at udstikke muligheder, javist, men også at påpege selvmodsigelser, uforudsete konsekvenser og verdenshistoriens ironier. Ellers tager udviklingen én på sengen.

Der spørges ofte: hvor er de venstreorienterede. Mange af os kan sige: her, men I ser os ikke. Det får os naturligvis ikke til at opgive, ligesom vi arbejder sammen med mange andre gode kræfter.

I hører fra os. Vi vil prøve at udsende et nyhedsbrev, hvor vi vil bruge aktive abonnenters email-adresser.

Praktisk-økonomisk. Der er måske nogle, der mener de har et krav imod os, fordi de har forudbetalt nogle numre. Tænk på, at hvert udsendt blad faktisk har været underskudsgivende, så det vil være en kæmpehjælp for os, hvis I vil lade en eventuel forudbetaling gælde som en solidarisk støtte. Men hvis I vil gøre et krav gældende, skriv til os på abonnement@clarte.dk. Så vil vi se, hvad vi kan gøre, når vi gør kassen op. Vi har dog også brug for en smule penge til at køre hjemmesiden for, så vi håber I accepterer vores forklaring. Vi har intet ønske om konkursbegæring eller den slags. Vi er ordentlige mennesker. Og så må vi vel trods alt glæde os over at fattigdomsalarmen er gået i de gyldne hoveder i Davos.

REDAKTØR
Karen Helveg Petersen

FN's verdensmål for global bæredygtig udvikling – et håb for fremtiden?

Forfatteren er uddannet fysiker og master i offentlig politik. Har i mange år arbejdet i Energiministeriet og Miljøministeriet, bl.a. med planlægning inden for energi, miljø og bæredygtig udvikling. Har deltaget i danske NGO'ers samarbejde i de sidste par år om at følge og kommentere 2015-processerne i FN, herunder ikke mindst FN's initiativer på bæredygtighedsområdet. Klimapolitikken har været tema i DNC #10 (2009) bl.a. med bidrag om økosocialisme og tematiseret i de tre sidste udgaver siden juni 2015, hvortil der henvises.

Af Lars Josephsen

FN's Verdensmål fra 2015 tegner nogle nye perspektiver for den fremtidige globale udvikling, set i lyset af bl.a. stigende ulighed, klimatrussel, overforbrug af naturressourcer, m.v. – Aftalen om Verdensmålene har vakt interesse i offentligheden, dog især i kredse, som i forvejen følger de globale dagsordner. Målene har ikke fremkaldt store overskrifter i danske medier og har ikke fået opmærksomhed i et omfang, der svarer til den betydning, de fortjener. Både FN og de enkelte lande, der er ansvarlige for at sætte verden på en bæredygtig kurs, skal nu gennemføre handlinger, der omsætter de ambitiøse mål til praksis. – Artiklen giver et overblik over Verdensmålenes indhold og karakter og kommer kort ind på arbejdet med at udvikle indikatorer til vurdering af, om iværksatte aktiviteter fører til fremskridt i forhold til en global bæredygtig udvikling. Afslutningsvis antydes nogle af de punkter, kritikere har rejst.

BAGGRUND

Vi lever i en epoke med observerbare forandringer af biosfæren og en ny opfattelse af klodens rolle som hjemsted for menneskers liv – en epoke, som kan kendetegnes ved to parallelle globa-

le tendenser, hvis spor kan følges tilbage gennem mere end fire årtier.

Tendenserne består dels af et *erkendelsesforløb*, der har udgangspunkt i en hastigt voksende viden om, hvordan menneskets livsformer vekselvirker med jordens komplekse økosystemer, og om udnyttelsen af livsvigtige naturressourcer, som udgør de basale forudsætninger for de menneskelige aktiviteter, vi kender i dag. Dels af en række globale *politiske og organisatoriske initiativer*, udfoldet gennem transnationalt samarbejde mellem stater, erhvervsliv og civilsamfundsorganisationer, med fokus på indretningen af institutioner og samfund mere generelt, og på disses tilpasning til rammerne for livet på jorden.

Det første spor tegnes af en overvældende mængde faglige rapporter, analyser, udredninger og fortællinger, hvortil kommer praktiske erfaringer fra alle egne af verden. Der foreligger afgørende ny faktuel viden om og dybere indsigt i globale ændringer, som menneskelige aktiviteter har forårsaget frem til i dag – ændringer, som med den nuværende udviklingskurs må forventes at blive markant forstærket i fremtiden.¹ Mængden af relevant litteratur er omfattende. Her skal blot

nævnes: 'Grænser for vækst' (Romklubben, 1972), der med sine modelberegninger gør op med paradigmet om ubegrænset vækst, de årlige rapporter 'State of the World' (udgives af World Watch Institute), der løbende analyserer forskellige kritiske aspekter af verdens tilstand, og 'Skru ned for varmen'² (rapporter udgivet af Verdensbanken), der bl.a. beskriver foruroligende scenarier for en verden karakteriseret ved en stigning i den globale gennemsnitstemperatur på 4 °C.

Det andet spor findes især i FN-systemet som et langt historisk forløb, der foreløbig har kulmineret i 2015. Det tegnes bl.a. af en stribe af topmøder for verdens ledere. Med start i FN-konferencen 'Menneskets Miljø' i 1972 i Stockholm, efterfulgt af topmødet 'Miljø og Udvikling' (Rio, 1992) og konferencen 'Bæredygtig Udvikling' – Rio+20 (Rio, 2012). På dette sidste møde besluttede FN's medlemslande at igangsætte en proces henimod

opstilling af et antal universelle mål for at virkeliggøre visionen om global bæredygtig udvikling. Resultatet forelå i slutningen af 2014 i form af et udkast til en aftale, der omhandler i alt 17 mål for bæredygtig udvikling, de såkaldte Verdensmål.

AFTALE OM GLOBAL BÆREDYGTIG UDVIKLING

I september 2015 indgik stats- og regeringschefer for 193 lande på FN's generalforsamling aftalen om Verdensmålene. Aftalen,³ der kaldes 2030-dagsordenen, sætter med de 17 mål kursen for de forandringsprocesser, der er nødvendige for at skabe en global omstilling til en bæredygtig udvikling (jf. boks 1). Hvert af målene er uddybet gennem ca. 10 delmål – 169 i alt. Hermed bliver beskrivelsen af visionen om global bæredygtig udvikling tematisk uddybet og præciseret, hvilket er prisværdigt – men visionen fremstår samtidig en del mere sammentæt end mange havde forventet.

FN'S 17 BÆREDYGTIGHEDSMÅL - VERDENSMÅLENE

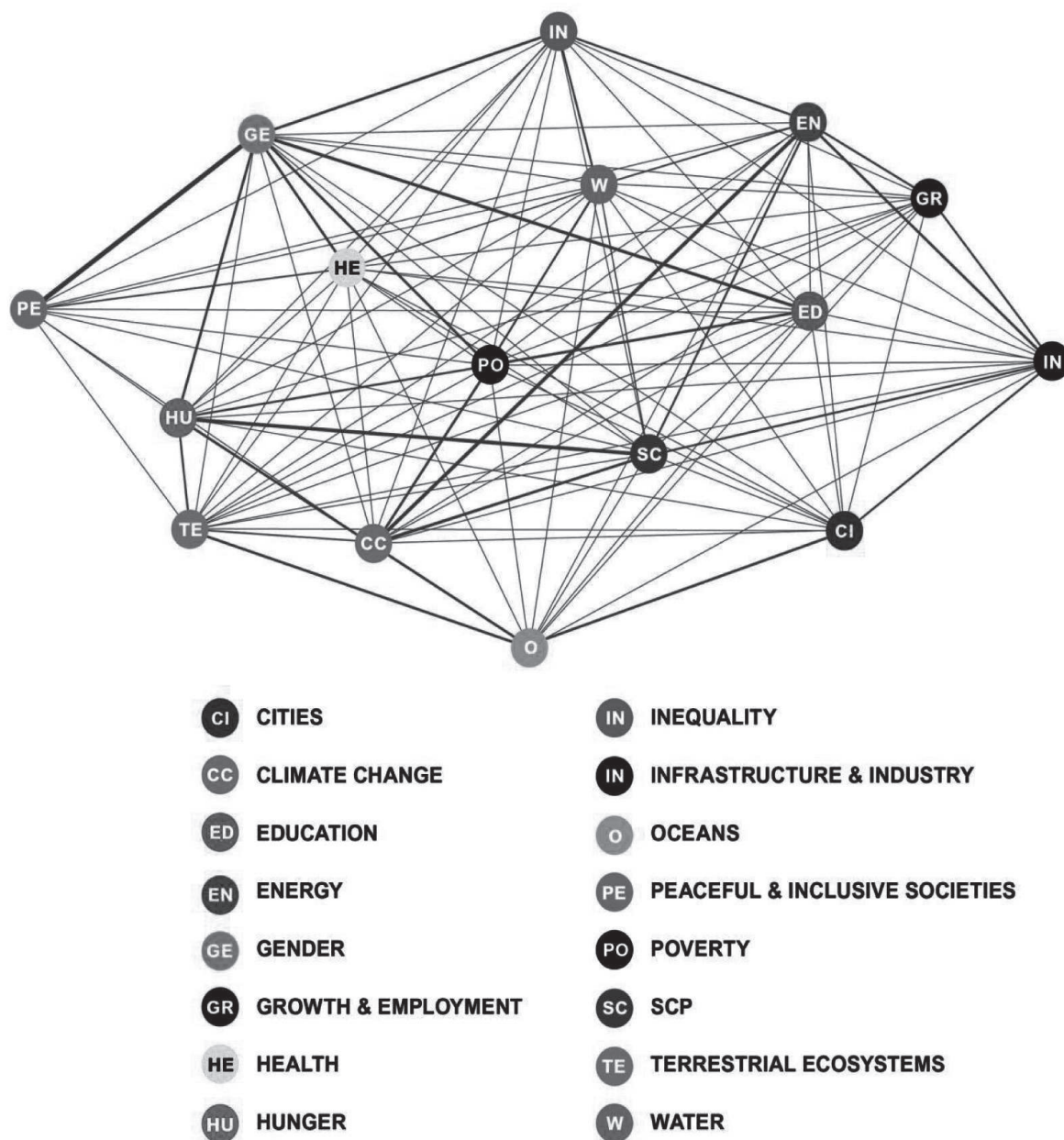
1. Udryd fattigdom i alle dens former i hele verden.	8. Frem vedvarende, inkluderende og bæredygtig økonomisk vækst, fuld og produktiv beskæftigelse og anstændigt arbejde for alle.	brug af oceaner, hav og marine ressourcer.
2. Udryd sult, opnå fødevarersikkerhed, og frem bæredygtigt landbrug	9. Byg modstandsdygtig infrastruktur, frem inkluderende industrialisering og innovation.	15. Beskytte, genopbygge og sikre bæredygtige løsninger af jordens økosystem. Samt sørge for en bæredygtig skovdrift, bekæmpe ørkendannelse og stoppe samt modarbejde nedbrydningen og ødelæggelsen af biodiversiteten.
3. Sikre sunde liv og trivsel for alle i alle aldre.	10. Reducer ulighed i og mellem lande.	16. Frem fredelige og rummelige samfund, styrk adgang til retssystemer for alle, og opbyg effektive, ansvarlige og inkluderende institutioner på alle niveauer af samfundet.
4. Sikre rummelig kvalitetsuddannelse og livslange læringsmuligheder for alle.	11. Gør byer og bebyggelser inkluderende, sikre, modstandsdygtige og bæredygtige.	17. Øg midlerne til implementering, og styrk det globale partnerskab for bæredygtig udvikling.
5. Opnå ligestilling, styrk alle kvinders og pigers rettigheder.	12. Sikre bæredygtige forbrugs- og produktionsmønstre.	
6. Sikre tilgængelighed og bæredygtig forvaltning af vand og sanitet for alle.	13. Tag omgående handling for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser.	
7. Sikre adgang til pålidelig, bæredygtig og moderne energi til alle til en overkommelig pris.	14. Bevare og sikre bæredygtig	

I Brundtlandrapporten (1987) er begrebet 'bæredygtig udvikling' nærmere beskrevet flere steder. En af de oftest citerede definitioner er: " ... en udvikling, som opfylder de nuværende behov

uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare." Selvom denne definition ikke er knivskarp, er der gennem årene etableret en bredt accepteret forstå-

else af, at bæredygtig udvikling omfatter tre dimensioner: miljø, økonomi og sociale forhold, og at fremtidige generationers livsmuligheder må inddrages i nutidens beslutninger. I forlængelse af definitionen ovenfor, og med Verdensmålene in mente, kan man sige, at det overordnede formål med global bæredygtig udvikling er at sikre integration – også i et langt tidsperspektiv – af samfundsmæssige forandringsprocesser, der fremmer social inklusion, miljøbeskyttelse og økonomisk fremgang, og at dette sker med udgangspunkt i de rammer, der sættes af mål og delmål i 2030-dagsordenen.

Aftalen om Verdensmålene ('Sustainable Development Goals', SDGs) kan betragtes som en milepæl for at forandre verden i bæredygtig retning. De hensigter, der er nedlagt i målene, udgør tilsammen en vision, der er mere vidtgående, end man måske umiddelbart gør sig klart – men alene det store antal mål og delmål antyder omfanget af opgaven med at realisere tankerne. I FN-sproget benyttes udtrykket *transformation* – et ord med et bredt spektrum af betydninger, der strækker sig lige fra 'forvandling' og 'mærkbar forandring' over til 'radikal omstilling'. – Men uanset hvilken tolkning man lægger til grund, repræsenterer målene

Figuren er gengivet fra *Global Sustainable Development Report 2015 Edition*, UN ECOSOC for HLPF, se sustainabledevelopment.un.org/gedr

for bæredygtig udvikling udfordringer for verdenssamfundet af en karakter, der ikke er set tidligere. Omfanget og dybden af de nødvendige omstillinger er nærmest uoverskuelige.

AMBITIØSE MÅL

Aftalen er enestående af sin art, bl.a. ved at målene er *universelle* – dvs. at de gælder for alle verdens lande, der gennem aftalen har påtaget sig et ansvar for at realisere målene på nationalt niveau, og dermed at arbejde i samme retning – altså med aftalens helhedsprægede og globale sigte. Mål og delmål afspejler tilsammen den uhyre *kompleksitet*, som regeringer, private virksomheder, civilsamlingsorganisationer og landenes befolkninger er nødt til at se i øjnene som et uomgængeligt vilkår for at bringe verden ind på en kurs mod bæredygtighed. Det gør ikke opgaven lettere, at mange af målene er gensidigt afhængige, og at de skal søges realiseret samtidig. Det er derfor nødvendigt, at alle parter aktivt modarbejder den åbenlyse risiko for fragmentering og tunnelsyn på både kort og lang sigt.

Allerede kort tid efter målenes vedtagelse i FN så man desværre eksempler på politikere, der overså (eller undsagde?) målenes indbyrdes sammenhæng ved at foreslå, at man kunne udvælge nogle (få) af målene, hvor man som land havde særligt gode forudsætninger for at gøre en indsats, i stedet for at sprede sin opmærksomhed på alle 17 mål. At man som politiker kan føle sig fristet til at tale for denne opfattelse er måske forståeligt, men en sådan selektiv tilgang (*'cherry picking'*) er ikke acceptabel. Man må som aktør have helheden for øje og samtidigt påtage sig ansvar for at afdække og gennem handlinger at forholde sig til forbindelserne mellem 'ens egne' udvalgte mål og de resterende mål (*'policy coherence'*). – Målenes indre kompleksitet vil uden tvivl vise sig at rumme interesse modsætninger og dilemmaer i adskillige dimensioner. Håndtering af kompleksitet på mange planer kræver en grundlæggende anderledes tilgang end løsning af enkeltproblemer.

Verdensmålenes indbyrdes sammenhæng er illustreret i boksen på foregående side.

Mange steder rundt om i verden er man begyndt at forstå, at menneskeheden samlet set har et overforbrug af naturressourcer, og at klima, miljø og biodiversitet er alvorligt truede, med de konsekvenser, at der vil indtræde drastiske forandringer i menneskers livsvilkår. I en del situationer vil begrebet 'katastrofe' være på sin plads. På den baggrund er det nødvendigt, at der skabes en bred tilslutning fra alle grupper i samfundet til en omstilling til bæredygtig udvikling. Det er et åbent spørgsmål, om beslutningstagere i regeringer, erhvervsliv og civilsamlingsfund i alle verdens lande er indstillet på seriøst at følge op på målene. Der skal tages et væld af beslutninger nationalt, men også på subnationalt og lokalt plan, hvilket automatisk afføder en lang række svære spørgsmål, som f.eks. hvordan kan omstillingen ske i praksis? Hvem skal tage initiativet? Hvordan skal byrderne fordeles? etc. Og mange vil sikkert spørge, om verden i det hele taget har råd til omstillingen. Det indlysende modspørgsmål er, om verden overhovedet har råd til at lade være?

TIDSFAKTOREN

Verdensmålene har en erklæret tidshorisont frem til 2030. I denne sammenhæng indtager klimamålet en helt særlig plads (mål 13: Skride til umiddelbar handling for at bekæmpe klimaændringer og konsekvenserne af disse). Indsatsen på klimaområdet er i 2030-aftalen kort præciseret gennem 5 delmål. Rammerne for den kommende klimaindsats er imidlertid mere detaljeret beskrevet i den såkaldte 'Paris-aftale', der blev vedtaget af alle lande i december 2015 på COP21-mødet i Paris.⁴

Det fremgår af denne aftale, at den globale temperaturstigning skal holdes et stykke under 2°C i forhold til det førindustrielle niveau og 1,5°C om muligt; at udledningerne af drivhusgasser skal toppe snarest muligt med hurtige reduktioner derefter; og at der i anden halvdel af århundredet skal være balance mellem udslip af drivhusgasser og den mængde, naturen kan opsuge. Det fremgår på flere måder af Paris-aftalen, at bekæmpelse af de globale klimaændringer er en hastesag. På mindre end en generation skal verdenssamfundet præstere meget markante reduktioner af drivhus-

gasudledningen, for at undgå at konsekvenserne af klimaændringerne bliver helt uoverskuelige. Scenarie-beregninger, f.eks. fra Verdensbanken (jf. note 2) og fra IPCC's seneste rapporter, illustrerer dette meget klart. I dette lys er klimamålet nok det blandt Verdensmålene, som mest åbenlyst blotlægger tidsaspektets enorme betydning.

En af de allervigtigste kilder til konflikter og dilemmaer er den tidsmæssige ramme, de enkelte interessenter – bevidst eller ubevidst – lægger til grund for deres opfattelse af behovet for omstilling til bæredygtighed frem mod 2030: Forestiller man sig f.eks. en omstilling, der kan gennemføres gradvist over de næste 15 år, i takt med at bl.a. teknologiske fremskridt åbner nye muligheder? Kan der opbygges en folkelig forståelse for, at samfundene allerede nu påbegynder omstillingsprocesser, der er helt nødvendige – forandringer, som eksempelvis indebærer indførelse af radikalt nye forbrugs- og produktionsmønstre? Nødvendigheden kan f.eks. være fremkaldt af, at den hidtidige landbrugsproduktion mange steder i verden enten er alvorligt truet (f.eks. af tørke, jord-erosion, ekstreme vejrforhold mv.) eller ikke længere er mulig, og at det derfor er problematisk, om der kan skaffes tilstrækkelige forsyninger af mad til alle borgere i alle lande. Der vil generelt være øget pres på vigtige samfundsstrukturer, og risiko for, at den eksisterende samfundsmæssige orden nedbrydes som følge af sociale uroligheder, migration og konflikter, der opstår i kølvandet på ændrede livsvilkår. Disse vil ofte være ringere end de hidtidige og i mange tilfælde tvinge mennesker til helt at forlade deres hjemegn.

En bæredygtig omstilling vil nødvendiggøre en nedgang i det materielle forbrug i den rige del af verden, ledsaget af en mere retfærdig fordeling af goderne for at afskaffe sult og nød, og at sikre væsentligt forbedrede materielle levevilkår for de fattige dele af klodens befolkning. En udskydelse af handlingsindsatsen – 'vi venter og ser tiden an' – vil ikke være en løsning. Jo senere man kommer i gang med omstillingen, jo vanskeligere bliver opgaven. Kan dominerende kræfter i civilsamfund og erhvervsliv presse politiske beslutningstagere

og toneangivende organisationer til at fremme en omstilling med et engagement, der er tilstrækkeligt energisk til at sikre, at kriserne ikke kommer ud af kontrol? Dette vil kræve en lang tidshorisont for vigtige beslutninger, og inddragelse af perspektiverne ved ikke-handling eller alt-for-langsom handling. Men kriser og konflikter vil uundgåeligt indtræffe undervejs. En omstilling til bæredygtig udvikling vil stille meget store krav til evner og kapacitet med hensyn til konfliktforståelse og -løsning. Det gælder for alle landes regeringer, men også for alle andre nødvendige aktører, det være sig virksomheder, organisationer, lokalsamfund eller befolkninger som helhed. Realisering af 2030 Agendaen stiller stærke udfordringer på alle niveauer.

Med verdensmålene er kursen sat for bestræbelserne på at løse nogle af de dybeste og mest omfattende problemer menneskeheden står over for, som f.eks. at udrydde fattigdom i alle dens former i hele verden (mål 1), at mindske ulighed i og mellem landene (mål 10), og at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser (mål 13) – for blot at nævne nogle få.

PLANER, IMPLEMENTERING OG MONITORERING
På globalt og nationalt niveau forestår der nu en omfattende opgave i at omsætte målene til praksis. Som led heri kræves dels, at alle lande udvikler nationale bæredygtighedsstrategier og vedtager handlingsplaner, dels at de rent faktisk gennemfører disse strategier og planer. Resultaterne af indsatsen må løbende følges og vurderes. Undervejs bliver der helt sikkert behov for regelmæssigt at justere planerne og strategierne. I de processer er såkaldte bæredygtighedsindikatorer et vigtigt værktøj. Sådanne indikatorer er under udarbejdelse, under ledelse af FN (*UN Statistical Commission*) i samarbejde med statistiske myndigheder i en gruppe lande. Der eksisterer allerede evalueringsredskaber som f.eks. FN's såkaldte *Human Development Index* (HDI), som kan have relevans for opfølgning af målene.

Det er i den forbindelse også værd at nævne de vurderinger og procedurer, der benyttes i FN-regi ved regelmæssigt tilbagevendende opfølgning

og gennemgang ('reviews of progress') af landenes praksis på menneskerettighedsområdet (de såkaldte *Universal Periodic Reviews, UPR*). En ny type *reviews of progress*, der er tilpasset bæredygtighedsdagsordenen, kan vise sig at være et værdifuldt supplement til de kommende bæredygtighedsindikatorer. Det Danske Institut for Menneskerettigheder har foretaget en omfattende gennemgang af alle 17 Verdensmål og 169 delmål med det sigte at kortlægge, hvilken forankring menneskerettighederne har i forhold til et givet mål, delmål eller indikator. Gennemgangen viser, at der er en høj grad af konvergens mellem menneskerettigheder og bæredygtighedsmålene, hvilket indebærer, at nationale, regionale og globale menneskerettighedsmekanismer kan anvendes direkte ved vurdering og vejledning af implementering af målene.⁵ *Reviews* og indikatorer vil tilsammen udgøre vigtige værktøjer til effektiv monitorering af indsatserne. Monitorering i bred forstand er under alle omstændigheder nødvendig på alle planer, og vil formentligt give anledning til forstærket offentlig debat om målenes relevans og udformning, hvilket på sin side vil være en vigtig forudsætning for, at der kan skabes en stadig større forståelse for, hvor meget omstillingen til bæredygtighed egentligt haster.

IKKE ALLE ER TILFREDSE MED AFTALEN

Selvom vedtagelsen af Verdensmålene har skabt en vis optimisme i brede kredse, er langt fra alle relevante parter tilfredse med aftalen. Helt overordnet har det været fremhævet, at aftalen kan opfattes både som en advarsel og som en sovepude. Kritikere har desuden fremført, at aftalen bygger på urealistisk høje forventninger om landenes indsats, idet disse skal gennemføres på frivillig basis og med en tidsramme frem til 2030. Er det overhovedet muligt, spørger man, og er det tidsnok? Dertil kommer kritik med udgangspunkt i nogle bredere problemstillinger, som går på tværs af de 17 mål, og som kun er sporadisk eller indirekte nævnt (eller som slet ikke er nævnt) i aftalens tekst, og som i konsekvens heraf ikke er taget eksplicit op. Det drejer sig bl.a. om problemer, som f.eks.

den fortsatte globale *befolkningstilvækst*, en begrænset opmærksomhed på behovet for kapacitet til *konflikt-håndtering* og *-løsning*, manglende omtale af *mekanismer* og *strukturer* bag en udviklingsdynamik, der fremmer ulighed i og mellem befolkningsgrupper og lande, fraværet af påpegnning af *etiske dilemmaer* og af *økonomiens rolle* i forandringsprocesserne, herunder selve den økonomiske tænkning, som implicit er indlejret i aftalen, og som bygger på en forudsætning om fortsat materiel vækst.

Disse kritikpunkter – og andre – vil blive omtalt i en senere artikel om Verdensmålene.

Lars Josephsen er uddannet fysiker og master i offentlig politik.

Noter:

1. Ordet *Antropocænan* anvendes som betegnelse for denne epoke. Nye faglige discipliner opstår i løbet af disse år, f.eks. *global change studies* og *sustainability science studies*, hvis rationale netop er at kortlægge og søge at forstå menneskets samlede stofskifte med de globale processer i form af bl.a. kulstofkredsløbet, kvælstofkredsløbet, vandkredsløbet, m.v.
2. *Potsdam Institute for Climate* (2012, 2013, 2014) 'Turn down the heat'. Verdensbanken <http://www.worldbank.org/en/topic/climatechange/publication/turn-down-the-heat>
3. Aftaledokumentets titel er *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*.
4. *Paris Agreement*, se: http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
5. Birgitte Feiring and Adrian Hassler. 2016. *Human Rights in Follow-up and Review of the 2030 Agenda for Sustainable Development. The Danish Institute for Human Rights*. Se www.humanrights.dk

En 'post-development'-forståelse af klima, vand og bæredygtighedsmålene

Forfatteren er Visiting Professor, Philosophy, Culture & Environment, Nelson Mandela Metropolitan University samt Research Associate i Political Economy, University of Sydney (se i øvrigt www.arielsalleh.info). Ariel Salleh var indbudt oplægsholder på forårets konference i Transform!Danmark og har tidligere været med til en afsluttende evaluering af forsker-samarbejdet under EU's 5. rammeprogram om 'Sustainability Strategy.' På denne baggrund blev hun inviteret til et foredrag om FN's bæredygtighedsmål (se Lars Josephsens introduktion). Artiklen bygger på forelæsningssteksten fra Roskilde Universitet, marts 2016.

Af Ariel Salleh

De 17 mål og 169 sigtelinjer for bæredygtig udvikling, der i september 2015 blev vedtaget af de Forenede Nationer og regeringschefer, beskrives som en universel handlingsplan for "mennesker, planeten og velstanden", der skal gennemføres over de næste 15 år. Hensigten med målene er at beskytte jorden mod yderligere nedslidning, herunder klimaforandringerne, og at forvalte naturressourcerne med henblik på en bæredygtig produktion, der understøtter nuværende og fremtidige generationers behov. Der er ingen tvivl om, at verdens tilstand ser dystert ud. FN's tilknyttede Vidensplatform for Bæredygtig Udvikling, *Transforming Our World*, nævner uligheder i magt, rigdom og livschancer; diskrimination mellem kønnene og af ungdommen; militære konflikter, terrorisme, trusler mod sundheden samt flygtninge; ressourceudtømming, ørkendannelse, vandknaphed og tab af biodiversitet.¹ Målene stiler imod at afslutte fattigdom i år 2030. På linje med FN's Charter og den Universelle Menneskerettighedserklæring lægges der vægt på lig-

hed og styrkelse af rettighederne for kvinder, børn, handicappede, migranter og de mindst udviklede lande.

FN-målene bygger på de tidligere Millennium Development Goals (MDG). Disse mislykkes imidlertid, hvilket foranledigede den caribiske aktivistveteran Peggy Antrobus til at omdøbe forkortelsen MDG til "Mest Distraherende Reklame-trick".² De nuværende mål forsøger derudover på at integrere "de tre søjler for bæredygtig udvikling – den økonomiske, den sociale og den miljømæssige". Men tidsånden og de akademiske discipliner behandler økonomien fejlagtigt som adskilt fra samfundet eller behandler økonomien og samfundet fejlagtigt som adskilt fra økologien. Denne silotænkning fremmer ikke social forandring.

Økofeminister påpeger, at silotænkningen stammer fra den gamle dualisme mellem menneske og natur, et centralt dogme i det eurocentriske kulturelle herredømme, der med den nuværende kapitalisme rækker på tværs af globusset.³ Den marxistiske analyse griber ikke så dybt som økofeminismen, men ser kapitalismen som et i sig selv modsætningsfyldt produktionssystem. En første modsætning viser sig i spændingen mellem økono-

mi og samfund.⁴ 1980'ernes berømte Brundtland Rapport⁵ tog således fejl ved at promovere økonomisk vækst og 'trickle down'-fordele som løsning på fattigdom. Det, som man overså, var, at kapitalakkumulation hos nogle afhænger af tilegnelsen af andres ressourcer og arbejdstid – indfødte folkeslags, arbejdernes og husmødrenes.

Ifølge antropologen Jason Hickel fra London School of Economics betyder en fattigdomsgrænse på \$5 per dag, at over 60 procent af menneskene er fattige: "Med den givne relation mellem BNP-vækst og de mest fattiges indkomstfremgang vil det tage 207 år at eliminere fattigdom med denne strategi, og for at nå derhen vil vi være nødt til at opblæse den globale økonomi til 175 gange dens nuværende størrelse".⁶ FN-målene er ikke blot urealistiske, men udemokratiske, idet målene skal realiseres gennem stigende BNP, stigende markedsliberalisering og frihandel, såvel som at henlægge mere magt til Verdenshandelsorganisationen WTO.

For at stabilisere fødevaremarkederne mangler der en regulering af det internationale banksystem. De store selskabers skatteunddragelse er ikke nævnt. Tilgangen til udlandsgæld ser ud til at være en omstrukturering af investeringsfremmende regimer for de mindst udviklede lande. Siden 1980'erne har FN åbnet op for den private sektors interesser. Verdenserhvervsrådet for Bæredygtig Udvikling var på Rio-topmødet i 1992 særlig aktiv i formuleringen af Agenda 21. Før Rio+20-topmødet i 2012 indrullerede den private sektor sammen med reklameagenturer store NGO'er og ambitiøse akademikere i affatningen af visionen om en såkaldt 'grøn økonomi', kendt som *The Future We Want*.⁷

Erhvervsledere lancerede på Davos-mødet i 2012 et initiativ for global nydesign (Global Redesign Initiative).⁸ Alt imens har europæiske bestræbelser på Earth System Governance som en ny form for neoliberal forfatningstænkning ført til en ansøgning om formel anerkendelse som regulært FN-mål.⁹ Dette skete ikke i 2015, selvom et vordende globalt partnerskab af store selskaber, regeringer og FN-bureaukrater kendt som High Level Political Forum angående Bæredygtig Udvikling

skal til at styre FN-målene. Dette forum forgrener sig i FN's generalforsamling, det Økonomisk-Sociale Råd og et mangesidigt Interessentforum angående Videnskab, Teknologi og Innovation. OPP eller offentligt-private partnerskaber er ved at blive FN-norm. Realiseringen og finansieringen af FN-målene er frivillig. Målsætningerne forstås som hensigter. Som en 'public service' vil FN dog levere årlige fremskridtsrapporter på regionalt, nationalt og internationalt plan. Paragraf 48¹⁰ beskriver, hvordan: Indikatorer er under udvikling, der understøtter dette arbejde. Der vil være brug for tilgængelige, rettidige og tilforladeligt disaggregerede kvalitetsdata for at måle fremskridt og for at sikre at ingen efterlades bagud. Sådanne data er nøglen for beslutningsprocesser.

Kapitalismens første modsætning mellem økonomi og samfund forklarer, hvordan social forarmelse er bagsiden af økonomisk vækst. Den anden modsætning mellem kapitalismen og reproduktionsbetingelserne forklarer en anden bagside af økonomisk vækst, nemlig økologisk udtømming. Den viser sig i spændinger mellem økonomi og økologi, fordi kapitalakkumulatio- nen eroderer selve materialiteten af de miljøbetingelser, der gør den mulig.¹¹ Det er nonsens at tale om bæredygtig udvikling, når man går ind for ekstraktivisme, vækst i BNP og en udvidet global frihandel. Som Hickel siger: "På nuværende tidspunkt overbelaster de globale niveauer i produktion og konsumtion vores planets kapacitet med omtrent 50 procent." Han fortsætter: "Lad os antage at fattige lande vokser utroligt hurtigt og snart indhenter gennemsnittet for lande med høj indkomst. Ifølge data fra The Global Footprint Network ville vi have brug for 3-4 jordkloder for at opretholde dette niveau af produktion og konsumtion – forudsat at lande, der allerede har høje indkomster, nedsætter deres nuværende vækstrater til nul, hvilket der ikke findes tegn på."¹²

Medens finansieringen af FN-målene er frivillig, er den teknologiske innovations rolle specificeret i detaljerne. Som målsætning 7a (om energiforsyning, red.) antyder, forudses et investeringsboom: Op til år 2030 fremmes internationalt samarbejde,

der letter adgang til forskning og teknologi inden for ren energi, herunder vedvarende energi, energieffektivitet samt avanceret og renere fossilaftbrændings-teknologi, og promoveres investeringer i energiinfrastruktur og ren teknologi. Denne økonomiske ekspansion retter sig især mod udviklingslande, hvor informationsteknologi anses som uundværlig. I tillægget til *Transforming Our World* annoncerer paragraf 70 dannelsen af en mekanisme til at gøre teknologi tilgængelig, der skal være åben for alle FN-organisationer og fonde. Spørgsmålet rejser sig: Vil en sådan finansialisering være behjælpelig med at realisere bæredygtigheds-målene eller vil bæredygtigheds-målene være behjælpelige med finansialiseringen?

Den anden af kapitalismens modsætninger sætter fokus på, hvordan denne irrationelle udviklingsmodel slår benene væk under sig selv. Vuggetil-grav-virkningerne af minedrift, smelteværker, forarbejdningsindustri, transport og et fortsat stort energiforbrug gennem high tech indebærer en afgjort ikke-bæredygtig byrde af jorderosion og toksicitet, vandspild og emissioner af drivhusgasser. Dette er tydeligvis også et overgreb mod andre mål. Men silotænkningen – adskillelsen mellem økonomi, sociologi og økologi – betyder, at den interdisciplinære problemløsning, som der er brug for, fortegner sig. Lammelsen demonstreres tydeligt i den nuværende tro på abstrakte markedsmechanismer til at rette op på den globale opvarmning.

En anden anklage mod dette usammenhængende FN-program lyder fra William Easterly, forhenværende økonom i Verdensbanken. Han beskriver FN-målene som ”meningsløse, drømmende og forvanskede ... FN-målene skal kontrollere opnåelsen af målsætninger, der ikke kan kontrolleres eller opnås ... [og da slet ikke] ... finansieres gennem uidentificerede pengeskilder”. I Easterlys optik ligger hovedværdien af FN-målene i en ”bekræftelse af betydningen af folkenes ret til selvbestemmelse ... Nedgangen i og ophøret med påstandene om bistandshjælp fortæller

os kun, at det ikke kan svare sig at sætte lid til FN-bureaukrater eller vestlige eksperter. Vi kan i stedet for knytte vores håb til de fattige folk, som vi støtter, som værdige aktører i deres eget skæbne”.¹³ Denne pointe bringer mig til kernen af mit argument, som handler om en fremtidens post-udviklings socialøkonomi af *buen vivir*, baseret på folkenes suveræne intelligens i forvaltningen af deres habitat, levevej og endda strategi i forhold til klimaforandringerne.

FN-mål 13 om klimaet kræver en maksimal global temperaturstigning på i gennemsnit ikke mere end 1,5 °C over det præindustrielle niveau, og det henholder sig til kapitalistiske standardtiltag af reduktioner, tilpasning og finansiering, teknologi-overførsel og kapacitetsopbygning. Men den slags miljøforvaltning er identisk med, at nationale bureaukratier manipulerer med indikatorer, der ofte er skabt ret lemfældigt, og den kræver milliarder i kapitaludlæg til teknologiske innovationer, lån og indkøb. FN-målenes klimahandlingsplan følger IPCC-tilgangen ved at gøre den globale opvarmning uforståelig gennem opstilling af parametre i planetarisk målestok, således at politisk handling fjernes fra folkenes handleevne – det vil sige enden til at handle på andre måder end som forbrugere.

Denne politik bevidner endnu et aspekt af det eurocentriske skisma mellem mennesker og natur. I dette tilfælde går skillelinjen mellem abstrakt åndeligt arbejde og praktisk arbejde med hænderne. Kapitalismen kan faktisk ikke fungere uden denne sociale opdeling. I modsætning hertil engagerer folk i ikke-kapitalistiske samfund i det globale Syd og i ikke-kapitalistiske sektorer såsom hjemmet sig i det, man kan kalde for ’meta-industrielt arbejde’, hvor de designer, leder og udfører deres eget arbejde. Bonden er én sådan type; husmoderen en anden. I det følgende taler jeg for en autonom meta-industri- el klimastrategi ud fra en overbevisning om, at den nuværende internationale politik – ligesom FN-målene – er kompromitteret og faktisk gjort impotent gennem kapitalismens modsætninger.¹⁴

”

klimadebatten er endnu et neokolonialt bedrageri.

Tilsluttede den enogtyvende konference af deltagerlandene i FN's rammekonvention om klimaforandringerne (COP21) sig det anbefalede mål om at begrænse udledninger, så de kun ville resultere i temperaturstigninger på 1,5 grader? Nej: borgere og aktivister, der observerede mødet i Paris i december 2015, stødte simpelthen på business as usual. Men klimapolitikken kommer ikke ud af stedet, så længe bevægelserne bliver indespærret i debatter om aritmetiske størrelser. Det er på tide at genstarte klimakampene på et sted, der overskrider silotænkningen og dennes begrænsede videnskabsforståelse. I Paris blev alvorlige bestræbelser på at nedsætte udledninger udsendt til år 2020, mens nulmålsætninger skal realiseres på et tidspunkt efter 2050. Det demokratiske princip om fælles, men differentieret ansvar for rige og fattige nationer (formuleret i den stadig gældende Klimarammekonvention fra 1992, se DNC#28, s.19, red.) blev erstattet gennem udefinerede fagter kaldt "hensigtserklæringer om nationalt bestemte bidrag" (Intended Nationally Determined Contributions).

På COP21 blev den bydende nødvendighed af at begrænse emissionerne fra minedrift, kvægbrug, afskovning, luftfart og skibstrafik sat i skammekrogen. Vedvarende energi blev fremmet, men på linje med ineffektive markedsløsninger som frikøb (offsets) og kulstof-kvotehandling samt risikable løsninger såsom fracking, atomkraft og geo-engineering. Den finansielle støtte til lokalsamfundenes tilpasning og økonomisk overgangsbistand beløb sig kun på USD 100 milliarder per år. Tænk bare som sammenligning på de 1-5000 milliarder der årligt går til subsidiering af fossile brændsler. Den profit-jagende varebaserede livsstil, som internationale eliter både i Nord og Syd propagerer, betyder at 10 % af den globale befolkning udleder 60 % af drivhusgasserne. Et FN i taknemlighedsgæld til koncernverdenen er imidlertid ikke i stand til at få de rige industrinationer til at acceptere deres historiske ansvar for krisen. For det globale Syd er det retfærdigt at kræve forurenere-betaler-princippet anvendt, der dækker Nord's ansvarlighed, når leveforhold og arbejdspladser i Syd er beskadiget hhv. gået tabt på grund af klimapåvirkninger, og disse skyldes produktionen

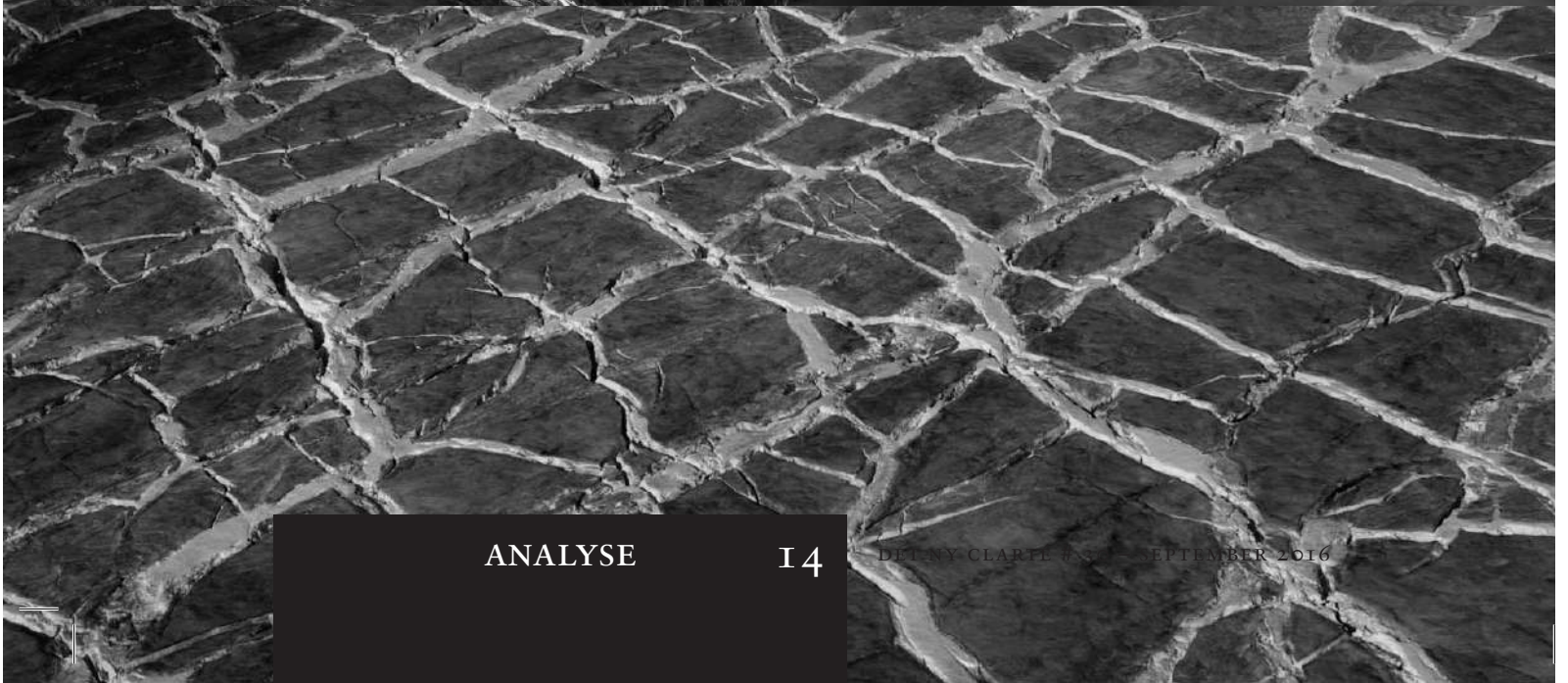
af rigdom i eller til Nord. Men legalt bindende henvisninger til menneske- og indfødtes rettigheder, lighed mellem generationer og fødevarerikkerhed blev på COP21 svækket ved, at de blev flyttet fra selve aftaleteksten til præamblen.

Faktisk blev miljømæssig afregulering indirekte fremmet i Paris ved den entusiastiske forventning om frihandelsaftaler, som TTIP and TPP gav anledning til.¹⁵ Forskeren og aktivisten i social retfærdighed Patrick Bond peger på, at allerede en G7- erklæring fra juni 2015 tilkendegav magtfulde staters ligegyldighed over for ikke at tilstræbe kulstoffrie forbrændingsprocesser på denne side af år 2100.¹⁶ På deres egne præmisser formulerer Bond en stærk kritik af de usammenhængende neoliberale markedssvar på klimaudfordringen, der favoriseres af både USA, EU og de subimperiale BRIKS-lande (Brasilien, Rusland, Indien, Kina og Sydafrika). Denne mainstreampolitik kan dog også kritiseres mere grundlæggende, idet vareproduktionens logik slet ikke stemmer overens med levende processers logik.

Behovet for et dybt videnskabsteoretisk skifte i den måde, hvorpå miljøviden konstrueres, er underforstået, når den marxistiske geograf David Harvey skriver: "Den rum-tidslighed, der repræsenterer energistrømme gennem økologiske systemer ... behøver ikke at være kompatibel med den, der karakteriserer finansstrømme gennem globale markeder."¹⁷ Økonomen Herman Daly kom med en lignende erklæring i forhold til tid og miljømæssig regeneration.¹⁸ Endnu tidligere pegede økologiske feminister på færdigsyede natursensible vidensformer hos dem, der arbejder inden for subsistenslandbrug, omsorg og naturfolks samlevirksomhed.¹⁹

Klimapolitik, som vi har lært den at kende, er bundet op i de konventionelle eurocentriske dualismer, der understøtter kapitalistisk-patriarkalske ræsonnementer fra religion til lovgivning og handel:

- *menneskene over naturen*
- *økonomi over økologi*
- *kapital over arbejde*
- *mental over manuel*

- maskulin over feminin
- ånd over legeme
- Nord over Syd
- land over vand

At begive sig ind i politiske slagsmål baseret på disse hierarkiske prioriteringer er ensbetydende med at invitere til nederlag. Et antropocentrisk mindset står per definition i uhelbredelig modsætning til målet om at beskytte selve livet.

En økocentrisk strategi kan dæmpe disse traditionelle modsætninger og dermed hjælpe med til at opbygge politisk enhed. At beskytte livet på denne jord handler ikke om økonomisk bytteværdi, men om at fremme en 'metabolisk værdi', der er hverken ensformig eller beregnelig, men kvalitativ og observerbar i samspillet mellem naturens cykler.²⁰ Hidtil har klimapolitikens cirkus muliggjort massiv vækst i ekstraktivisme, akkumulation og centraliseret kontrol gennem den transnationalt herskende klasse. Miljøforkæmpere lod sig gennem kulstofreduktionismens mysterier i en overgang distrahere til at glemme nuklear stråling, tab af arter, genteknologi og giftige kemikalier. Dernæst førte økonomidiskursen gennem sin mangel på overensstemmelse med økologien til lammende tvivl uden klare politiske initiativer for forandring. Endelig blev en del aktivister ført bag lyset gennem kvantitative redskaber som prisfastsættelse og bistandsbevillinger, idet de nu skulle forhandle i et fremmed sprog.

På baggrund af mange års krisegennemslag fra en globalisering, der kører på frihjul, har kapitalistiske jurister i mellemtiden fundet beskæftigelse i at udarbejde skabeloner for overgribende institutionelle systemer af beherskelse.²¹ Enhver forestilling om at regere jordens systemer bevidner ikke kun en ekstrem antropocentrisme. Den vil komme til at promovere den imperialistiske videnskabsversion, der allerede er undervejs, når IPCC udglatter klimafænomener på global skala.

I objektivitetens navn ser denne ideologiske videnskab bort fra eksisterende bæredygtige forsyningsmåder.²² Der hvor kapitalistisk udvikling måtte have undladt at ødelægge ressourcebasen for folks livsvilkår i det globale Syd, findes lokale former for økonomi i tråd med geografiske og kulturelle vilkår, der viser, at klimadebatten er endnu et neokolonialt bedrageri.

På COP21 tog en alternativ forsamling, det internationale tribunal for Naturens rettigheder, sig af økologiens logik. Paris-forhandlingerne skulle imidlertid fra starten af være blevet erklæret død og magtesløs fra de sociale bevægelsers side. Dette ville udgøre første trin i en dobbelmagtsstrategi. Når den herskende diskurs er tilbagevist, kan det globale flertal – kvinder, indfødte og bønder – komme

i førersædet med deres økologiske indsigt, der er empirisk rodfæstet i livsbekræftende regenerative

”
*vandforsyning i
lille målestok ligefrem
afkøler jorden*

evner. Teknokratisk miljøforståelse, nogle gange kaldt 'økologisk modernisering', forbigår denne meta-industrielle arbejderklasse. Men det at drive omsorgsarbejde for nye generationer, for vand og for skove, er en forudsætning for føde-, energi- og anden slags suverænitet – for ikke at tale om, at det er grundlæggende for kapitalakkumulationen. Endda i det globale Nord går pralende forbrug nu over i modvækst og lokale fællesskabers frydefulde arbejde for økologisk nøjsomhed.

Denne praktiske tilgang til klimakrisen blev på COP13 i Bali 2007 og på Folkenes Topmøde I Cochabamba 2010 omtalt som visionen om det gode liv (*buen vivir*). En anden klimastrategi kan gøres mulig ved at erstatte den internationale klimapolitikens top-down abstraktioner med praktisk handlen. Tænk på det nye paradigme for vand. Den slovakiske hydrolog og dæmningsmodstander Michal Kravcik argumenterer for synspunktet om at lokal vandforvaltning er nøglen til en stabilisering af det globale klima.²³ Dette er ikke en fornægtelse af kulstoffets betydning, men beror på en videnska-

belig helhedsforståelse hinsides det centrale dogme om 'mennesket over naturen'. Den eurocentriske ingeniørkunsts repressive 'land versus vand'-mission adskilte de to og søgte derpå at kontrollere vandet ved at spærre det inde bag opdæmninger eller smide det ud i havet via betonkanaler.

På baggrund af denne klassiske land/vand dualisme udtørre moderniserende udvikling – som betyder skovrydning til fordel for industri-landbrug, græsning eller minedrift – i sidste ende jorden og gør den til ørken. Regn, der falder på nøgen jord uden planter til at mildne dens fald eller organisk humus til at absorbere den, nedbryder skrånninger og udvasker frugtbar jord i floder. I byerne resulterer forseglede overflader i oversvømmede gader og beskadigede huse. Byområder uden evne til naturlig evapotranspiration gennem træer afgiver dysfunktionelle varmeskjolde til luften over dem. Den lille lokale vandcyklus, der bringer regnen, bliver forstyrret, og tilfældig atmosfærisk opvarmning etablerer de kaotiske vejr-mønstre, der kendes som global opvarmning. Regn og fugtighed er afgørende for atmosfærens afkølede system. Kravcik anslår: "Under evaporation frigiver en gallon (4,54 liter, red.) vand 2,5 kilowatt-timer solenergi. Tabet af betydningsfulde mængder af vand (fra atmosfæren, red.) og udtørringen af jord og luft producerer derfor potentiel varme, der løber op i ... det gigantiske antal af 25 millioner terawatt-timer. Dette er en årlig produktion af varme, der er 1600 gange større end den fra alle planetens kraftværker tilsammen."²⁴

Hemmeligheden ved det nye vandparadigme er at arbejde tæt med biodiversitet og jorden for at rehydrere jorden og de underjordiske vandløb og -lagre. Modellen er billig med lavteknologier til vandgenopretning under anvendelse af lokale sten, træer og planter, designet og udført af naboskaber og lokalsamfund. Dens metodologi er synergistisk, dvs. at den samtidig genopretter leveveje, leverer arbejdspladser og uddannelse; den forøger solidaritet, kulturel autonomi, myndighed og åndelig fornyelse. Denne analyse leverer ikke kun en helhedsforståelse af klimaforandring, men ophæver kapitalismens anden modsætning (i

O'Connors forstand, red.) ved at opfatte klima som et økologisk og ikke et økonomisk problem.

Det nye vandparadigme antyder, at klimaløsninger gennem reparationen af den lille vandcyklus kan være nemt tilgængelige for folk, om de så lever i land- eller byområder, og uden finansielle kraftanstrengelser. Flere versioner af dette paradigme er blevet bekræftet i Australien, Kina, Indien, Canada, USA og Europa. Den førende canadiske ekspert i vandpolitik, Maude Barlow, roser det nye vandparadigme, hvilket validerer en tilsvarende påstand af den internationale bondebevægelse La Via Campesina, at forsyning i lille målestok ligefrem afkøler jorden.²⁵ Frem for at forlade sig på silotænkning, der forgæves prissætter hypotetiske enheder, kulstof og i øvrigt forlader sig på neokoloniale elites gode vilje, kan bevægelser for social retfærd genoplive miljøpolitikken gennem en helhedsorienteret koalition, der kæmper for klimaet ved at satse på vand, jord og biodiversitet. Det er på tide med en global demokratisk politisk strategi, der bringer klimapolitikken ned på jorden.

Det nye vandparadigme er ikke kun klimarelevant. Det har potentiale til at integrere alle FN-målene, mens den teknologiske kontrol forbliver i folks hænder. Derudover er tilgang til vand grundlæggende vigtig for realisering af de fleste FN-mål – forbedret ernæring, fattigdomsreduktion, sanitære forhold, kvinders sundhedstilstand, bæredygtige byggemønstre samt tid for læring og at være til. Mål 14 og 15 anerkender allerede, at klimaet er et komplekst ikke-lineært system, der er tæt forbundet med vandsystemernes funktionen, og at beskyttelse af bevoksede økosystemer skal til som hjælp til at forebygge ørkengørelse og tab af biodiversitet. Men erkender deres forfattere i FN, at resiliens betyder, at menneske/natur-skellet skal heles – sammen med de andre hegemoniale dualismer?

Vandets økologiske virkemagt bliver trængt i baggrunden af den nuværende antropocentriske udviklingsmodel. Det hedder således under mål 6: Indtil 2030 forbedres vandkvaliteten ved på globalt plan at reducere forurening, eliminere dumping og minimere frisættelsen af farlige kemikalier og materialer, halvere andelen af ubehandlet spildevand og

øge recykling og sikkert genbrug væsentligt. FN's yderligere opfordring til grænseoverskridende forvaltning og innovative teknologier for afhjælpning lyder: Indtil 2030 udvides det internationale samarbejde og kapacitetsopbygningen for at understøtte udviklingslande i aktiviteter og programmer, der har med vand og sanitære forhold at gøre, herunder teknikker til vandindvinding, afsaltning, effektiv vandbesparelse, spildevandsbehandling, recykling og genbrug. Dette forværrer både den første og den anden af kapitalismens modsætninger.

Den slags planer lyder fornuftige, men det er essentielt at forstå vandets top-down styrede politiske økonomi i dagens verden. Ti større selskaber, herunder Suez og Veolia fra Frankrig og RWE AG fra Tyskland, kontrollerer nu vandforsyningen i over 100 lande. Dertil kommer, at "Verdensbanken tjener vandselskabernes interesser både igennem dens regulære låneprogrammer, der ofte stiller betingelser til regeringer, der udtrykkeligt kræver privatisering af vandforsyningen ... [Alligevel] ... har private vandselskaber sat vandpriserne op og lukket for forsyninger til dem, der ikke kan betale regningerne, mens de reducerer vandkvaliteten og afviser at foretage investeringer til forbedring af infrastrukturen såsom lakkede rør".²⁶

Fornylig leverede Suez på universitetet i Rheims et keynote-foredrag på og et sponsorat af en konference om verdenssystemets styring (Earth System Governance) i forhold til FN-målene.²⁷ Er dette erhvervslivets sociale ansvar – eller skriften på væggene?

For at slutte i en mere optimistisk tone: Lad os ikke glemme at den påtvungne privatisering af vandforsyningen førte til en folkeopstand i Bolivia og til progressive klima-alliancer mellem kvinder, arbejdere og indfødte folkeslag. Vi kan lade os inspirere af deres klarsynede post-development politik af *buen vivir*.

Ariel Salleh, Visiting Professor, Philosophy, Culture & Environment, Nelson Mandela Metropolitan University samt Research Associate i Political Economy, University of Sydney

Noter:

1. UN Sustainable Development Knowledge Platform. 2015. *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*: [www:sustainabledevelopment.un.org/post2015/](http://www.sustainabledevelopment.un.org/post2015/). FN-citaterne stammer fra dette dokument.
2. Antrobus, Peggy. 2009. "Mainstreaming Trade and Millennium Development Goals?" i A. Salleh (red), *Eco-Sufficiency & Global Justice*. London: Pluto Press, s. 164.
3. Salleh, Ariel. 1997. *Ecofeminism as Politics: nature, Marx, and the postmodern*. London: Zed Books.
4. O'Connor, James. 1998. *Natural Causes*. New York: Guilford.
5. FN-Forbundet og Mellempfolkeligt Samvirke. 1987. *Vores Fælles Fremtid. Brundtland-Kommissionens Rapport om miljø og udvikling*.
6. Hickel, Jason. 2015. "The Problem with Saving the World", *Jacobin Magazine*, 8 August.
7. Salleh, Ariel. 2012. "Green Economy or Green Utopia?", *Journal of World-Systems Research*, 18/2, ss.141-145.
8. *Global Redesign Initiative (2012)*: www.qatarconferences.org/economicworld/GRI_Executive_Summary.pdf.
9. Salleh, Ariel. 2015. "Neoliberalism, Scientism, and Earth System Governance" in R. Bryant (red), *International Handbook of Political Ecology*, Cheltenham: Elgar.
10. *Transforming our world. The 2030 Agenda for Sustainable Development. Means of implementation and the global partnership. I: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 (A/70/L.1)*,
11. O'Connor, 1998.
12. Hickel, 2015.
13. Easterly, William. 2015. "SDGs: Senseless, Dreamy, Garbled", *Foreign Policy*:<http://foreignpolicy.com/2015/09/28/the-sdgs-are-utopian-and-worthless-mdgs-development-rise-of-the-rest/>.
14. Afsnittet er skrevet ud fra Salleh, Ariel. 2015. "Another Climate Strategy is Possible", 23 December: www.ppesydney.net.
15. Chivers, Danny and Jess Worth. 2015. "Paris Deal: Epic Fail on a Planetary Scale", *New Internatio-*

- nalist, 12 December. *For the People's Climate Test*: <http://peoplestestonclimate.org>.
16. Bond, Patrick. 2015. "Can Climate Activists" "Movement Below" Transcend Negotiators" "Paralysis Above"?", *Journal of World-System Research*, 21/2, ss. 250-270.
 17. Harvey, David. 2006. *Spaces of Global Capitalism*. New York: Routledge, s. 96.
 18. Daly, Herman, Jon Erickson, and Joshua Farley. 2005. *Ecological Economics*, Washington: Island Press.
 19. Salleh, 1997.
 20. Salleh, Ariel. 2010. "From Metabolic Rift to Metabolic Value", *Organization & Environment*, 23(2) 205-219.
 21. Salleh, 2015.
 22. Salleh, Ariel. 2010. "A Sociological Reflection on the Complexities of Climate Change Research", *International Journal of Water*, 5/4, ss.285-297.
 23. Kravcik, Michal, Pokorný, Jan, Kobutiar, Juraj, Kováč, Martin and Eugen Toth. 2008. *Water for the Recovery of the Climate*. Slovak Municipalia: www.waterparadigm.org.
 24. Martin Winiecki and Leila Dregger (2015) "Water: The Missing Link for Solving Climate Change", *Terra Nova Voice*, 28.november, s. 2.
 25. Via Campesina. 2009. *Small Scale Sustainable Farmers are Cooling Down the Earth*. Jakarta: Via Campesina Views.
 26. Barlow, Maude and Tony Clarke. 2004. "Water Privatization", *Global Policy Forum*: www.globalpolicy.org.
 27. *Post-2015 Sustainable Development Goals. Conference. Towards a New Social Contract*. University of Rheims, June 2013

Say It Jeannette Ehlers Loud!

» Jeg ville ikke sidde lige her, hvis Danmark ikke havde haft kolonier i Caribien. Det er et meget godt billede på min pointe: Jeg er hér, fordi I var dér,«
Jeannette Ehlers, Jyllandsposten 2016

Ny udgivelse fra
Forlaget Nemo

Opløsning & sammenhængskraft i Europa

EU i opløsning

Af Karen Helveg Petersen

Vi ser lige nu et EU, der bærer mere præg af opløsning end sammenhæng. Mange ønsker opløsningen, som vi har set med Brexit-afstemningen, andre bidrager til den ved ikke at overholde grundreglerne (Polen og Ungarn). De fleste er fra højre side af det politiske spektrum, men også venstresiden trækker mere og mere i retning af at bruge opløsningstendenserne til enten at udvirke fundamentale ændringer eller helt sige adjø.

Fire artikler i dette tema illustrerer problemstillingerne.

'Mens vi venter på Brexit' gør status over EU's rationale, historie og mange stridspunkter og modsatrettede tendenser. Mens intentionen oprindeligt var at skabe en form for social kapitalisme på europæisk plan, har samarbejdet udviklet sig i retning af stram finanspolitik og nedskæringer i sociale ydelser, flere privatiseringer og at følge markedets drivkræfter efter ikke mindst Thatchers angreb på EU. Der er blevet anklaget for alt muligt, ja, dens mange institutioners virke er nærmest blevet indbegrebet af alt det, mange ikke kan lide ved udviklingen. Men på sæt og vis er EU også blevet mere irrelevant, i og med at verden mod øst

er blevet verdens fabrik, der arbejder på bestilling og under kontrol af europæiske og amerikanske virksomheder. Til gengæld har EU-lande mistet arbejdspladser. Ikke mindst Sydeuropa har lidt under disse forhold efter euroens indførelse, der til at begynde med gjorde dem euforiske pga. let låneadgang og lave renter, hvad der førte til for megen gæld, offentlig og privat. I sidste ende ledte det ind i den eurokrise, vi har set, og som sydlige lande stadig betaler for. Om der er noget 'godt' at sige om EU, er så et andet spørgsmål. Man kan vel mene, at kapitalisme og xenofobi osv. vil råde endnu mere frit udenfor. UK kan blive et levende laboratorium.

'Europa på polsk' gennemgår den polske politiske historie for at vise, hvordan højrekræfter nu direkte torpederer EU's grundregler, her illustreret ved spørgsmålet om domstolens uafhængighed, et fundamentalt princip i demokratiet, som EU står for at forsvare. Polens nyere historie er en lang og snirklet vej, fra friheden fra Sovjetunionen over forskellige regeringer, der er blevet mere nationalistiske end paneuropæiske og uden blusel har lagt sig ud med grundlæggende rettigheder. EU har stået mere eller mindre impotent over for det regeringsstyrede oprør og har skudt bolden over

til Europarådet (ikke en EU-institution, men i tæt samarbejde med EU).

'Unionen, venstrefløjen og tabernes hævn' fokuserer på demagogien og retorikken fra EU-tilhængernes og modstandernes side over tid. EU-forsvarerne advarer larmende mod opløsningen, men er også begyndt et taktisk tilbagetog med hensyn til, hvad institutionerne skal levere. Europæiske socialdemokrater fralægger sig ansvaret for at have bidraget til 'mere union', selvom de selv er gået i den retning, oven i købet imod deres egne arbejdervælgeres ønske. Et af de springende punkter for arbejderklassen er jo den fri bevægelighed. Forfatteren viser også, at EU-maskineriet på trods af advarsler om befolkningernes oprør mod mere integration af enhver slags kører videre, f.eks. i forberedelsen af en bankunion. Dvs. EU har en legitimitetskrise, som vi også ser med hensyn til de lukkede forhandlinger om TTIP og den brede modstand imod den – også fra folk, der ikke er imod EU som sådan.

'Europa – set fra Frankrig' rapporterer meget konkret fra det franske kommunistpartis nylige kongres. Hvor PCF ellers har accepteret EU som den kampplads, hvorfra kapitalismen skulle bekæmpes, ses EU nu som en direkte fjende af et stort mindretal. Konklusionen på det hele blev et svar midt imellem: EU skal gendefineres. Med til denne gendefinition bør også høre EU's rolle i verdens militarisering versus mulige bidrag til fred.

Mens vi venter på Brexit

Artiklen tager fat i fire grundtemaer i debatten om EU's opløsning og sammenhængskraft. Først og fremmest er der EU's skabelse og rationale (EU-projektet), dernæst splittelse og opløsning versus hvad der holder sammen på stumperne. For det tredje konsekvenserne af den nuværende krisesituation artikuleret omkring Brexit-afstemningen og som noget fjerde, hvordan man som venstrefløj skal forholde sig. Ønsker man, at det brister eller bærer, på hvilken måde og på hvilke betingelser?

Af Karen Helveg Petersen

EU-PROJEKTET

Det er blevet vist, at CIA spillede en rolle ved skabelsen af det, der blev til EU. CIA arbejder imidlertid kun, hvor og når der er dybere kræfter til stede. Tesen her er, at det var amerikansk kapital, der deltog i genopbygningen af Europa efter Anden Verdenskrig, og som også var med til at skabe 'Europa'. Dollar strømmede til Europa (se forfatterens artikel i Det Ny Clarté nr. 17) i forbindelse med Marshall-planen og finansierede regulære investeringer. International Harvester, Ford og andre multinationale virksomheder oprettede afdelinger i Europa, for der var større profiler i Europa end i USA pga. ekspansionsmuligheder og nærhed til markedet. Lavere lønninger var også en pull-faktor. Samtidig opbyggedes et helt marked for de tilstrømmende dollar, Eurodollar, og det i City of London. Det var dollar, der forsvandt helt legalt – ud fra den måde pengeopgørelser blev lavet på – fra den amerikanske pengeforsyning og ikke hørte med til den engelske heller. Hvorom alting er, så fik The City genopbygget den magt, det havde tabt i mellemkrigstiden. Men forholdet var samtidig afhængigt af, at UK havde sine egne pund. Der skal være nogen at lege med. Det var

en trekant: amerikanske investeringer i Kontinentaleuropa, pengemarked for amerikanske dollar i UK

Billedet vendte imidlertid i halvfjerdsene. I begyndelsen af årtiet gik USA 'fra guldet', dvs. aflyste sin forpligtelse til at indløse dollar med guld, og Bretton Woods-aftalen brød sammen. Hedder det drastisk. Men dollaren tabte ingenlunde sin magt, tværtom, nu kunne den flyve frit. De to mægtige organisationer, Verdensbanken og IMF (Den Internationale Valutafond), der også blev dannet i henhold til Bretton Woods-aftalen, tiltog sig magt snarere end at miste den.

Nogenlunde samtidig med at efterkrigstidsboomet ophørte, gik Danmark, Storbritannien og Irland ind i De Europæiske Fællesskaber med virkning fra 1. januar 1973. De seks blev til ni. Siden har der været udvidelse på udvidelse, Grækenland (1981), Spanien og Portugal (1986), Sverige, Finland og Østrig (1995), og efter 2004 mange øst- og centraleuropæiske lande samt Malta og Cypern. Nu 28, snart 27, når UK som det første land siger farvel. I 1985 gjorde Grønland det også og fik status som oversøisk territorium. Nitten lande har euroen som valuta.

De Europæiske Fællesskaber samlede i 1957 den prosaiske Kul- og Stålunion fra 1951, Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Euratom. Først med Maastricht-traktaten i 1993 blev de forenet til ét Europæisk Fællesskab, den Europæiske Union med nogle komplicerede interne regler for, hvad der var union (overstatsligt), og hvad der ikke var. I mellemtiden havde vi i 1985 fået den europæiske fællesakt, der sigtede mod at fuldføre det indre marked og harmonisering af spilleregler. Det absurde er, at engelsk frihandelsstankegang blandet op med europæisk social forhandling af modsatrettede interesser fremmede den værste af alle verdener: teknokratisk regering og strenge normer for finanspolitik (men uden fælles skattepolitik) og endnu mere bøjen sig for kapitalens interesser – med undtagelse af visse fornuftige miljømæssige og sociale direktiver.

Historien om de forskellige senere traktater som Maastricht og Lissabon skal ikke gennemgås her. Lad det være sagt, at EU har udbygget et stort apparat i Kommissionen i Bruxelles. Det har fået en udenrigstjeneste også, men ikke mindst er det en stor bistandsdonor gennem skabelsen af AVS-konventionerne (AVS = Afrika, Vestindien og Stillehavet), der overvejende består af tidligere kolonier af Frankrig, UK, Spanien og Portugal. Andre samarbejds- og partnerskabsaftaler er afsluttet med Mellemøsten og Latinamerika osv.

Men EU er (naturligvis) kapitalens Europa. Hvad skulle det ellers være? Det smykker sig med demokratiske fjer, men det er i strengeste forstand en overbygning. Til gengæld skal man ikke glemme landbrugets centrale rolle, især i de første år, hvor man i ét væk hørte om CAS (Common Agricultural Policy), der gav støtte til først forskellige afgrøder og siden til areal under dyrkning.¹

EU har også fået en rolle i det grænseoverskridende, det nogle ynder at kalde 'public goods' eller 'bads' som i forurening. EU har nogle gange været en progressiv aktør i sammenligning med de enkelte stater og har måttet tale dem til rette. EU-modstandere står gang på gang over for nationalstater på EU's side i sådanne sager og kommer ud i et forklaringsproblem. Den smalle

venstreregerings landbrugspakke er i strid med nitrat-, vandramme- og habitatdirektiverne, og EU-modstandere på venstrefløjen (Folkebevægelsen, Enhedslisten) er enige i, at Danmark bør dømmes til at overholde dem.

STRIDIGHEDER

Der har været uendelig mange stridigheder igennem årene. At Danmark og UK har været modstræbende og fodslæbende på mange punkter, er et ofte gentaget faktum. Der er uden tvivl blevet bandet solidt over os nede i Bruxelles. Men heller ikke UK har over tid accepteret for megen indblanding i dets affærer. Indtil Blair-regeringen var det undtaget fra deltagelse i den sociale dimension og har et rets- og euroforbehold som Danmark. Derudover er det ikke medlem af Schengen og har som Polen en særlig protokol, der fritager det fra nogle af bestemmelserne i chartret for fundamentale rettigheder. Det var vant til at styre verden, og nu skulle det selv rette en smule ind. Det indre marked er stort set det eneste, de fleste britiske politikere kan blive enige om. Hvis 'Britain rules the waves', går det ind for frihandel. Det er en gammel historie.

Kritikken fra venstrehold går på, at EU's institutioner er etableret for at fremme frie kapitalbevægelser (det er rigtigt), fri bevægelse af varer og tjenester (det første rigtigt, det sidste også mere og mere) og mennesker (tja). Der er nu også andre organisationer, der er med til at fremme handel samt investor- og intellektuelle rettigheder (WTO). Frie kapitalbevægelser klarede kapitalen næsten selv med institutionel støtte af OECD og IMF. Med Schengen, der inkluderer nogle lande uden for EU men ikke alle lande i EU, kan de borgere, der er med i ordningen, også bevæge sig frit og pasfrit – i princippet. For der er for alle EU-borgere begrænsninger på retten til at være i et andet EU-land, hvis man ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet. Muligheden for at bevæge sig frit er blevet udnyttet af de nye østeuropæiske medlemslandes befolkninger, og det har skabt omkalfatringer på arbejdsmarkedet. Derom senere.

EU er også blevet kritiseret for at være et Fort Europa. Det pudsige er, at selv Schengen-land-

dene har forskellige visumregler for folk udefra. Men ofte påstås det, at EU lægger høje toldsatser på varer fra fattige lande. Ikke på AVS-landene og heller ikke på de andre fattigere lande, det har aftaler med. Og ej heller på andre WTO-medlemslande. Af og til bruges dumping-bestemmelserne over for Kina, og så pålægges særtold, men det skyldes, at Kina stadig ikke er godkendt som en fuldgældig markedsøkonomi. Problemet med de fattigere lande er, at EU nu i stigende grad kræver samme regler for begge parter, og så kan de blive slået endnu mere ud på deres eget hjemmemarked. Det er dog også rigtigt, at EU er rundhåndet med at lægge tekniske handelshindringer i vejen for import udefra.

Den overordnede fornemmelse af opløsning i forbindelse med EU skyldes dels de mange modstridende interesser, der skal plejes, men dels også de indre spændinger, der er opstået, og som er kommet til udtryk i eurokrisen. For med euroen tog EU's optimister munden for fuld.

Euroen

Euroen skulle udbygge 'the level playing field' – en af disse økonomiske trivialiteter, som man burde vide aldrig vil virkeliggøres, for hver gang man udjævner én uensartethed, skabes nye – ved at have blot én valuta. Euroen er en kunstig valuta, der i modsætning til de andre, vi kender, ikke er groet op sammen med den økonomiske udvikling i samfundet. Selvfølgelig har både pundet og dollaren haft kriser, og der har været politiske indgreb, men markedet har løst dem på sin egen måde. Det var Nixon, der annoncerede, at dollaren ikke længere var guldindløselig, men det var kun det sidste skridt på en lang rejse. Pundet har også været igennem mangt og meget, men igen, Bank of England og markederne har fundet måder at arbejde sammen på. Og politisk indblanding i nationalbankernes affærer – skal vi ikke sige, at det har været en nødvendighed, for ideen om, at nationalbanken skal være 'autonom' og uafhængig og på armslængdeafstand af regeringen, er blot en monetaristisk våd drøm. Alligevel skulle Den Europæiske Centralbank (ECB) realisere den.

I princippet blev der fælles rente- og lånevilkår i hele euro-området, og det benyttede ikke mindst de sydlige stater sig af i euroens første år. Der var godt nok nogle kriterier (statsgæld i forhold til nationalprodukt (BNP): maks. 60 %), statsfinansunderskud på maks. 3 % af BNP og så et tredje krav, som også blev ECB's sigtemål: maks. 2 % årlig inflation. Nu ønsker den så inderligt at komme op på 2 %, altså min. 2 %. En del eurolande opfyldte især ikke statsgældskravet ved optagelsen.

Vi fik en finanskrisen, der ramte de sydlige lande og Irland hårdt, og som efterfølgende blev til en offentlig gældskrise, bl.a. pga. staternes bidrag til redningen af det finansielle system. Det gjaldt især Irland. For euroen er i høj grad i hænderne på bankerne, der henter likviditet i ECB mod at stille sikkerhed i form af statsobligationer eller andre papirer. Indtil for nylig gjaldt statsobligationer som helt sikre. Men ECB må ikke opkøbe statsobligationer, når de udstedes. De skal først ruller rundt om markedet, bl.a. de godkendte kommercielle eurobanker. Det betyder, at bankerne får en meget aktiv rolle i prisfastsættelsen af obligationerne. Da det blev klart, at de syd-europæiske lande havde overforgældet sig og ikke bevægede sig økonomisk, smed de store banker (og amerikanske too) deres statsobligationer på markedet, og renten steg hurtigt. Da de hele tiden skal refinansiere sig selv og kun kunne gøre det til den højere rente, fik det ødelæggende effekter. Og de banker, der lå inde med de usikre landes statsobligationer, smed andre end deres hjemlandes på markedet, så slutresultatet blev, at græske banker lå inde med græske statsobligationer osv. Derefter fik vi redningspakkerne for Grækenland, Spanien, Portugal, Irland og Cypern, igen som lån. Som minimumsforpligtelse skulle de overholde Vækst- og Stabilitetspagtens, senere den såkaldte finanspagts, krav om at få statsunderskuddet ned under de 3 % og på længere sigt have et såkaldt strukturelt underskud på højst 0,5 %. Hvilket er svært, da de økonomisk var gået i baglås. Investeringerne faldt. En del af det forudgående investeringsboom havde i øvrigt været i infrastruktur

bygget og styret af offentligt-private 'partnerskaber', hvor staten typisk har rollen som garant.

Arbejdspladser

Interessant er en anden ting: I opløbet til krisen mistede de sydlige lande arbejdspladser til Syd-Sydøstasien og Østeuropa. Selv før euroen blev de mindre billige at producere 'outsourcete' varer i. Portugal havde opbygget en udflaget 'afhængig' tekstilindustri fra de rigere lande, før det blev medlem af EF, men den er langsomt forsvundet. Og intet andet er kommet i stedet, bortset fra flotte broer og bedre veje.² Dets egen industri havde heller ikke just udviklet sig fantastisk. Et interessant indblik gives i John Smiths bog *Imperialism in the Twenty-First Century*. Det er en misforståelse at tale om, at Grækenland osv. mistede konkurrencedygtighed over for Tyskland, skriver han, for de er slet ikke i samme liga. Smith gengiver et kompleksitetsindeks for økonomiens diversificering, ifølge hvilket Japan er nr. 1, Tyskland nr. 2 (Danmark nr. 15), mens Portugal og Grækenland er nr. 52 og 51. Beregningerne stammer fra et paper fra 2010.³ Uanset hvad, så bekræfter det, hvad man i øvrigt ved: Alt kompliceret udstyr i Grækenland kommer udefra, de fleste komponenter i infrastrukturudviklingen kan det sige tak til ABB og Siemens for.

Derfor heller ikke så mærkeligt, at Tyskland har 'døjet med' et overskud i forhold til sine sydlige fæller.

Når europæisk kapital helst vil ud, hvor færre regler gælder, og hvor det er billigere at operere, har det også været med til at skabe den opløsning, vi nu ser. Europa er på mange måder blevet irrelevant.

Ydre og indre migration og flygtninge

Et andet element er den indre migration, hvor den indre svinehund har meldt sig hos mange gode borgere, der ser unfair konkurrence i deres østeuropæiske fæller, og det omendskønt de tager job, der næsten ikke besættes med hjemmeføddinger alligevel. Fordi vores arbejdsmarked er blevet splittet i de højt kvalificerede job og de mere manuelle, der kræver god vilje og megen energi, og for hvilke der

ikke nødvendigvis behøver være overenskomst, eller underleverandører kan snyde sig fra det, hvis der stilles krav om ordnede forhold. Historier om misbrug og overudbytning kommer hele tiden frem.

Regeringerne skal sørge for deres egne statsborgeres basale overlevelse, uddannelse og sundhed, og synes nationale borgere, at der er for lidt i fadet til dem, skal andre i hvert fald ikke have. En del af de stridigheder, vi ser i dag, har at gøre med, at der er blevet lidt mindre i staternes kasser, bl.a. pga. skattelettelser og -unddragelser, og så skal udgifterne følge med ned. Flygtningekrisen, som den kaldes, fralægger borgerne i EU sig jævnt hen ethvert ansvar for. Men de, der kommer sejlene og vandrende udefra, er dels migranter fra Afrika, der tror, der er job at få, og dels regulære flygtninge fra Syrien, Afghanistan og Irak. Dette kommer på et tidspunkt, hvor der er stagnation i beskæftigelsesudviklingen, og hvor også Nordeuropa skærer ned på de offentlige udgifter. Tilstrømningen er da vanskelig at håndtere, men retorikken omkring krisen er utålelig og inhuman. Mange offentlige ressourcer spildes i hvert fald på ikke at prøve at løse problemerne for de mennesker, der kommer. Det mest absurde er, at EU som organisation prøver at lave nogle tiltag til fordeling og gensidig hjælp, men dem vil flertallet slet ikke være med på. Enhver nation er sig selv nærmest undtagen måske (dele af) den tyske offentlighed. Det fører til mere had og ulykke.

Opløsningstendenser

Opløsningstendenserne viser sig ikke mindst i en opløsning af statsstrukturer. Separatistbevægelser er i fremgang. Hvor de fleste borgere i EU er mere sure på EU end på deres eget lands regering, fordi de til en vis grad identificerer den med deres kære land, gælder noget andet for separatister som catalanerne. Spanien har ikke kunnet klare regionale forskelle i udvikling, og det har skærpet de kulturelle differentieringer, der får sig en ekstra tand. Så mange catalanere går ind for Cataloniens uafhængighed fra Spanien, at det er en bevægelse at tage alvorligt. Skotske uafhængighedsdrømme

lever videre uanfægtet af det negative resultat af afstemningen om skotsk selvstændighed i 2014, og efter Brexit-afstemningen rører det på sig igen. Nordirland ser chancen for at blive slået sammen med Irland, fordi det også overvejende stemte for at blive i EU. Småstaternes Europa?

Modstanden mod EU er helt generel i store dele af Europa. Hollænderne stemte i april om handelsaftalen mellem EU og Ukraine og stemte nej. Det er uklart, hvad konsekvensen bliver for handelsaftalen (som formentlig de færreste nejstemmer havde noget særligt imod), for det hollandske parlament er ikke bundet. Det danske nej til delvis opgivelse af retsforbeholdene ligger i samme skuffe: Modstand mod EU uanset hvad, og den modstand kommer fra overvejende nationalistisk højreorienteret side, selvom også venstreorienterede ikke mindst i Danmark stemmer nej til alt, der giver 'mere union'. DF, der anbefalede nej til afstemningen om retsforbeholdene, forsikrede i samme åndedrag, at det skam godt kunne lade sig gøre at komme ind som fuldt medlem af Europol alligevel. Det er ikke sandt.

EU's økonomi er helt overordnet i stagnation, men med forskellige poler. Ikke bare Sydeuropa, men også centerlande som Frankrig har sine vanskeligheder. I Frankrig er der i skrivende stund store demonstrationer mod nye arbejdsmarkedslove, der skal gøre afskedigelser og overtid lettere. Det påstås, at det hidtil har været for dyrt at fyre folk, således at de job, der blev skabt, blot har været underbetalte og temporære. Således kan den nye lov fremstilles som nærmest human. Faktum er, at den franske økonomi ligger i dvale, så man slås om stumperne. I perioden 2012 – 2014 har der været ringe eller ingen vækst ifølge den måde, man nu måler den på (det ville give endnu mindre vækst, hvis man skulle måle på en mere kapitalkorrekt façon, men det er et andet tema). Arbejdsløsheden er steget fra 9,8 % i 2012 til 10,2 % i slutningen af 2015, hvor ungdomsarbejdsløsheden lå på 24 %. Præsident Hollande har erklæret, at det nu går bedre. Private investeringer er i fremgang, endog i fremstillingsindustrien, men 85 % af de nye job er på korttidskontrakter. Kon-

flikten kan (stadig) ikke diskuteres bort.⁴ Se tema-artiklen om Europa set fra Frankrig.

Uden tvivl har Tyskland nydt særdeles godt af samarbejdet og en stor del af UK også, ikke mindst avancerede tjenesteydelser.

EU's institutioner har ikke været i stand til at gøre sig selv populære eller give indtryk af, at der kommer meget godt ud af deres virke. Men EU er regler og normer. På trods af at det skældes ud for at deregulere og lade markeds kræfterne råde, er det kun delvist sandt. EU skældes jo også ud for at overregulere ('de krumme agurker') og for at have et bureaukratisk overskud. Derfor er det bedst at kalde det en overbygning, men en nødvendig en af slagsen, hvis man ønsker en kapitalisme, der ikke er excessiv. Hvis hver beslutning, der skal træffes, skal ske i enighed, er det svært at se, hvordan Europa ville fungere.

Som et sidste punkt kan nævnes, at institutionerne er impotente, når det kommer til dybtgående konflikter, som vi ser med de genstridige østeuropæiske lande, for hvem menneskerettigheder er en by i Rusland, som de vil have lige så lidt at gøre med som Rusland (undtagen måske Ungarns Orbán). Se tema-artiklen om Polen.

Brexit er til dels blot et symptom på opløsningstendenserne. Men det vil også bestyrke dem.

KONSEKVENSERNE AF BREXIT

Det paradoksale kan blive, at nu da UK har stemt for udmelding, kan EU blive mere integreret omkring Tyskland som kerneland. For nu gælder de seks forbehold, som David Cameron fik handlet igennem, ikke længere. Andre lande som Danmark håbede de kunne få de samme særregler: fortsat forskelsbehandling af EU-migrantarbejdere med hensyn til forskellige velfærdsgoder; indeksering af støtte til EU-migrantarbejders børn i forhold til oprindelseslandets omkostninger, hvis børnene var bosiddende der; ret til at nægte indrejse til folk uden for EU, der var gift med EU-borgere; 'det røde kort', som 55 % af nationale parlamenter kunne udstede for at modsætte sig EU-love; beskyttelse for ikke-euro medlemslande mod vedtagelser i euroklubben samt et løfte om, at EU ikke

skulle nærme sig en stadig tættere union.

Man kan frygte en anden ting ved Brexit: City of London vil få endnu friere spil. De Gaulle så faren ved The City of London og ønskede ikke UK ind i EU. Før Brexit-afstemningen var et skarpt fokus ved at blive sat på City som et centralt led i skatteunddragelse, som kanal for alle de penge, der undgår skat der, hvor overskuddene faktisk er skabt. F.eks. er det City, der håndterer forbindelserne til de britiske oversøiske besiddelser, Cayman Islands, Bermuda, De Britiske Jomfruøer eller ekskolonier som Dominica osv. Evt. via Panama. Kronbesiddelserne i Den Engelske Kanal, Jersey og Guernsey, er hjemsteder for mystiske firmaregistreringer. Det er rigtigt, at også andre lande i EU har spillet uheldige roller og stadig gør det. Luxleaks viste, at store virksomheder kunne låne til sig selv i Luxembourg, efter at de meget opportunt havde registreret hovedsæde der. Til gengæld trak de renterne på lånene fra i de lande, de tjente penge i, og undgik så i øvrigt beskatning af alt det, de kunne hjemføre til hovedsædet, fordi renteindtægter ikke blev beskattet i Luxembourg i fuld forståelse med myndighederne. Hvis UK havde stemt bliv i EU, kunne det risikere flere undersøgelser af dets rolle i skattely. Altså kan man have en mistanke om, at City i virkeligheden ikke var så interesseret i at blive i EU, selvom dets makroøkonomer foregav at være det. Mon ikke Boris Johnson havde fattet den pointe, selvom han naturligvis ikke sagde det højt.

Et interessant bidrag til debatten kom fra en Labour-politiker, der argumenterede for Brexit, Maurice Glasman (se The Bullet, 15. juni 2016, først publiceret på Labour List website). Han indrømmede, at UK's bidrag til EU har været i den kapitalvenlige retning og nævnte, at Tony Blairs politik var en måde at give EU skylden for sine uløste problemer på (det er vist mere generelt end som så, vel også en grund til, at EU er så upopulær). Glasman syntes at mene, at UK vil kunne gå tilbage til en mere fornuftig arbejdervenlig politik uden for EU. F.eks. klagede han over, at stålindustrien truer med at forsvinde fra hovedøen. Men er en genindustrialisering realistisk? I skrivende

stund vakler Tata Steel, den dominerende stålproducent i UK, mellem at sælge sine britiske operationer med henblik på videreførelse eller at lade dem i stikken og måske lukke dem helt.

De hovedkræfter, der står bag Brexit-resultatet, er ingenlunde overvejende progressive. Selvom mange af dem, der har stemt Brexit, måske er forsmåede Labour-vælgere, der intet hellere vil end UK's reindustrialisering, er det langt fra sikkert, at de får magt som agt. Ingen har formuleret fornuftige alternativer (som i nationale kompromiser, bedre og mere sociale arbejdsmarkedspolitikker osv.) for et UK uden for EU. Labour står splittet, Jeremy Corbyn, der lunkent støttede forbliven, er truet på sit lederskab.

Men måske er UK's problem slet ikke, om det er i EU eller ej, sådan rent økonomisk. Michael Roberts, den marxistiske finansblogger, mener, at en af grundene til nedturen er, at UK under alle omstændigheder er blevet en rentier-økonomi, der lever af kapitalimport. Det sidste er både rigtigt og forkert. For selvom nettoindflydningerne overfladisk set truer med at forsvinde, så kan rentier-økonomien vel lige så godt fortsætte uden for som inden for EU. De her bevægelser ligger på et dybere plan. Markederne har på det sidste vendt sig mod UK, men de skal jo nu engang have noget at muntre sig med, så det kan hurtigt vende. Lige her post-Brexit er nogle ejendomsfonde, der ligger inde med kommercielle mastodontcentre, kommer i vanskeligheder, men indtil videre uden større markedskrak. Og på det større plan: Mon ikke nyrige russere, arabere, kinesere osv. får endnu tættere forhold til City og boligmarkedet i London? Det er jo allerede således, at skuffeselskaber kan stå som boligejere, og der er ikke bopælspligt. Mon de, der skal sælge dyre lejligheder, vil underkaste sig en regel om Britain First? Det er ikke til at gennemskue, hvad konsekvenserne bliver om nogle år, men undertegnede har en fornemmelse af, at City of London kan fortsætte sin utæmmede og utæmmelige kurs.

UK's relationer til sine ekskolonier vil også blive ramt. Ekskolonierne vil forblive som medlemmer af, hvad der startede som AVS-konventi-

onen, men som nu er blevet til en EU-AVS partnerskabsaftale. Det er svært at se, hvordan den store og stærke konsulentbestand og arkitekt- og entreprenørfirmaer i UK kan fortsætte med at vinde kontrakter, for adgang til udbud gælder kun for de nuværende EU-28 og AVS-landene. Det kan føre til, at de vil blive nødt til i det mindste at flytte dele af virksomhederne til et EU-land. Hvordan det bliver tacklet, har undertegnede ikke set noget om. Udover det er City of London også en vigtig formidler af samhandel med AVS-landene, ikke mindst de, der også er medlem af Commonwealth, ved at yde handelskreditter og i øvrigt strukturere investeringskapital i samarbejde med det øvrige EU.

Naturligvis vil UK og EU vedblive at handle med hinanden. Det gør begge parter jo med så mange lande uden for EU. Regelsæt skal naturligvis tilpasses, men dybest set vil den effekt nok ikke være så stor. Noget tyder dog på, at hvis UK vil være fuldt med i det indre marked, kan det ikke undslippe sig den fri bevægelighed for arbejdskraften, et af de forhold, som Brexit-tilhængerne ville have ophævet.

HVOR STÅR VENSTREFLØJEN?

Venstrefløjen i Europa forstået som de partier og bevægelser, der ligger til venstre for socialdemokraterne, er splittet på spørgsmålene rejst ved Brexit. Nogle frygter endnu mere højreorientering, hvis EU falder fra hinanden, som det jo risikerer at gøre. Den europæiske højrefløj har forskellige sociale profiler i de forskellige EU-lande, men alle er parate til at slå ned på immigration, flygtninge og fri bevægelighed – lige undtagen udrejselande som Polen. Efter at den højreorienterede hr. Hofer tabte til mange pæne progressive menneskers letelse præsidentvalget i Østrig, men det var på et hængende hår, og nu skal valget gå om.

Andre som dele af Enhedslisten i Danmark ser muligheder, bl.a. for også selv at få en afstemning med anbefaling af Daxit.

Jeg kan ikke se perspektivet i Danmark uden for EU. Især ser jeg ikke flere realistiske muligheder for venstreorienteret samarbejde eller 'social-

lisme i ét land' og da slet ikke i et Danmark, der ikke just er inde i en progressiv epoke. Snarere kan man frygte, at Danmark endnu mere vil koncentrere sig om sig selv, naturligvis med fuld ret til at herse rundt i resten af verden.

På den anden side er det nuværende EU og et EU med en fremtidig strammere finanspolitisk kurs også et mareridts-scenarie. EU har på mange måder gjort sig fortjent til sin upopularitet. Ikke mindst har euroen været en katastrofal spændetrøje. Men det kræver solidaritet på tværs af landene. I et vist perspektiv kan EU's falden-fra-hinanden måske føre til noget mere positivt. Men så drejer det sig om, at de fattige sydeuropæiske lande siger fra, ikke mindst over for de strikse krav, de har fået stillet for at få redningspakker, der har virket som kvælertag.

Der mangler i høj grad strategiske overvejelser. Enhedslisten svigter fælt på den front, for uagtet man forstår, at EL har meget at se til med at markere sig i forhold til den nuværende eller fremtidige regering, burde partiet have en dobbeltstrategi. Det er ikke nok at notere EU's problemer, når partiet også bør vide, at de i høj grad også er nationalstaternes, og EU virker som en prygelknabe for nationale politikere, der ikke aner deres levende råd. Hvad er det, det vil på længere sigt og hvordan kommer man derhen – eller bidrager til at komme derhen? Hvilke bevægelser skal man være med i? Det er jo klart, at bl.a. paneuropæisk solidaritet er krævet.

Karen Helveg Petersen forsker og skriver om politisk økonomi og arbejder med projekter i Det Globale Syd.

Noter:

1. Man kan undre sig over, hvor relativt lille en rolle den fælles landbrugspolitik har spillet i diskussionen om den danske landbrugspakke. Den fælles landbrugspolitik blev revideret i 2014 og åbnede mulighed for støtte til udkantsområder. En fond på 100 milliarder euro er sat til side for grønnere landbrug. Uden tvivl er det bl.a. de midler, landbrugspakken bruger på nogle af sine godlidende

tiltag, men det fremgår ikke af lovtæksten.

2. *Det er ikke helt rigtigt. Ecco Sko udvider p.t. i Portugal, men med den vinkel, at det vil have butikker i de store turistcentre, for turismen har klaret sig godt.*
3. *'Product Complexity and Economic Development', se s. 89 i Smiths bog. Rangordningen bygger på, hvor diversificeret en økonomi er, og hvor mange konkurrenter den har for sine produkter. Andre undersøgelser viser, at der er en vis overlappning af eksportvarer og dermed konkurrence mellem nord og syd.*
4. *The Economist, 'Why the worst may be over for the French economy', 15. maj 2016.*

Europa på polsk

Set med demokratiets øjne er det, der sker i Polen i øjeblikket, ikke noget kønt syn. Men sammen med andre store strømninger i Europa udstiller det EU's afmægtighed på en måde, der måske har potentiale nok til at starte en tiltrængt redefinering af hele det europæiske projekt.

Af Jens Laugesen

Det var et stort øjeblik, den sensommerdag for 36 år siden da Lech Walesa kravede over hegnet til Lenin-skibsværftet i Gdansk og sluttede sig til de strejkende arbejdere. Hele verden holdt vejret, mens Solidaritet blev født den 17. september 1980. Første frie fagforening under Sovjet-regimet, og de første tegn på sprækker i jerntæppet.

Bevægelsen nærmest eksploderede og holdt sin første nationalkongres i september i Gdansk, hvor de delegerede skrev et politisk-økonomisk program, som sigtede direkte efter regeringsmagten. Det blev for meget for de gamle mænd i Kreml, som gav general Jaruzelski – den lokale marskal – ordre til at lukke festen. Undtagelsestilstand, kampvogne og fængslinger. Det varede frem til juli 1983, det år Lech Walesa fik Nobels fredspris in absentia.

Men der kom ny ledelse og nye vinde i Moskva. Presset fra omverdenen voksede. Sovjets jerngreb løsnedes, og Solidaritet restituerede sig og vandt en overvældende sejr ved det første (næsten) frie valg i Polen i 1989.

I december samme år kunne den nye regeringskoalition sætte Tadeusz Mazowiecki i mini-

sterpræsidentstolen, en måneds tid efter Berlinmurens fald.

Dengang snakkede demokratiets fjender russisk, i dag snakker de klingende polsk – og det er en helt anden sag.

FORTIDENS SKYGGER

Jordskredsvalget i oktober 2015 gav det højrenationale parti Lov og Retfærdighed (PiS) med rødder i de fattige landområder østpå og tætte bånd til den magtfulde katolske kirke over 37 % af stemmerne. Det er nu totalt dominerende i begge parlamentets kamre (Sejm og senatet) og sidder tungt på præsidentposten (Andrzej Duda), ministerpræsidentposten (Beata Szydło) og alle væsentlige regeringsposter i øvrigt. Det er den almindelige opfattelse, at partiformand Jarosław Kaczyński – Polens grå eminence – i et og alt er den egentlige magthaver i Polen.

Den nye regering er i fuld gang med at konsolidere sin egen magtposition på demokratiets bekostning, foreløbig på fire områder.

Forfatningsdomstolen

Lige før valget udpegede det daværende Sejm fem

nye dommere til forfatningsdomstolen. Problemet var bare, at kun de tre af dem skulle tiltræde før valget, og de andre to først efter valget. Efter valget reagerede de nye magthavere ved at udpege fem af deres egne dommere. Det resulterede i lidt af en parlamentarisk sæbeopera, som ikke er slut endnu. Forfatningsdomstolen har foreløbig anerkendt de tre dommere, der blev udpeget før regeringsskiftet, og kendt udnævnelsen af de to sidste forfatningsstridige. Regeringen har ikke anerkendt kendelserne, bl.a. fordi den i mellemtiden har ændret forfatningsdomstolens beslutningsprocedure, og de er afgivet efter gammel procedure.

Ændringerne af beslutningsproceduren kræver, at der skal være to tredjedels majoritet for at beslutte – mod tidligere simpelt flertal, og at der skal være minimum 13 ud af de 15 dommere til stede – mod tidligere 9. Det betyder reelt en svækkelse af både beslutningskraften og – tempoet. Med en anden ny regel om, at domstolen skal behandle sagerne i kronologisk orden, risikerer forfatningsdomstolen de facto at blive sat helt ud af kraft.

Præsident Duda proklamerer nærmest det modsatte: ”Jeg mener, at løsningen øger forfatningsdomstolens rolle og uafhængighed betydeligt”. (*The Guardian*, 18.12.2015).

Overvågning

Der er et forslag til behandling om at øge sikkerhedstjenestens beføjelser til digital overvågning og aflytning af borgerne samt politiets muligheder for at indsamle bevismateriale

Medierne

På årets sidste dag underskrev præsident Duda en ny lov, som sikrer regeringen fuld kontrol over de statslige medier, fjernsyn og radio og det nationale nyhedsbureau PAP. Statsmedierne skal nemlig være ”upartiske, objektive og troværdige”, som han siger (*The Guardian*, 16.1.2016).

Første skridt er en udskiftning af hele den øverste ledelse, som fremover vil blive udpeget af finansministeren. Den nuværende ledelse fratræder, når den nye lov træder i kraft. Hensigten er utvivlsomt, at de nye ledere skal kunne udvælge

og udskifte journalister efter behov. Iflg. et polsk journalistforbund er 60 journalister allerede siden januar i år blevet afskediget, fritstillet eller hindret i at arbejde.

Derudover er der et større lovkompleks på vej, som skal behandles i parlamentet 30. juni. Detaljerne er ikke kendt, men forslaget skal omdanne de offentlige medier til ”nationale medier”.

De udvidede beføjelser til overvågning og indsamling af bevismateriale indebærer formentlig også, at journalisters ret til kildebeskyttelse indskrænkes.

Politisering af embedsværket

Sejm har vedtaget en lov mere af samme skuffe. Den indebærer, at højere rangerende embedsfolk i statsforvaltningen, militæret og de statsejede virksomheder skal udnævnes politisk. Politiseringen i toppen vil givetvis sive ned igennem organisationerne og gøre dem til partiets forlængede arm.

Det er også planen, at statsanklageren ikke længere skal være uafhængig, men at justitsministeren fremover bliver øverste statsadvokat og dermed får mulighed for at gribe ind i – og stoppe – uønskede undersøgelser eller selv starte undersøgelser, f.eks. af politiske modstandere.

Regeringens retfærdiggørelse af disse initiativer – og sikkert mange andre, der er på vej – findes i en udtalelse om, at nok er retten vigtig, ”men over retten står folkets vel”, som en PiS-delegeret udtrykte det i parlamentet til stor applaus (*Die Zeit*, 14.1.2016).

Det polske parlament er et tokammersystem, der består af et underhus (Sejm) og et overhus (senat). Der vælges 460 delegerede til Sejm og 100 senatorer til senatet. Ved valget i oktober 2015 fik PiS absolut flertal i begge kamre, med 235 delegerede i Sejm og 61 senatorer i senatet. Formelt kan senatet forkaste lovforslag fra Sejm (der dog kan nedstemmes med et absolut flertal i Sejm). Med den nuværende sammensætning er det uden praktisk betydning – PiS kan gøre hvad der passer det.

SOLIDARITET OG SPLITTELSE – DEN TREDJE REPUBLIK

Efter Solidaritets massive valgsejr i 1989 indgik

de et kompromis med kommunisterne, hvorefter Solidaritet fik ministerpræsidentposten og kommunisterne den vigtige præsidentpost. Ministerpræsident Tadeusz Mazowiecki var en af Walesas nære rådgivere og arkitekten bag overgangen til markedskapitalismen.

Det skulle blive en kortvarig fornøjelse. Kommunistpartiet blev opløst i starten af 1990 og præsident Jaruzelski forsvandt ved årets udgang.

På det tidspunkt var der stadig en tæt alliance mellem Kaczyński-brødrene – Lech og Jaroslaw – og Lech Walesa. Den spaltning af det polske samfund, som overgangen til markedskapitalisme medførte, havde også skubbet Walesa over på modstandersiden og gjort de tre til allierede. Jaroslaw blev Walesas kampagneleder i kampen med Mazowiecki om præsidentposten i 1990, som Walesa vandt.

Da Walesa efterfølgende skilte sig af med Kaczyński, førte det til et afgørende brud mellem de to. Fra da af opfattede Kaczyński Walesa som pot og pande med kommunisterne, som han mente stadig styrede landet.

Splittelsen i Solidaritet skabte paradoksalt nok rum for, at kommunisterne igen kunne komme til fadet. De vandt både præsident- og ministerpræsidentposterne i midten af 90'erne og vedtog en ny forfatning som bl.a. udelukkede den katolske kirke fra indflydelse.

Det var også den splittelse, der i 2001 manifesterede sig i de to store modpoler i moderne polsk politik – Borgerplatformen (PO) og Lov og Retfærdighed (PiS)

Borgerplatformen, ledet af Donald Tusk, samlede tilhængere af en fri markedsøkonomi, et liberalt demokrati og alle de 'venstreorienterede' (kommunisterne). Lov og Retfærdighed, ledet af Lech og Jaroslaw Kaczyński, blev i høj grad et protestparti vendt mod den liberale-kommunistiske alliance, som de mente havde blokeret for det virkelige opgør med sovjetstyret.

Da Lech i 2010 omkom i en flyulykke over Rusland – uhyggeligt symbolsk på vej til en mindehøjtidelighed i Katyn – brugte Jaroslaw det uden blusel i sit politiske projekt og anklagede Donald

Tusk for at være 100 % politisk ansvarlig for katastrofen.

Efter valget i oktober 2015 overtog PiS regeringsmagten efter det liberale centrumsparti Borgerplatformen (PO), der kun fik lige over 24 % af stemmerne og dermed forlod regeringskontorerne efter 8 turbulente år, det meste af tiden ledet af Donald Tusk, den nuværende formand for Det Europæiske Råd i EU.

Udover de to store partier sidder der et stærkt højreorienteret parti (8,8 %), et nyt forretningsorienteret parti (7,6 %) og et mindre bondeparti (5,1 %) i parlamentet. Det er første gang siden 1989, at landet ledes af en etparti-regering og uden noget venstreorienteret parti i Sejm. Faktisk fik den Demokratiske Venstre Alliance 7,5 % af stemmerne, men fordi de var i koalition med andre, faldt de for en højere spærregrænse på 8 %.

Jaroslaw Kaczyńskis politiske projekt kan sammenfattes i en teori om, at Lech Walesa (for) handlede sig til præsidentposten ved at konspirere med kommunisterne, som til gengæld fik lov til at beholde deres magt og indflydelse. Derfor er Polen, iflg. Kaczyński, stadig styret af kræfter udefra i alliance med elitære kræfter i Polen, som har slået mønt på overgangen til markedskapitalisme og liberalt demokrati.

Mange PiS folk mener med Kaczyński, at 1989 var en skinrevolution, og at kampen mod kommunismen slet ikke er forbi. Kaczyński anser sig selv for at repræsentere det virkelige Solidaritet, og hans kamp er en kamp mod dem, der forrådde revolutionen i 1980'erne.

Udviklingen af Polens Tredje Republik er drevet af en dyb indre splittelse, vævet sammen med en lige så dyb mistillid til de to store naboer Rusland og Tyskland.

Da Tysklands repræsentant i EU-Kommissionen for nylig foreslog, at den nye regerings behandling af medierne burde føre til, at Polen blev sat under overvågning, reagerede den polske justitsminister (Zbigniew Ziobro) med denne kommentar: "De kræver at Polen bliver sat under overvågning. De ord, udtalt af en tysk politiker, har de værst tænkelige konnotationer for Polen. Også for

mig. Jeg er sønnesøn af en polsk officer som kæmpede i Polens undergrundshær under anden verdenskrig imod 'tysk overvågning'" (*The Guardian*, 16.2.2016).

Der er ikke noget egentligt center i polsk politik – båret af en bred middelklasse – der kunne stabilisere demokratiet. Den chokbehandling, der tromlede markeds kapitalismen igennem i slutningen af 80'erne, og de neoliberale torpedoer, der fulgte i kølvandet på gældsætningen i 70'erne og 80'erne, splitter landet og er måske på vej til at skabe et oligarkisk mafia-regime à la Rusland.

Polens befolkning er på godt 38 mio. – svarende til ca. 7,5 % af EU's samlede befolkning

Realvæksten har de sidste par år ligget omkring 3,5 %, og arbejdsløsheden er faldet de senere år og var i 2015 på 7,5 %.

De to vigtigste sektorer i Polsk økonomi er handel og transport og industri, der hver udgør ca. 1/4 af den samlede økonomi.

Polens vigtigste samhandelspartnere er Tyskland, Frankrig, Italien, Rusland, England, Tjekkiet og Kina.

Polen har været medlem af EU siden 1.5.2004 og har 51 pladser i Europaparlamentet. Polen er med i Schengen men ikke euroen.

ARVEN FRA PILSUDSKI

Polens tidlige og nutidige historie er mildest talt turbulent og dramatisk. Landet bliver samlet, opløst og flyttet rundt i en uendelighed og deltager i forskellige alliancer og misalliancer med sine store naboer i øst og vest. Ud af det hele vokser en stærk trang til selvstændighed og en tradition for modstand og kamp, som er blevet en dyb og integreret del af polsk identitet.

I Polens nyere historie er der særlig en person, der inkarnerer disse træk – Józef Pilsudski (1867-1935). I den polske bevidsthed har han samme status som Mannerheim i Finland, Bismarck i Tyskland, De Gaulle i Frankrig og Churchill i England.

Pilsudski var aktiv før og under Første Verdenskrig og fik den afgørende rolle som leder af den anden polske republik fra 1918. Da han senere satte sig i spidsen for det berømte statskup i maj 1926 vendt mod højrefløjen, endte det med at alle parter – venner og fjender – efterfølgende valgte

ham til præsident. Med titel af Marskal af Polen blev han reelt enevældig leder af landet frem til sin død i 1935.

Pilsudski er blevet et ikon og forbillede for senere politikere fra alle fløje, også for Kaczyński-brødrene. Ved fejringen af 80-året for Pilsudskis statskup i 2006 sagde nu afdøde Lech Kaczyński: "Spørgsmålet, om staten eller nationen kommer først, markerede den grundlæggende skillelinje mellem Pilsudski-tilhængerne og Nationaldemokraterne. I den strid repræsenterer jeg – hvad jeg aldrig har benægtet – Pilsudski-traditionen. For øvrigt på samme måde som min bror. Selvom han måske nok er lidt mindre reserveret over for den nationaldemokratiske tradition" (*Die Zeit*, 4.2.2016).

En lettere underdrivelse, når vi nu ved, at brormand Jaroslaw faktisk mener, at et multietnisk Europa er en direkte trussel mod katolske værdier, og at flygtningene bringer "kolera til de græske øer (og) dysenteri til Wien" (*The Observer*, 10.4.2016).

Anden Republik fra 1918-1939, hvor Polen får en demokratisk forfatning og parlamentarisme.

Anden Verdenskrig, hvor Polen i en periode bliver delt mellem Rusland og Tyskland og har en eksilregering i London.

Folkerepublikken Polen 1944-1989, hvor Polen er en lydstat under Sovjetdiktaturet.

Tredje Republik fra 1989, hvor Polen igen bliver en selvstændig republik og får sin nuværende udstrækning og placering

EU'S OG EUROPARÅDETS REAKTIONER

Andet afsnit af præamblen i EU's Charter – som alle medlemslande er forpligtet på – lyder sådan her:

Unionen, der er sig sin åndelige og etiske arv bevidst, bygger på de udelelige og universelle værdier: menneskets værdighed, frihed, lighed og solidaritet; den bygger på demokrati- og retsstatsprincippet. Den sætter mennesket i centrum for sit virke med indførelsen af unionsborgerskabet og skabelsen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

Og paragraf 11 i selve Charteret skal sikre at:

1. *Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser.*

2. *Mediefrihed og mediernes pluralisme respekteres.*

EU-systemet har visse sanktionsmuligheder over for medlemsstater, der ikke overholder 'forfatningen', så hvad er der sket?

Første reaktion fra EU kommer fra kommissionens næstformand, Frans Timmermans, lige før jul 2015 i form af et brev til Polens udenrigsminister (Witold Waszczykowski) og justitsminister Ziobro, hvor han udbeder sig information om foreneligheden af de nye tiltag med EU-retten og minder om, at "Retsstatsprincipperne hører til de fælles værdier, som den Europæiske Union er bygget på" (*Die Zeit*, 7.1.2016), og "vigtigheden af mediemæssig mangfoldighed" (*Bild*, 31.12.2015). Ziobro svarer, at han ikke mener, at nogen eksternt part kan påtvinge Polen noget, for det ville være uforeneligt med polsk national stolthed.

Kommissionsformand Juncker gyder olie på vandene og afviser, at sagen vil kunne udvikle sig til det ultimative skridt, som er at fratage Polen stemmeretten i Rådet. Han fremhæver de gode relationer med Polen og advarer mod at overdramatisere.

Efter et længere møde mellem Jaroslaw Kaczyński og Ungarns, om muligt endnu mere højreorienterede leder, erklærede Viktor Orbán, at han ville nedlægge veto mod alle formler for sanktioner mod Polen.

Samtidig lancerer Kommissionen en formel undersøgelse af den polske lovgivning. Det er første gang, EU bruger den mulighed, og det afleder stærke reaktioner fra Polens præsident og andre støtter af PiS. Der refereres igen til historien, og hvor galt det gik, da andre lande skulle til at blande sig i Polens indre anliggender. Der stilles spørgsmål til, hvorfor Kommissionen ikke startede tilsvarende undersøgelser mod Italiens Berlusconi og Ungarns Orbán, og om den mon ikke har vigtigere ting at forholde sig til lige nu – som f.eks. at

kontrollere sine egne grænser og forhindre masseovergreb på kvinder. Og der henvises til, at medierne i den grad blev misbrugt til propaganda af den forrige Tusk-ledede regering.

Donald Tusk, som jo er alt andet end habil i sagen, kører en veritabel linedans og mener, at Kommissionen blot er ude på at få belyst sagen – ikke for at ydmyge Polen. Efter et møde med Polens præsident Duda kommer Tusk med en lang, intetsigende erklæring, som overhovedet ikke berører nogen af de kontroversielle emner.

Udgangen på det hele bliver, at EU beslutter at afvente en anden undersøgelse, som er initieret af Europarådet (se boks).

23. december 2015 anmoder Polens udenrigsminister Europarådets Venedig-kommission (forfatningskommission) om en vurdering af ændringerne i sammensætningen og proceduren for den polske Forfatningsdomstol. Den vurdering kommer efter et grundigt forarbejde den 11-12. marts i år i form af et 25-siders langt juridisk respons.

Essensen af det er, at Venedig-kommissionen støtter den polske Forfatningsdomstols egne afgørelser, dels om dommerspørgsmålet og dels i procedurespørgsmålet. Det sidste havde ført til, at den nye polske regering simpelthen havde undladt at publicere Forfatningsdomstolens afgørelse. Den undladelse underkendte Venedig-kommissionen i sin udtalelse.

Summa summarum konkluderer Venedig-kommissionen: "At handicappe Tribunalets [Forfatningsdomstolens, red.] effektivitet vil undergrave alle Europarådets tre grundlæggende principper: demokrati – på grund af fravær af centrale dele af *checks and balances*; menneskerettigheder – fordi den enkeltes adgang til Tribunalen kan blive så langsommelig, at det reelt betyder en afvisning; og lovgivningen – fordi Tribunalen, som er en central del af det polske juridiske system, vil blive ineffektiv." (Venedig-kommissionens *Opinion no. 833/2015* – fra kommissionens hjemmeside).

Europarådets generalsekretær Thorbjørn Jagland betragter Venedig-kommissionens vurdering som et grundlag for at indgå i en dialog med Polen.

Dets seneste udspil er en næsten 40 sider lang rapport, som følger af et besøg af Europarådets kommissær for menneskerettigheder, Nils Muiznieks, i februar i år. Rapporten, som er yderst grundig og konkret, blev publiceret på et pressemøde i Warszawa 15. juni med følgende indledning af kommissæren: "Nylige langtrækkende ændringer af Polens juridiske og institutionelle rammer truer menneskerettighederne og underminerer de retsprincipper, som menneskerettighederne ultimativt afhænger af. Lovgivere og regering bør hurtigst muligt skifte kurs."

Rapporten gennemgår punkt for punkt forholdene omkring Forfatningsdomstolen, som de facto er sat ud af kraft, den udvidede overvågning, som ikke er balanceret af en tilstrækkelig beskyttelse af borgerne, politiseringen af statsadvokaturen og regeringskontrollen med de offentlige medier. Kritikken retter sig både mod den substantielle undergravning af demokratiet, der ligger i disse initiativer og mod den alt for forhastede proces med at få dem vedtaget. I øvrigt tilføjer rapporten en omfattende kritik af kvinders – manglende – rettigheder og ligestilling i Polen.

Europarådet er en selvstændig sammenslutning af 47 stater – herunder alle 28 EU medlemmer – med det mål at beskytte men-

neskerettigheder, demokrati og retsprincipper.

Alle medlemsstater har underskrevet den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Institutionen blev dannet i 1949 – og er ikke en del af EU-systemet – med hovedkvarter i Strasbourg.

MØRKET OVER EUROPA

Midterpartierne i Europa er generelt gået tilbage fra omkring 40 % til 20-25 % i de senere år, og andelen af stemmer på højrenationalistiske partier er vokset støt til omkring 15 % i 2014 (*Information*, 23.4.2016).

Die Zeit har undersøgt udbredelsen af det, de kalder retspopulistiske – højrenationale eller nykonservative – partier i EU. Den viser, at i Finland, Letland, Polen, Slovakiet og Ungarn stiller disse partier enten selv regeringschefen eller er del af regeringen gennem koalitioner. I 14 andre lande – bl.a. Sverige og Danmark – er partierne repræsenteret i parlamentet. For et land – Tyskland – sidder de i Europaparlamentet. Mens de i de resterende 8 lande kun har ringe betydning (*Die Zeit*, 14.4.2016)

Artiklen er nok lidt for venlig mod hjemlandet. Alternative für Deutschland (AfD) ligger ganske langt til højre for CDU, og deler mange synspunkter med andre højrenationale partier i Europa – bl.a. Dansk Folkeparti (se f.eks. et stort interview med Alexander Gauland, en af de tunge drenge i AfD, i samme avis).

Norge er ikke med i undersøgelsen, fordi de er uden for EU, men ellers ville de falde i første kategori med et Fremskridtsparti, som har udbredt vælgermæssig opbakning og er en væsentlig del af regeringskoalitionen.

Front National i Frankrig vil med stor sandsynlighed rykke op i første kategori efter næste valg, med risiko for at få Marine Le Pen som præsident. Det samme var lige ved at ske i Østrig, der efter et kanonvalg til det højrepopulistiske Frihedspartiet Østrig (FPÖ) var lige ved at få valgt sin leder Norbert Hofer som præsident. Samme billede i Holland med Frihedspartiet – dog nok uden Wilders som ministerpræsident.

Højredrejningen viste sig også ved valget til

Europaparlamentet sidste år, hvor både Front National, UKIP i England og DF – såmænd – gik masstvt frem.

Artiklen finder forskellige grunde til den massive højredrejning: angsten for globaliseringen, nedbrydning af tilliden til eliterne, leden ved Bruxelles og det almindelige ubehag ved en overkompleks verden, der næsten ikke er til at gennemskue. Og så det grundlæggende dilemma med kapitalismens destruktive tendenser som ødelægger de institutioner, der er hellige for konservatismen.

Man kan tilføje:

at de finansielle kriser, økonomiske kriser og gældskriser, som altid rammer nedad, skaber en mistillid og frustration, der gødes af eliternes mange kreative krumspring for at snyde fællesskabet. Tendensen til polarisering mod venstre i Sydeuropa og mod højre i Nordeuropa kan hænge sammen med, at Sydeuropa er hårdest ramt af gældskrisen og derfor får den hårdeste medfart af de neoliberale stormtropper;

at de store vandringer fra syd til nord, der lige nu skyldes krig, konflikter og radikaliseringer, forstærker de indre spændinger. Klimaforandringerne kommer til at udløse endnu flere bevægelser;

at kapitalens vinkelskrivere er dygtige til at opretholde illusionen om, at verden bliver bedre af økonomisk vækst – så derfor må vi hellere beholde markedskapitalismen. Det er slemt nok i sig selv. Men når væksten så udebliver, skal politikerne til at udskifte den nemme historie om kagen der vokser, med en forklaringsmodel, der gør konfliktlinjerne endnu mere synlige.

Den store økonomiske udviklingslegende er ved at krakelere, og EU har ikke noget at sætte i stedet. Det er det vakuum, Europa befinder sig i.

Og det er lige der – midt i fattigdommens, arbejdsløshedens, angstens, usikkerhedens og mistillidens Europa – demagogerne fra det politiske og religiøse overdrev sætter ind, farver verden sort-hvid og lover løsninger som ikke findes. Frans Timmermans (souschef for Europa-Kommissionen) taler om, at populisternes har held i sprøjten, fordi de kan forføre med en dystopi, der spiller på, at "fremtiden er skrækkelig, derfor fører vi jer til-

bage til fortiden" (*Die Zeit*, 28.4.2016).

Alarmklokkerne ringer, skræmmebillederne fra sidste gang, Europa gik i sort, blinker som et fyrtårn om natten. Hvor er EU?

ET ANDET EU

Det Europæiske Fællesskab blev til i slagskyggen af dobbeltkatastrofen i det 20. århundrede, som ødelagde centrale dele af Europa og bragte civilisationen til sit absolutte nulpunkt.

Efter nogle årtier på vågeblus tog fanden ved fællesskabet i midten af 80'erne, hvor Europas økonomi var ved at blive sejlet agterud af USA. Fra det tidspunkt kom det hele til at handle om økonomisk vækst og konkurrenceevne. Fællesskabet åbnede det indre marked med fri bevægelighed for kapital, varer og mennesker. EF/EU blev et rendyrket markedsøkonomisk projekt – en 'konkurrenceunion' – synkront med den liberalistiske drejning, der har hjemsøgt det meste af verden lige siden.

EU-institutionerne, domstolen, traktaterne og de andre dimensioner af EU-samarbejdet blev indrettet efter det, som markedet og den økonomiske integration havde brug for.

En af de myter, der opstod i den periode, var forestillingen om, at markedsøkonomi og demokrati går hånd i hånd, selvom det i virkeligheden forholder sig lige omvendt. Der er en grundlæggende modsætning mellem kapitalisme, som koncentrerer og akkumulerer magt, og folkestyre, som hviler på det modsatte princip. Der er en grundlæggende modsætning i et markedskapitalistisk samfund mellem eliten og befolkningen, mellem reel og formel magt. Polen er et glimrende eksempel på, at det kan gå fint med markedskapitalismen, samtidig med at demokratiet bliver skudt ned'

Selvom økonomisk integration og markedsøkonomi i fri dressur måske nok reducerer konfliktpotentialer mellem nationerne, fordi kapitalen flyder på kryds og tværs af grænser og har brug for et stort, stabilt marked, så accelererer den det indre konfliktpotentialer i de enkelte lande, fordi den skaber større ulighed, mere ekstreme eliter og mere fattigdom. Det er de indre sociale spændinger, og

overførslen af reel magt fra det politiske system til det økonomisk-finansielle, der undergraver demokratiet og tilliden. Det er det, der giver plads til ekstremterne.

Vi kan ikke forvente, at et EU, der er gennemsyret af tidens økonomiske floskler og dogmer, skal overkomme den grundlæggende – uløselige – konflikt mellem markedskapitalisme og demokrati. Men selv med den begrænsning er et mindre systemskifte stadig muligt.

I et interview for nylig fortalte Frans Timmermans bl.a. om de tanker, EU's fædre gjorde sig, da de lagde grunden til EU. Det spørgsmål, de stillede sig, var, hvordan man skulle organisere Europa og undgå, at det had, der var mellem befolkningerne, fik frit løb. Og svaret blev at gøre det til et teknisk projekt. Folk behøvede ikke at forstå, hvad der foregår. Det vigtigste var, at samfundene gradvist voksede sammen. Derfor er den europæiske integration ”i lang tid blevet grebet paternalistisk an. Det fungerer ikke mere” (*Die Zeit*, 28.4.2016). Denne paternalistiske – elitære – tænkning og arbejdsform har EU tilsyneladende umådelig svært ved at komme af med.

Men før eller siden kommer EU til at sande, at tyngdeloven også gælder i Bruxelles. Man kan ikke bygge et hus oppefra. EU-konstruktionen mangler fundamentet. En stor, bred offentlighed, bygget på de principper, der er vedtaget i EU's Charter og det Charter om menneskerettigheder, som EU har tilsluttet sig. Et demokratisk tyngdepunkt, som kan stå imod ekstremterne og give EU en identitet uden for den økonomiske diskurs.

EU kommer ikke videre uden et tættere samspil mellem befolkningerne, en større forståelse og interesse for hinanden. Det handler ikke bare om at inddrage, det handler om at lytte til mennesker, i stedet for at regere og manipulere med dem. Det handler om en helt anden kultur, der flytter EU væk fra at være eliternes projekt, og hen til at være befolkningernes projekt.

Hvis EU ikke kan finde ind til det, vi – befolkningerne – har til fælles, eller ønsker at have til fælles, så er der slet ikke noget projekt.

Jens Laugesen er politolog og ph.d. i samfundsvidenskab.

Hovedkilder:

Artikler i perioden januar-april 2016 fra Die Zeit og The Guardian

Enkelte artikler fra Weekendavisen, Jyllandsposten, Information, The Observer og Politiken

Curt Sørensen, Stat, Nation, Klasse, Frydenlund 2013

EU institutionernes hjemmesider

Europarådets hjemmeside

Unionen, venstrefløjen og tabernes hævn

EU-maskineriet lader sig ikke nødvendigvis forstyrre af folkelige protester og mangel på legitimitet. Det er bygget for at modstå den slags. Spørgsmålet er, hvor langt fortalerne for fortsat medlemskab til højre og til venstre vil gå for at trykke pøblen tilbage.

Af Staffan Dahllöf

”Vælgernes oprør er hverken chokerende eller irrationalt. Hvorfor skulle franske vælgere hilse arbejdsmarkedsreformer velkomne, hvis det indebærer, at de mister deres job uden mulighed for at få et nyt?”

Pointen med citatet her, som ikke var møntet på den britiske afstemning, er i mindre grad dets indhold, men i højere grad hvem som står bag. Det gør Wolfgang Münchau, klummeskriver i Financial Times og stifter af netportalen Eurointelligence.

I klummen, som ikke er en dybere politisk analyse af populismens natur, konstaterer Münchau tørt og kontant, at der er noget grundlæggende galt med grundlaget for den førte politik: ”Globaliseringens fiasko i vesten er udtryk for demokratiernes uformåen med hensyn til at håndtere de økonomiske rystelser, som er det uundgåelige resultat af globaliseringen; stagnerende gennemsnitlig realløn i to decennier. En anden rystelse har været den globale finanskrisen – en konsekvens af globaliseringen – og dens permanente indvirkning på langsigtet økonomisk vækst.”¹

Man kan finde mange konstateringer af samme slags. En for mange måske overraskende undersøgelse af tre økonomer ved Syddansk Uni-

versitet viste i juni, at det etablerede billede, at EU-medlemskab indebærer økonomisk fremgang, ikke kan bevises.²

De tre konstaterer, at EU har haft en lavere årlig vækst mellem 1980 og 2015 end USA, at der ikke er nogen forskel i væksten mellem EU-lande og ikke EU-lande blandt 21 sammenlignelige OECD-lande i samme periode, og at 13 tidligere planøkonomier, som er blevet integreret i EU, faktisk har gjort det dårligere målt i BNP per indbygger end de 16 økonomier, som er forblevet udenfor.

Deres konklusion er: ”Vi er ude af stand til at vise, at et EU-medlemskab medfører en højere vækst.”

Finans.dk åbnede en hjemmeside, som ellers er forbeholdt betalende abonnenter, og indsatte rubriken: ”Danske forskere torpederer Brexit-debat”.

Det kom ikke helt til at holde. Undersøgelsen torpederede i hvert fald ikke den noget beskedne danske debat, som fandt sted før den britiske afstemning, og nok endnu mindre den britiske. To uger senere bragte Information en artikel om, hvorfor andre økonomer mente, undersøgelsen ikke er relevant, dog uden at høre ophavsmændenes mening om sagen.³

Men man behøver jo hverken følge Financial Times eller rapporter fra Syddansk Universitet for at konstatere, at det står noget sløjt til med EU-samarbejdets positive resultater.

EN CIVILISATION STÅR FOR FALD...

Det er også påfaldende, hvordan den politiske tone er blevet forandret. Godt tre uger før Brexit-afstemningen i Storbritannien advarede Donald Tusk, formand for regeringscheferne i Det Europæiske Råd, imod nye føderalistiske forslag:

”We must be guided by common sense and a good sense of timing. Not by utopias of Europe without nation states.” (”Vi må ledes af common sense og en god sans for timing. Ikke af utopier om Europa uden nationalstater”).⁴

To uger senere advarede Tusk til gengæld nok så bombastisk imod, at ikke kun EU, men hele den vesteuropæiske civilisation vil stå for fald med en britisk sortie fra EU.⁵

Der spredte sig en duft af panik før lukketid.

I Danmark, hvor følgerne af EU's ulykker, eller bare manglende resultater, har været til at overse, er det snart kun Marlene Wind, Margrethe Auken og Radikale Venstre som stadig tør, eller orker, stå ved den uforfalskede unionsentusiasme.

En nok så tidstypisk retræte leverede historieprofessor Uffe Østergård, som i Weekendavisen over for en forbavset Arne Hardis tilstod at have taget fejl i det meste, og nu havde fundet frem til, at Dansk Folkeparti har haft helt ret i sin analyse, og at EU kun kan overleve som et Fort Europa: ”Med jerntæppe. Med trådhegn i fire baner, lyskastere og vagtposter. Mange vagtposter. Og til havs bevæbnede Frontex-skibe, som kan samle flygtninge op og sejle dem tilbage til den kyst, de kom fra.”⁶

Kriserne, altså krise i flertal, er realiteter. Den ideologiske overbygning krakelerer, om end noget af den nye EU-skepticisme måske kun er ren opportunisme.

Mette Frederiksens udmelding i Berlingske⁷ op til Grundlovsdag, at EU nu må koncentrere sig om tre ting: forstærke de ydre grænser, forsvare lønmodtagernes rettigheder og bekæmpe skattely, er muligvis udtryk for en dybtfølt overbevisning.

Det kan kun Mette Frederiksen vide.

Det bemærkelsesværdige er dets distancerede perspektiv, noteret og kritiseret af Europabevægelsens formand Stine Bosse⁸; som om socialdemokraterne i EU og Danmark kun har haft en placering på sidelinjen i de sidste mange år og slet ikke har deltaget i udformningen af den førte politik.

Tre eksempler på medvirken:

1. Den europæiske fagbevægelse ETUC har siden 2008 argumenteret for, at grundlæggende sociale rettigheder skal sikres forrang for økonomiske friheder og konkurrenceregler i traktaten. Kravet som skiftevis er blevet kaldt social protokol, social klausul og social pagt (’compact’) er hver gang blev afvist eller negligeret af de europæiske socialdemokratiske partier, blandt dem det danske.

2. Schengen-regimets regler om fri bevægelighed mellem medlemslandene blev opbygget i fuld – teoretisk – bevidsthed om, at det ville kræve indrejsekontrol ved de fælles ydre grænser og en fungerende fælles asylpolitik for at fungere. Den kendsgerning blev fuldstændig overset i praksis, indtil flygtninge på banegården i Budapest og på motorvejen ved Rødby i sommeren 2015 mindede om forskellen mellem teori og praksis.

3. Bekæmpelse af skattely i EU har foreløbig resulteret i en politisk aftale – altså ikke lovgivning – om, at landene skal udveksle oplysninger om multinationale selskabers gøren og laden mellem hinanden. Om socialdemokraterne vil gå længere end som så ved for eksempel at give EU lovgivende kompetence på skatteområdet, vides ikke, men det er næppe sandsynligt.

EU-FALDER-FRA-HINANDE-SNAK

Når de positive økonomiske resultater af EU-samarbejdet er udeblevet, når den politiske faneflugt i toppen tager til, og når den folkelige mangel på interesse går fra skepsis til decideret modstand, er der grund til at fundere over, hvad der er tilbage.

Der er en del.

Der er en meget stor mængde vedtagne regelsæt og love, som er gældende ret, og hvis håndhævelse og fortolkning af Kommissionen og i sidste ende EU-domstolen vil præge medlemslandene i overskuelig tid.

Desuden er lovgivningsmaskineriet på ingen måde stillet på standby, omend tempoet er skruet ned sammenlignet med, hvad det har været.

Derek Beach, professor i statskundskab i Aarhus, har – måske takket være sin amerikanske baggrund – et noget mere operationelt og usentimentalt syn på EU-samarbejdet end mere bogstavtro fortolkere af den officielle politik. Hans vurdering inden Brexit-afstemningen lyder: ”Det er rigtigt, at Jean-Claude Junckers forsøg som politisk leder har været forfejlet. Ambitionen er kollapsedet. Men kriserne har også skabt innovationer. Institutionerne samarbejder langt mere end tidligere i maskinrummet. Der sker mere, end hvad der fremgår af debatten. Jeg forstår ikke al den der EU-falder-fra-hinanden-snak.”⁹

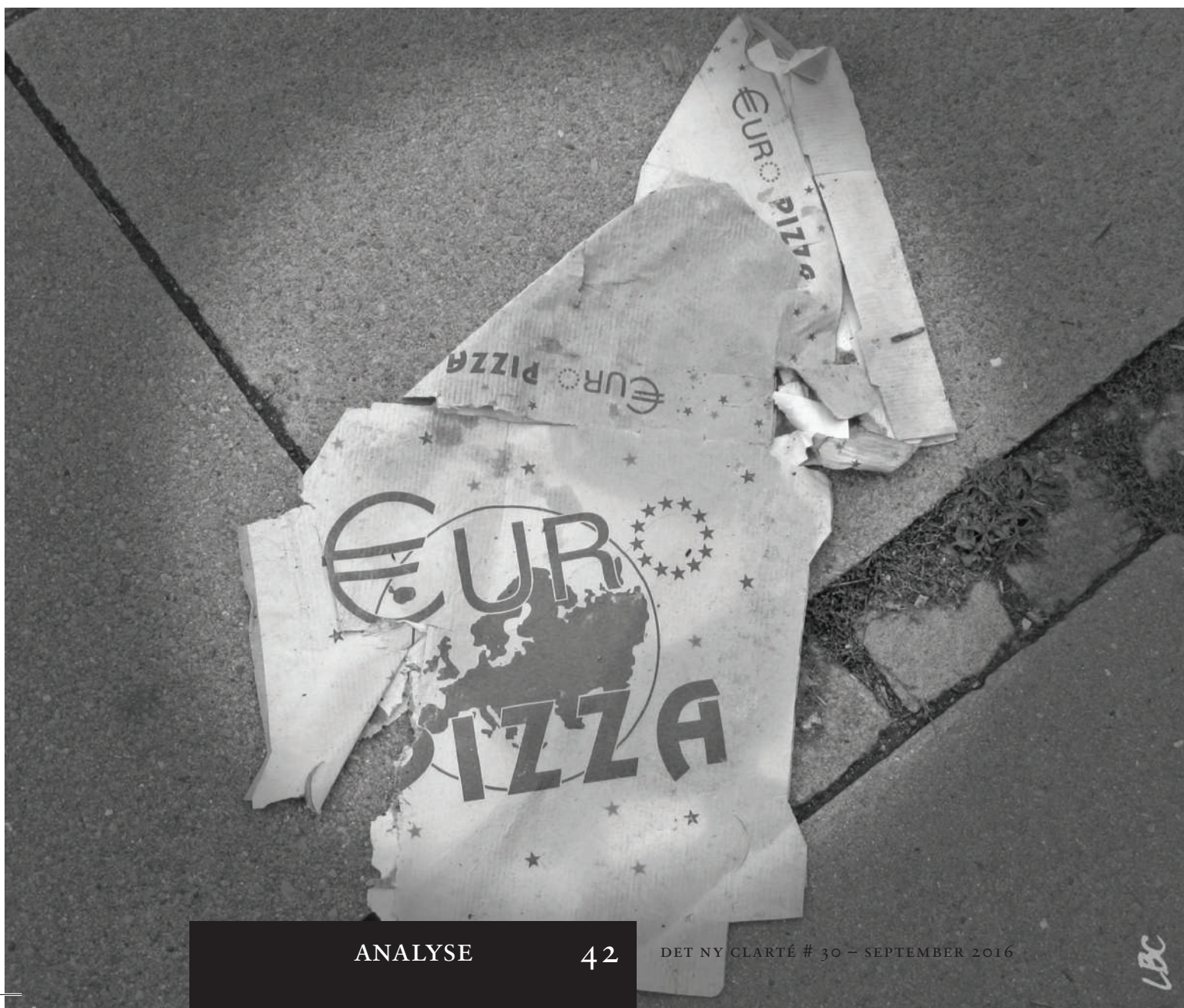
Bankunionen, eller mere præcist, de forelø-

bige beslutninger hen imod en bankunion, er ifølge Derek Beach et eksempel på vedtagelser, hvis betydning er undervurderet, også af beslutningstagerne: ”Man åbner op for betydelig overførsel af penge mellem landene på en måde, som man ikke kunne blive enige om ved forhandlingerne om Lisabon-traktaten. Det er helt hen i vejret, at Bankunionen ikke skal til folkeafstemning, når man tænker på, hvad danskerne ellers har stemt om.”¹⁰

NÅR BESLUTNINGER OPSTÅR

Selvfølgelig er en udlægning modsat Derek Beach's mulig og måske lige så sandsynlig.

Det konservative The Telegraphs mangeårige Bruxelles-korrespondent Ambrose Evans-Pritchard skrev op til Brexit-afstemningen: ”I krisens sjette år er der ikke glimt af en finanspolitisk

union; ingen euro-obligationer, ingen (Alexander) Hamiltonsk gældafskrivning, ingen sammenlægning af gæld og ingen budgetoverførsler. Bankunionen modsiger sit navn. Tyskland og andre kreditorer har sat hælene i.”¹¹

Formelt set er arbejdet med en bankunion velsignet af stats- og regeringscheferne i Det Europæiske Råd. Men udformningen og de reelle beslutninger bliver overladt til den gråzone, hvor diplomater, embedsmænd og eksperter mødes og får tingene på plads.

Pointen her er ikke, om en bankunion er en god eller dårlig løsning, og heller ikke om den i sidste ende bliver til noget eller ej, men at beslutningsmaskineriet ikke lader sig forstyrre uden videre.

Flygtningeaftalen med Tyrkiet er et andet eksempel på, hvordan beslutninger 'opstår', uden at det står helt klart hvordan – hvis den aftale overhovedet eksisterer. Det er i starten af juli uklart, om den omtalte aftale består af andet end en pressemeddelelse og et par breve.¹²

Initiativet kom formelt fra Kommissionen, men tog først form efter Angela Merkels ildslukningsdiplomati i Tyrkiet, og ved Donald Tusks inddragelse af NATO, som blev tildelt en ny fik rolle som EU's grænsevogter i Det Ægæiske Hav.

Hvorvidt den aftale bliver stående, er ikke til at sige i skrivende stund, men der er midlertidigt dæmmet op for 'flygtningebølgen', eller om man vil 'migrationsbølgen'.

Man kan sige, at EU leverede, for nu at bruge managementsprog.

ER DER EN LEGITIMITETSKRISE?

Yderligere eksempler kunne være TTIP-forhandlingerne om en transatlantisk handels- og investeringsaftale, TiSA-forhandlingerne om globale regler for serviceydelser, aftalen om en 'code of conduct' mellem EU-kommissionen og førende globale it-selskaber om at filtrere og fjerne uønsket indhold på nettet, og Kommissionens forsøg på at forhindre nationale begrænsninger af Uber og andre aktører i den nye deleøkonomi.

Dog er udgangen ikke givet.

Hvis TTIP-aftalen falder på gulvet, vil det ikke

være første gang den slags sker som en følge af, at udenforstående smider grus i maskineriet. MAI-aftalen (Multilateral Agreement on Investment) faldt i 1998 efter en af de første opinionsstorme på nettet. ACTA (Anti-Counterfeiting Trade Agreement) blev lagt i graven af Europa-Parlamentet i 2012 efter lignende protester.

EU's grundlæggende legitimitetskrise har flere komponenter.

På den ene side: De økonomiske og sociale resultater mangler i form af vækst, velstand, tryk og fremtidstro. Alt dette er ikke nødvendigvis EU's 'fejl' i en klar årsagskæde. Det er en konstatering. Samtidig taber samarbejdets fortalere terræn og bliver udsat for mandefald. Skepsis og usikkerhed breder sig.

På den anden side: Der bliver alligevel lavet love og indgået aftaler, næsten som om intet er sket. Nogle initiativer vil blive skudt ned eller langsomt kvalt. Andre vil blive vedtaget uden at blive fulgt. Men systemet har som alle bureaukratier en indbygget inertie mod forandring.

Det, der gør legitimitetskrisen uløselig, er benægtelsen af, at en sådan krise overhovedet eksisterer, og at – selv om den anerkendes som eksisterende – at der er andre og vigtigere værdier på spil.

DE RACISTISKE VÆLGERE

Det store flertal af kommentarer kort efter Brexit-afstemningen gik kort og godt ud på, at uinformerede, xenofobiske, om end ikke åbent racistiske, britiske vælgere stemte imod deres egne, men også alle vore andres, virkelige interesser, dertil vildledt af medier som The Sun.

Pøblen blev sluppet løs, og så gik det, som det gik. Det må endelig ikke gentages andre steder. (Til gengæld vil det, ifølge de samme kommentatorer, måske være en idé at lade den britiske befolkning stemme en gang til efter dansk og irsk mønster, nu når det gik så grueligt galt første gang, men, må man slutte sig til, først efter at den er blevet grundigt oplært i, hvad der er dens egentlige interesser.)

Også på den britiske venstrefløj var det tilsyneladende det dominerende perspektiv med netavisen Spiked som en befriende undtagelse.¹³

Spørgsmålet om håndteringen af Brexit er i første ombæring et anliggende for de formelle britiske vindere af afstemningen. I et lidt længere perspektiv bliver det vigtigere, hvordan afstemningens tabere i og uden for Storbritannien forholder sig.

To måneder inden den britiske afstemning skrev Wolfgang Münchau i Financial Times:

”Fortalere for global deregulering bliver nødt til at anerkende, at såvel globaliseringen som den europæiske integration har skabt tabere. Begge processer var tænkt at skulle føre til en situation, hvor ingen ville blive dårligere stillet, mens nogle godt kunne få det bedre. Sådan blev det ikke. Vi er tæt på en situation, hvor globalisering, og særligt deltagelse i eurozonen, ikke kun er gået ud over enkelte samfundsgrupper, men hele nationer. Hvis de politiske beslutningstagere ikke reagerer, så vil i hvert fald vælgerne gøre det.”¹⁴

Hvordan vælgerne reagerer, vil så igen være afhængigt af, hvem der kanalisere deres reaktion, og hvordan.

Det er ingen naturlov, at taberne af globaliseringen og integrationens oprør skal lægges i hænderne på excentriske overklasseløg som Boris Johnson og Nigel Farage. Det er en følge af en fraværende venstrefløj.

GRADUERET STEMMERET?

De to Brexit-generalers mange udokumenterede, modsigende og direkte fejlagtige påstande er efterfølgende dokumenteret i overmål. Det har givet ammunition til argumentet, at Brexit-stemmerne aldrig forstod, hvad det stemte om. Det er meget muligt. Men gjorde Remain-stemmerne?

Hvis det kan vises, at EU-tilhængerne var mere vidende end modstanderne, er det så et argument for ikke at afholde folkeafstemninger i sager, som virkelig betyder noget? Eller er det måske et argument for graderet (efter alder, uddannelse, indkomst, statsborgerskabstest...) stemmeret?

To dage efter Brexit-afstemningen afholdt organisationen Statewatch en konference i London i anledning af organisationens 25 år som dokumentationscenter for frihedsrettigheder, retsløshed og racisme.

Statewatch har med beskedne ressourcer opbygget et meget omfattende arkiv over officielle og lækkede EU-dokumenter. Der bliver klikket på hjemmesiden¹⁵ 1 million gange hver måned, og der downloades i gennemsnit 17.000 dokumenter i samme interval.

Men stemningen på konferencen blandt disse ihærdige kritikere af den reelt gennemførte politik var i bund. Den ene britiske oplægsholder efter den anden fortalte om, hvordan de skammede sig på deres lands vegne og om deres frygt for fremtiden.

Til slut blev det for meget for konferencedeltageren Stratos Georgoulas, lektor ved Det Ægæiske Universitet på Lesbos og rådgiver for blandt andet den græske ombudsmand. Georgoulas rejste sig op og sagde: ”Undskyld, men jeg ser det på en anden måde. For mig, og for os på den græske venstrefløj, var valgresultatet en glædelig nyhed. Som vi ser det, er det EU, som har banet vej for racisme, som står for kvælende nedskæringer, og som styrer mit land med diktat. Men jeg kan fortælle jer, at fascisterne i Gyldent Daggry er kede af afstemningsresultatet.”

MARGARET THATCHERS TRIUMF

Brexit-afstemningen illustrerer andet og mere end en mistillid til EU som system blandt et – om end snævert – flertal af de britiske vælgere. Det illustrerer også, hvordan venstrefløjen har abdiceret fra at tro på politikken muligheder.

Når nogle af de skarpeste og mest nådesløse kritikere af den førte nedskæringspolitik, af afreguleringernes konsekvenser, af lovgivning ved hemmelig diplomati, af traktatfæstet hensyn til kapitalinteresser og af et Fort Europa bag pigtråd, når disse kritikere fortvivler over udsigterne til, at Storbritannien i en eller anden grad får en mulighed for at etablere en anden orden, så er det også en mistillid til, at forandring er mulig.

Det er om noget en sent tilkommet triumf for Margaret Thatchers TINA (There Is No Alternative).

Brendan O’Neill, redaktør for Spiked, skrev ugen efter afstemningen fra et andet udgangspunkt: ”Hvis befolkningens stemmer har ført til en

krise, så er det en krise, som stritter med muligheder (...) Vi befinder os i en vidunderlig, dynamisk periode, som det ville være en forbrydelse at lade en politisk klasse, bange for os og bange for fremtiden, reducere til noget dystert og forfærdeligt.”¹⁶

Til den noget romantiserede fremstilling skal det måske tilføjes, bare for en sikkerheds skyld, at størstedelen af de 48 procent, som stemte for at blive i EU, hverken tilhører eller identificerer sig som en del af den politiske elite.

Noget, som burde kunne forene de to sider, også uden for Storbritannien, er en gensidig respekt for den lige stemmeret (også for dem over 60) og en tiltro til, at borgerne er i stand til at give udtryk for, hvad de opfatter som deres egne interesser.

Det kan man mene er et lidt beskedent ambitionsniveau. Det er dog tiltrængt at fastslå og forsvare som en platform for mulige forandringer.

Staffan Dahllöf er freelancejournalist, korrespondent til svenske medier og fast medarbejder i NOTAT. I 2015 skrev han rapporten 'Transparency through tinted windows' (<http://oeiceurope.com/>).

Noter:

1. "The revenge of globalisation's losers", *Financial Times*, 24. april 2016.
2. Thomas Barnebeck Andersen, Mikkel Barlund og Pieter Vanhuysse: "Join to Prosper?", også som kronik og nyhedsartikel på *Finans.dk*, 9. juni 2016.
3. "Er EU en god forretning for medlemslandene", *Information*, 23. juni 2016.
4. Donald Tusk på Twitter: @eucopresident, 30. maj 2016.
5. Tusk i interview med *Bild.de*: "Der Brexit könnte der Beginn der Zerstörung nicht nur der EU, sondern der gesamten politischen Zivilisation des Westens sein."
6. "Fort Europa", *Weekendavisen*, 15. april 2016, låst arkiv.
7. "Mette Frederiksen: EU har svigtet", *Berlingske* 4. juni 2016.
8. "Kære Mette Frederiksen", *Ræson*, 14. juni 2016.
9. NOTAT Nr. 1296, juni 2016: "EU's maskinrum kører

på højtryk".

10. Se note 9.
11. "Brexit vote is about the supremacy of Parliament and nothing else: Why I am voting to leave the EU", *The Telegraph*, 12. juni 2016.
12. For et forsøg at få adgang til hvad aftalen indeholder, se <http://blog.asktheeu.org/2016/03/we-have-the-right-to-know-is-the-eu-turkey-deal-legal-so-were-asking/>.
13. <http://www.spiked-online.com/>.
14. *Financial Times*, 24. april 2016.
15. <http://statewatch.org/>.
16. "Yes, this is a crisis: a brilliant crisis packed with possibility", *www.spiked-online.com*, 28. juni 2016.

Europa – set fra Frankrig

Forfatteren var i Paris de første dage af juni til kongres hos PCF, Det Franske Kommunistparti, som repræsentant for Enhedslisten.

Af Flemming Larsen

PCF's 37. kongres begyndte under ret svære betingelser. Frankrig var præget af over-
svømmelser og af strejker og anden mod-
stand mod regeringens forslag til ny arbejdsmar-
kedslov, som vil gøre det lettere for arbejdsgivere
at fyre folk, og som generelt vil begrænse fagfor-
eningernes magt. Mange kom for sent til det indle-
dende internationale møde (se herunder) pga. disse
tilstande, men arrangørerne måtte 'tilstå', at man
støttede de aktionerende, selvom man så måtte
savne et par af deltagerne nogle timer.

Som optakt til kongressen havde partiet ar-
rangeret et internationalt møde med titlen "En ver-
denskonference for fred og fremskridt", idet den
triste anledning bl.a. var de nye koldkrigstoner i
Europa. Mødet var velbesøgt af ca. 300 personer
fra 60 lande fordelt på samtlige kontinenter. Det
var organiseret som 4 rundbordsseancer, hvoraf
kun den første, som specifikt havde Europa som
emne, skal behandles her.

Denne afdelings lange overskrift var følgen-
de: "100 år efter tragedien i Verdun; konflikten
i Ukraine; opkomsten af populisme og nationa-
lisme; 'migrationskrisen' og genkomsten af mure
i Europa... 'Ingen krig på europæisk jord; genop-

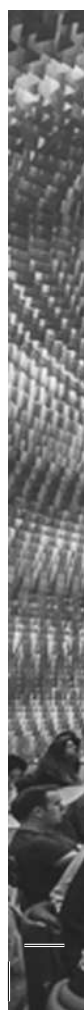
byg en kollektiv europæisk sikkerhed; forandring
af Europa'."

Jeg vil her begrænse mig til at omtale et af
denne afdelings hovedindlæg, som blev leveret af
Tobias Pflüger, vicepræsident i Die Linke. Han så
tre farlige forhold i den nuværende situation:

- 1) flygtningesituationen,
- 2) den nye 'kolde krig' samt
- 3) forværringen af de sociale forhold.

Om flygtningesituationen sagde Pflüger, at asylret-
ten med de seneste begivenheder de facto var af-
skaffet i Europa. Det var sørgeligt igen at opleve
flygtninge drukne i massevis i Middelhavet, over
1200 de sidste 10 dage i maj, samt opleve, at mili-
tær bruges mod flygtninge.

Pflüger advarede mod den seneste farlige op-
rustning i Europa fra vestmagternes side. Det gæl-
der NATO-tropper og manøvrer tæt på Rusland;
raketforsvar, der bliver opbygget f.eks. i Rumæ-
nien, angiveligt i forhold til Iran, men i virkelig-
heden vendt mod Rusland; samt nye atomvåben
på kontinentet under betegnelsen 'modernisering'.
Han advarede mod NATO's oprustningskrav om,
at hvert medlemsland skal bruge 2 % af BNP til

sit militær, og endelig advarede han mod, hvor farlige mere eller mindre tilfældige begivenheder kan være, f.eks. Tyrkiets nedskydning af et russisk fly.

Endelig beklagede Pflüger besparelserne på det sociale område, som kan observeres overalt i Europa. Han sagde, at Merkel viderefører Gerhard Schröders politik, men at det var en fornøjelse at opleve den franske modstand mod den foreslåede arbejdsmarkedslov, og at vi måtte håbe på 'franske tilstande' i hele Europa.

Som det ses, tog man trods disse 'Brexit eller ej'-tider også fat i emner, som ikke umiddelbart havde med EU at gøre. Hvilket godt kunne være en opfordring til os danskere om at gøre ligeså, da det er paradoksalt – som Ellen Brun og Jacques Hersh for nylig bemærkede i *Dagbladet Arbejderen* – at NATO i den grad udfordrer Rusland med fare endog for en nuklear konflikt, uden at venstrefløjen reagerer mærkbart.

'GENDEFINERE' ELLER BEKÆMPE EU?

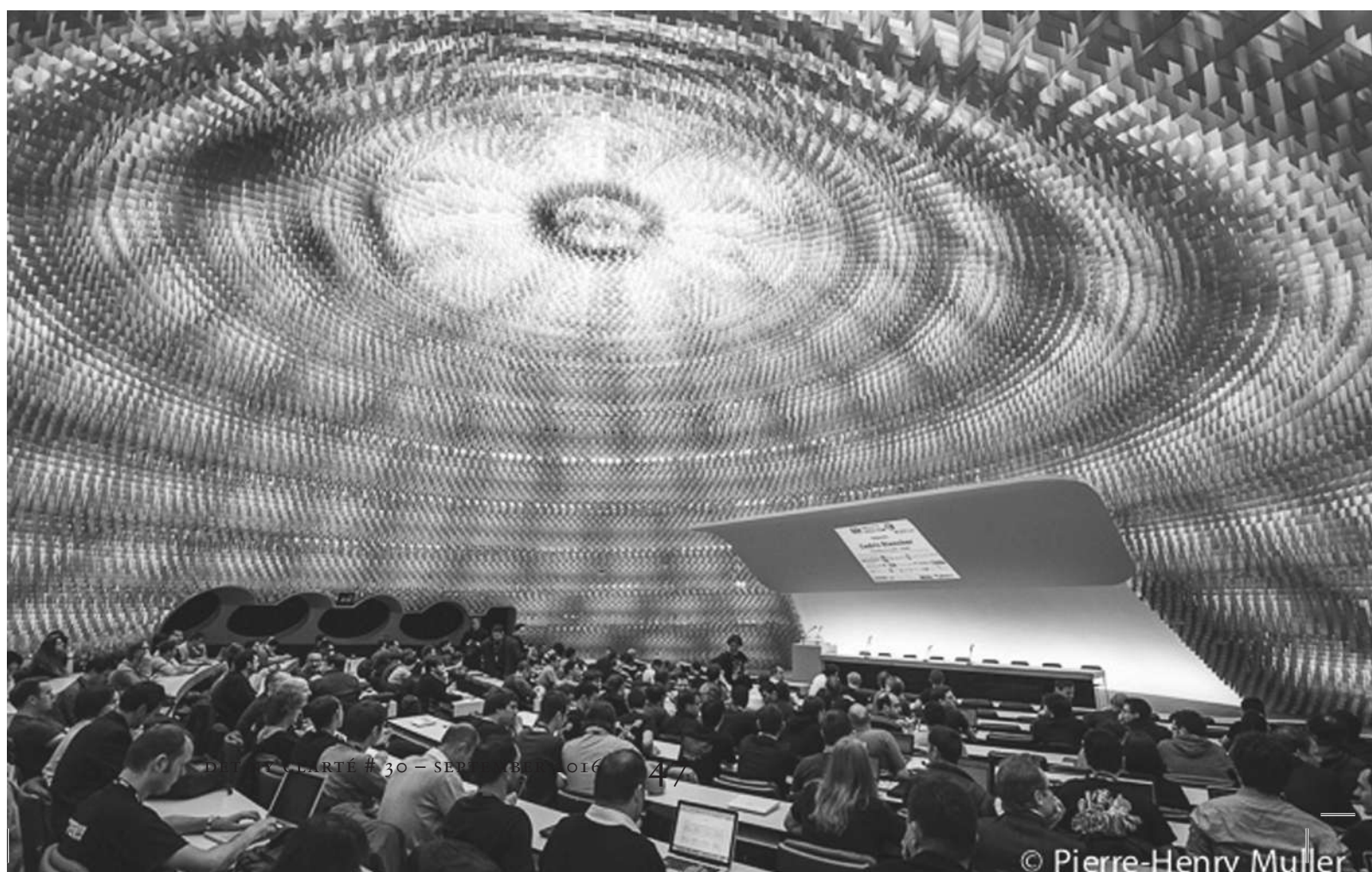
Selvom kongressen i høj grad var præget af en hyldest til den igangværende arbejdskamp – for ikke at sige klassekamp – og til det kæmpende fagforbund CGT og dets leder Philippe Martinez, skal jeg i denne sammenhæng først og fremmest koncen-

trere mig om kongresdebatten om EU.

Traditionelt har de europæiske venstrefløjspartier været uenige om holdningen til EU-projektet. Mange nordiske partier, inkl. Enhedslisten, har hele tiden set projektet som et kapitalens projekt, mens de sydeuropæiske partier har været meget mere positive. Dette gælder til dels stadig, dog med det forbehold, at de sidstnævnte partier er blevet særdeles kritiske over for den seneste udvikling i EU, hvor traktaterne klart er udtryk for neoliberalisme, hvilket også har betydet, at egentlige anti-EU tendenser gør sig mere og mere gældende. Dette vil jeg uddybe ved at tage PCF-kongressen som eksempel.

Før kongressen var der først en debat om, hvilket politisk dokument der skulle udgøre grundlaget for diskussionerne på kongressen. Partiets ledelse havde udarbejdet et forslag, men derudover var der fire alternative forslag. Partiets medlemmer skulle stemme om, hvilket af de fem forslag der skulle udgøre grundlaget for den videre debat. Tre af de alternative dokumenter var stærkt imod EU. Disse tre fik tilsammen 25 % af medlemmernes stemmer, mens det vindende forslag trods alt blev ledelsens med 51 % af stemmerne.

Debatten fortsatte på selve kongressen un-

der drøftelsen af udformningen af det dokument, der skulle vedtages på kongressen. Hvad siger så det vedtagne dokument? Jeg skal her opremse en række stikord fra dets EU-afsnit:

- Der er blevet overgivet for meget magt til de finansielle institutioner, bl.a. ECB, Den Europæiske Centralbank;
- Vi skal bekæmpe nationalisme og højredrejning;
- Det nuværende neoliberale EU forkastes af de europæiske befolkninger – men løsningen er hverken nationalisme (læs: 'ud af EU') eller en "føderalistisk autoritær flugt fremad";
- Vi skal bryde med Vækst- og Stabilitetspagten;
- "Vi vil konstruere en union af frie folk og nationer, suveræne og associerede – et mål, som ikke modstiller suverænitet og samarbejde" (udtrykkes med, at de enkelte lande demokratisk må tage stilling til, hvad man selv vil bestemme, og hvad man overlader til unionen);
- Vi vil bryde med NATO og have politiske løsninger på konflikter; vi ønsker god naboskabspolitik, især mod øst og rundt om Middelhavet.

PCF har arbejdet meget med problematikken gående ud på at 'gendefinere' EU, som man kalder det; allerede i januar 2014 udsendte partiet et 46-siders fint indbundet og flot layout'et skrift med titlen "Refonder l'Europe".

Lad os nu kigge lidt på mindretallets synspunkter, som de afspejles i to af de alternative dokumenter (der jo altså blev fravalgt som grundlag for den videre debat). I introduktionen til alternativ 2's politiske dokument hedder det f.eks.: "De reelle forhold i EU og begivenhederne i Grækenland har nogle meget vigtige konsekvenser for vores program. Folkelige suverænitetstilkendegivelser gør intet indtryk på EU's ledere, hvilket følgende vidner om: Man nægtede at tage hensyn til det græske folks vilje efter valget den 2. januar og folkeafstemningen den 5. juli 2015. Det samme gjorde sig gældende mht. det franske 'nej' i 2005. Partiets ledelse har formuleret nogle forslag til EU's måde at fungere på.

Men Frankrigs og Europas arbejdere har ingen magt over EU's politik, som udelukkende tjener den kapitalistiske klasse. Ethvert seriøst forsøg på at bryde med 'austerity' møder en ubønhørlig modstand fra EU's side. Følgelig, i stedet for at blive stående ved illusionen om at 'reformere' institutionen, har partiet brug for at bevæbne sig med en kampstrategi mod EU på basis af et program, der rammer selve hjertet af kapitalisternes interesser, repræsenteret af EU." (Dette og det følgende citat er oversat af forfatteren i samarbejde med Ellen Agerskov).

Sine steder i de alternative dokumenter bliver anti-EU tonen meget skarp. Der tales f.eks. om, at det ønskede 'sociale Europa' kun er en myte, som foregøgles os. I alternativ 4 hedder det endvidere: "Den europæiske myte, den om Europa 'som beskytter, som forener', er sværere og sværere at tro på trods de uophørlige ideologiske kampagner på alle niveauer for at opfinde en europæisk nationalisme. EU betyder ikke fred: EU nærer krige, som man ser i Ukraine. Langt fra at frigøre sig fra den amerikanske imperialisme er EU, koordinatoren af de europæiske imperialismer, tværtimod associeret med den i NATO – og måske i morgen i TTIP."

Det kan ikke undre, at emnet også skabte ivrig debat på selve kongressen, hvor konklusionen som nævnt blev, at partiet stadig arbejder på at 'gendefinere' EU. Der er enighed i PCF om mange ting, hvad angår EU's nuværende karakter, kun ikke om det lader sig gøre at ændre institutionen indefra. Nøjagtig det samme kan man sige om uenigheden mellem de europæiske venstrefløjspartier. Heller ikke her er der uenighed om EU's antisociale og antisolidariske rolle, også her er der 'kun' uenighed om strategien, hvad angår Europa. Og det skal selvfølgelig understreges, at anti-EU kræfterne ikke er isolationister, men meget ofte er dem, der tænker allermest internationalistisk. Blot tror man ikke på en europæisk 'nationalisme', jfr. ovenstående citat.

Endelig skal det tilføjes, at de stærke anti-EU tendenser hos et stort mindretal er en ny tendens i PCF.

DE NATIONALISTISKE HØJREKRÆFTER

I Frankrig står Marine Le Pens Nationale Front meget stærkt. PCF's anti-EU kræfter holder på, at bekæmpelsen af EU ikke må overlades til højrekræfterne, hvilket vil give dem alt for let spil. Også dette argument lader sig let overføre til det europæiske plan, hvor anti-EU kræfter tit bebrejdes, at de 'spiller sammen med' ultra-højreorienterede partier. Jamen, hvorfor får disse kræfter mon så let spil? Kunne det tænkes, at det skyldes EU's antifolkelige projekt?

Der er en naturlig stor frygt for, hvor godt Marine Le Pen vil klare sig ved præsidentvalget til næste år. Dette har givet anledning til endnu en uenighed inden for PCF, nemlig mht. opstilling af en kandidat til dette valg. Ved sidste valg stillede Jean-Luc Mélenchon op for koalitionen Venstrefronten, hvor de vigtigste partier er PCF og Mélenchons Venstrepartiet. Denne gang har man ikke kunnet blive enige om fremgangsmåden i koalitionen: PCF's flertal vil undersøge mulighederne for at få skabt en bredere koalition, da man for alt i verden vil forhindre, at de to kandidater med flest stemmer i første valgrunde bliver Marine Le Pen og en anden højreorienteret person. For i anden valgrunde kan der kun vælges mellem de to kandidater, der fik flest stemmer i første valgrunde. Mélenchon og hans parti har imidlertid allerede lanceret Mélenchon som præsidentkandidat. Og endelig er et mindretal i PCF nervøse for, at man på ny skal blive ofre for brudte valgløfter fra eventuelle samarbejdspartnere i det socialistiske parti (som Hollande tilhører).

OPBRUD

Dette er skrevet, før resultaterne af den britiske folkeafstemning og det spanske valg kendes. Men der er ingen tvivl om, at der uanset disse resultater er ændringer på vej i Europa, og at alle venstrefløjskræfter – uanset deres syn på EU – bør tænke over, hvordan der bedst kan samarbejdes dels i Europa og dels mellem europæiske lande og den øvrige verden.

Desværre forekommer EU mig ikke at være et fredens projekt (trods påstanden om samme) med

sin våbenhandel, sin militarisering og sin NATO-tilknytning. Dette sagt på et tidspunkt, hvor situationen skrider på en mere aktiv europæisk fredsbevægelse. På den måde var PCF's initiativ til en bred fredskonference en glimrende idé og forhåbentlig starten på noget bredere. Lad os også i Danmark begynde at inkludere temaerne militarisering og fredsarbejde i debatterne om et progressivt Europa.

Flemming Larsen er medlem af bladets redaktion og af Enhedslistens europapolitiske udvalg.

Europa på skuldrene af Clive Owen

Filmen Children of Men tilbyder et dystert indblik i en nutid, hvor permanente flygtningelejre og et stadig mere lukket Fort Europa ikke blot er symptomer på en forbigående tilstand, men selve sandheden om vores 'liberale' samfund.

Af Marc Grønlund

Befinder Europa sig på kanten af undtagelsestilstand som følge af flygtningestrømmen? Det indtryk sidder mange nok tilbage med efter det seneste års begivenheder. Det liberale Europa er ikke længere så åbent, som mange af vores ledere bryster sig af. Europa er blevet et fort, og den europæiske indsats over for flygtninge og immigranter er designet til at indhegne og holde ude.

Mange af de flygtninge, som når hertil, enten indespærres i lejre eller tvinges til at strejfe imellem EU-landene. Det sidste ikke mindst realiseret i barakbyen ved Calais i Frankrig tæt på søvejen til England. De rettighedsløse beboere i 'Junglen', som den overbefolkede barakby kaldes, forsøger ofte at slippe om bord på skibet til England, for langt de fleste forgæves. Senest har fransk politi

forsøgt forflytte beboerne til andre flygtningecentre, med en tilspidset konflikt som eneste klare resultat. Imens er Moria-lejren på den græske ø Lesbos ved at blive omdannet til et decideret fængsel, en permanent kachot for de uønskede, samtidig med at op mod 50.000 flygtninge er strandet i en teltby ved Idomeni på grænsen mellem Makedonien og Grækenland uden udsigt til andet end ventetid. Og faktisk behøver vi ikke tage længere væk end Haderslev, hvor Udlændingestyrelsen har åbnet en teltlejr for flygtninge, der åbenlyst har til formål at afskrække andre fra at komme hertil og inddæmme dem, der allerede er til stede.

Det skræmmende er, at vi burde have set det komme.

FORVARSEL OG REALITET I CHILDREN OF MEN

For ti år siden lavede Alfonso Cuarón filmen *Children of Men* med Clive Owen i hovedrollen – en dystopisk fremtidsvision baseret på P.D. James' roman. Filmen foregår i Storbritannien anno 2027, hvor samfundsordenen i det meste af verden er gået i opløsning som en konsekvens af manglende fertilitet.

Der bliver således ikke født flere børn, og der hersker en form for kaos i det meste af verden med store flygtningestrømme som resultat. Storbritannien fremstilles som en fæstning, et indhegnet samfund, hvortil al immigration og rejser er stærkt reguleret af myndighederne.

Children of Men tilbyder dog mere end blot et forvarsel om en mulig fremtid, den er en reel indgangsvinkel til den nutid, vi gennemlever lige nu med kriser, konflikter og flere millioner på flugt til Europa.

DEN PERMANENTE LEJR

I filmen kommer Clive Owens karakter Theo på en rejse fra top til bund i samfundet. Hans fætter er minister i regeringen, og Theo forsøger herigenem at skaffe rejsepapirer til sig selv og en illegal flygtning, så de på den måde kan undslippe myndighedernes greb. Deres rejse ender i flygtningelejren Bexhill ved kysten, hvortil illegale flygtninge

deporteres, og hvor der er opstået et minisamfund med etniske enklaver og militser, som er i konflikt med myndighederne, der kun kommer på besøg i form af tungt udrustet militær. Bexhill er med andre ord det ingenmandsland, som udkanten af Europa i dag er ved at blive til; en permanent lejr, hvor konflikter tilspidnes, og nye mure vokser op.

I filmens kontekst er indtrykket af et samfund i undtagelsestilstand særlig udtalt, idet illegale flygtninge er frarøvet alle basale rettigheder og enten indespærres eller slet og ret likvideres. Sidstnævnte bevidner Theo ved indgangen til Bexhill, hvor en række flygtninge henrettes af politiet. Forskellen på at være borger med papirerne i orden og 'illegal' flygtning er et spørgsmål om liv eller død i fremtidens Europa.

DEN LIBERALE UTOPI

Det britiske samfund i *Children of Men* emmer – jfr. ovenstående beskrivelse – af en gryende fascisme med udrensning af uønskede minoriteter og massehenrettelser. Men interessant nok er det politiske styre ikke degraderet til et militærdiktatur, faktisk fremstilles det meget liberalt. Theo besøger på et tidspunkt sin fætter i regeringskvarteret, hvor solen skinner, mens både dyr og mennesker går frit omkring. Ministeren selv fremstår oplyst og moderne, nærmest metroseksuel, og har en altruistisk mission om at redde verdens kulturarv fra det tiltagende kaos, der river alt af værdi med sig. Regeringen er netop ikke fascistisk, men forsøger at bevare et tolerant samfund midt i al verdens elendighed, med respekt for kunst, diversitet og dyreliv. At denne liberale og frisindede utopi kan sameksistere med den brutale realitet, som vi er vidne til i resten af filmen, fremstår umiddelbart uforståeligt, hvis ikke nærmest uforklarligt. Men det er her, en ubekvem sandhed tikker ind: Vores eget samfund bygger på selvsamme præmis, vi er blot vant til at anse vores velstand og sikkerhed for at være frakoblet resten af verden.

Hvilket leder til den ubehagelige pointe, at den repressive politistat reelt fungerer som det liberale samfunds ubevidste, en pervers forudsætning for at opretholde det bestående. Som den

italienske filosof Giorgio Agamben har påpeget, mest pågående i sit Homo Sacer-projekt, er undtagelsestilstanden og den nazistiske koncentrationslejr ikke blot en anomali eller afvigelse fra vestlig civilisation – i dag genfindes lejrens struktur overalt, ikke mindst i de centre, ventezoner og permanente lejre, hvor flygtninge holdes tilbage.

FIKTION OG VIRKELIGHED

Ligesom i *Children of Men*, har vi også i dagens Europa udviklet en for de fleste uset repression, der bl.a. bevirker, at folk med et reelt beskyttelsesbehov holdes ude. Fort Europa er en realitet, og indhegningen om vores eget regeringskvarter hviler ligeledes på de flygtedes liv og lemmer. Et samfund behøver ikke være rendyrket fascistisk for at optræde umenneskeligt, lige nøjagtig dét viser *Children of Men* uhyre præcist: en liberal og frisindet stat for os selv, en brutal sikkerhedsstat for de uønskede udefra.

Overgår fiktionen virkeligheden? Nutidens Europa er selvsagt ikke i et og alt det samfund, som fremstilles i filmen. Junglen i Calais, teltbyen ved Idomeni, lejrene i Moria og Haderslev er ikke blevet jævnet med jorden, ej heller er indbyggerne blevet skudt ned. Men de tiltagende lukkede grænser og det stigende antal politiske røster i både centrum og periferi af EU, der taler for en reel militarisering af grænsebevogtningen, er med til at gøre det, der i dag endnu er utænkeligt, langt mere tænkeligt.

Europa sidder allerede på skulderen af Clive Owen, spørgsmålet er, om vi skal blive siddende der – udsigten er ikke for køn, hverken nu eller i fremtiden. Den byder kun på flere teltlejre og barakbyer, så langt øjet rækker. Hvis altså det europæiske øje slår blikket op.

Marc Grønlund er historiker, journalist og medlem af Det Ny Clartés redaktion. Marc bidrager jævnligt med artikler til tidsskriftet, se bl.a. #25, #27 og #28.

Varmere
Af Asger Magne

*De døde sover
 de levende vågner
 under torden og nedslag
 og børn der råber på mødre på fædre
 på fremmede sprog
 skrigene nærmer sig
 torterede dyr
 mere ildebrand end præcision
 i en verden af bål og blod*

*op mod bjerget hvor vi går
 når syndfloden rammer
 hovedfærdselsåren
 ser jeg flammer
 der rejser sig mod himlen
 mens bygninger falder i grus*

*missionen er fuldført står printet
 på et banner i solen
 der kranser sig om kronen
 på dækket af et skib
 i sikker havn
 langt fra usikre vande
 ses et glimt af den verden der venter*

*skal vi leve skal vi svømme
 hvis syndfloden mener det alvorligt
 alternativet er hangarskibe
 og flygtningelejres pigtråd*

*der er intet du kan gøre
dit tøj er hængt til tørre
du har taget opvasken
støvsuget gulvet
læst en bog
set nyhederne
og sådan glider dagene
ind og ud mellem hinanden.*

***Stræder**
Af Asger Magne*

*På gader og stræder
mellem sommerhus og morgenjuice
køber købmænd ind
til næste uges blodrus*

*Bosperus, Suez, Hormuz, Panama
tiden går
mens vand vasker hænder
og flyder over havet
med containerappelsiner
lyset blinker
elkedlen slår fra
og en ny dag står op
mellem dig og dine kaffegule tænder.*

Asger Magne debuterer med en digtsamling på forlaget Solidaritet.

Malinesisk kunst

Af Kjeld Ammundsen

Man skal bevæge sig længst væk fra Kunstmuseet Arkens indgang og ned gennem det postmoderne betonbyggeri for allerbagerst og nede i et rum uden dagslys at finde den malinesiske billedkunstner Abdoulaye Konaté. Når man er kommet så langt, finder man nogle interessante værker af den verdenskendte billed-/tekstilkunstner fra Mali.

Jeg har altid en frygt for afrikanske kunstnere, der præsenteres som værende internationale, og tænker ofte, at nu er der endnu en, der lever op til tidens trend for internationalisme: den slags, der sælges fra alverdens gallerier og passer ind på en hvilken som helst direktionsgang...!

Jeg blev dog glædeligt overrasket og har måttet bide mine fordomme i mig.

Abdoulaye Konaté er en billedkunstner, der har formået at forme sine arbejder på baggrund af en opvækst i Mali og endda bruge det traditionelle kunsthåndværk i sin kunst. Kunsthåndværket som metode indgår i værkerne; kunstneren arbejder med traditionel indfarvning af tekstiler, og billederne bliver syet sammen, således at indfarvningen og syningen bliver en del af værket og sine steder fremtræder karakterfuldt og stofligt.

Den oprindelige væveteknik i Vestafrika er ikke den samme som i Europa, hvor vi har den store opretstående væv og væver i store flader – i Vestafrika væver man på en væv, der er udspændt på jorden i lange smalle strimler, der til sidst bliver syet sammen til hele stykker; denne metode giver en varieret og ofte en meget farverig flade, som kan forekomme urolig, hvis man ikke som Konaté forstår at benytte kunsthåndværket kunstnerisk.

Konaté er født i 1953, er først uddannet i Malis hovedstad Bamako og senere i Cuba af ingen ringere end Asger Jorns gamle makker Wifredo Lam. Her nåede han at opholde sig en del år, inden han vendte tilbage til Bamako.

Jeg har en forestilling om, at maleri skal være meningsfuldt. Ikke plat nationalistisk propaganda, men et udtryk, der forholder sig til den virkelighed, det er skabt i, og som vil berige beskueren med denne virkelighed. Det betyder også, at jeg finder meget moderne og international kunst kedelig. Man har tit en oplevelse af, at uanset hvor i verden man bevæger sig ind på et galleri, er det den samme lidt intetsigende fortælling, der fortælles.

I Konatés billeder er der refleksioner over, at Vestafrika er en heksekedel af vold og flygtninge.

Internt i Afrika eller på vej mod Europa. Fattige flygter til fattigdom og anonymitet.

Konaté har skabt et stort og smukt billede over dette tema, som han kalder den "Biometriske Generation". Billedet handler om den registrering, der sker af flygtninge, og som reducerer dem til fysiske genstande, der bliver tal og fingeraftryk. "Mennesker bliver registreret via fingeraftryk,

iris-scanning og andre fysiske udtryk. Metoden rejser en række etiske og juridiske spørgsmål om beskyttelse af individet."

Det politiske udsagn står stærkest i værket med titlen "Bosnien Angola Rwanda", som fastholder erindringer om folkedrabene i såvel Afrika som Europa.

Fire store flader, som udgør det traditionelle hvide ligklæde med et underlag af efterladt børnetøj, skal minde os om de katastrofer, der har været et gennemgående politisk tema i de sidste 20 år.

Abdoulaye Konaté er en spændende kunstner, og selv om det blot er en lille udstilling, får man et fint indtryk af, hvad der også bevæger sig i afrikansk kunst. Jeg har arbejdet i Vestafrika med forskellige kunstneriske udtryk, herunder kunsthåndværk og film, og finder – modsat nogle anmeldere – at det er rigtig fint at kunne se Vestafrika spejle sig i det kunstneriske udtryk.

Abdoulaye Konaté kan ses på Arken i Ishøj frem til 18. september 2016.

Kjeld Ammundsen er tidligere medlem af bladets redaktion, og han har selv arbejdet med kunst i Burkina Faso.

BOGTITEL *Det globale perspektiv*FORFATTER *Torkil Lauesen*FORLAG *Forlaget Nemo, 2016, 380 sider, 279 kr.*

Det globale perspektiv

Af Karen Helveg Petersen

Thorkil Lauesen har en baggrund i Kommunistisk Arbejdskreds (KAK), der splittedes i 1977. Han var derefter med i dannelsen af Manifest-Kommunistisk Arbejdsgruppe (MKA), der gik videre med teserne om snylterstaten og imperialismen. Lauesen blev i 1991 idømt 10 års fængsel for sit virke i Blekingegadebanden. Han blev prøveløsladt inden fem år. I løbet af fængsels-tiden fik han sig færdiggjort som cand.scient.pol. Der er ingen tvivl om, at Thorkil Lauesen er vidende og belæst.

Lauesen står ved sine gamle overbevisninger om imperialismen, og hans nye bog giver en moderne version af den globale udbytning. Han arbejder i øvrigt nært sammen med Zak Cope, der har skrevet *Divided World Divided Class* (først udkommet i 2012).

Bogen falder i tre dele: imperialismens historie (heriblandt også imperialismeteorierne), den globaliserede kapitalisme og politik i en delt verden. Derudover er der et appendiks om marxistisk værditeori.

Bogen er i det store og hele velskrevet og flydende og giver et nødvendigt internationalt perspektiv til den danske venstreorienterede selvopfattelse om en kamp, der udspiller sig inden for vores egne, evt. EU's grænser. De fleste indrømmer naturligvis i samme åndedrag, at kampen ikke går særlig godt for arbejderklassen, hvis den overhovedet opfatter sig selv som klasse i modsætning til

borgerskabet – undtagen måske i kulturel forstand. Lauesen derimod tager fat i arbejderaristokratiproblematikken, der i moderne tid er blevet til spørgsmålet om værdioverførsel fra den fattige industriproducerende del af verden til vedligeholdelsen af vores i stort omfang rentier-lignende eksistens. Dels gennem billige varer, dels gennem underbetaling af arbejdskraften i ikke mindst Syd-/Sydøstasien, dels gennem de enorme profitter, der hives ud, hvoraf en del kommer vestens stater til gode. Hvis Europa og USA osv. går i postindustriell retning, så er det i hvert fald ikke et globalt fænomen.

Første del gennemgår vigtige træk ved imperialismens udvikling, dvs. UK's historie (når man tænker på, hvor forargede englændere nu er over indvandringen...). Hungersnød i områder af Indien blev tolereret, samtidig med at de var tvunget til at eksportere korn til UK. Det samme var sket i Irland under den store hungersnød i midten af det nittende århundrede, hvor den engelske arbejderklasse fik adgang til kolonialvarer og en bedre levestandard. Det lykkedes arbejderne at modsætte sig pres på lønningerne til gengæld for forbedret produktivitet gennem indførelsen af ny teknologi. Resultatet var skabelsen af et arbejderaristokrati, der så sine interesser knyttet sammen med kapitalens snarere end med de fattige producenter i andre lande.

Også Lenin og andre af de revolutionæres og teoretikeres positioner fremhæves i en god og levende fremstilling. I kapitlet om den anti-im-

DET GLOBALE PERSPEKTIV
TORKIL LAUESEN

perialistiske kamp under den kolde krig kommer forfatterens egne tidligere positioner og handlinger frem i lyset. Klart, at han prøver at udslette ethvert dårligt billede af sine gøremål. Men alt i alt interessant at læse om det yderste venstres insisteren på, at det drejede sig om anti-imperialistisk kamp og ikke fagforeningspolitik.

Delen slutter med en gennemgang af imperialismeteorier, kulminerende i Lauesens bejaen af Arghiri Emmanuels version af 'det ulige bytte' med vægt på lønundertrykkelse i Syd, hvor den ekstra merværdi så tilegnes i Nord. Lauesen diskuterer selv, om termen 'ulige bytte' er velvalgt, for bytte indebærer, at noget udveksles på et marked, og hvis det er ulige, må én uretmæssigt få lidt mere end en anden. Man kan også tro, at der sker en slags bytte gennem arbejderlønninger. Men i virkeligheden er der intet, der byttes, det er ren udbytning. Derfor synes jeg selv, at 'værdioverførsel' er mere dækkende.

Anden del handler om den neoliberale globalisering og mere om det ulige bytte. Lauesen gør sig

til talsmand for, at brugen af ordet globalisering dækker den nuværende globale kapitalisme, dvs. verdens gensidige afhængighed, hvor det Globale Syd har afløst ekskolonierne, som de udbyttede, men nu i et mere og mere industrielt perspektiv. De billige varer kommer kapitalen og vestlige forbrugere til gode. Forudsætningen er de multinationale virksomheder, der også har overtaget olieproduktion og marked. De fattige lande blev tvunget til at åbne op. Her fremhæver Lauesen, at modstykket i vesten har været afindustrialisering og vækst af uproduktivt arbejde samt finanskapital som motor. Ligeledes påpeger han statsborgerskabet og begrænsningen i international fri bevægelighed for arbejdskraften som en afgørende faktor for lave lønninger og overudbytning i det Globale Syd. Lønforskelle mellem syd og nord har intet at gøre med produktivt forskelle, men snarere med magt og undertrykkelse. Det ulige bytte skyldes ganske enkelt, at prisdannelsen på de globale varer omfordeler merværdi og værdi til de rige mellem-

mænd og produktionens dominerende kræfter. Af en iPads pris i vores del af verden går mindre end 2 % til arbejdslønninger, 58 % til Apple og 21 % til den umiddelbare udbytter Foxconn. Resten går til råmaterialer osv. Det er rigtigt, at af de 58 % går en del til mellemmand og reklamer osv., men også det kommer de rige lande til gode. (Lauesen bringer tal for det samme, hvor procenten til Apple er lavere, men for nylig har jeg ad anden kilde fået ovennævnte tal).

I et kapitel i denne del redegør Lauesen for, hvorfor han mener, vesten huser et arbejderaristokrati, hvis lønninger er højere, end hvad der går til arbejdskraftens reproduktion, dvs. laget består ikke kun af fagforeningsbosser. Han mener klart, at dette arbejderaristokrati i praksis er en del af middelklassen, som har interesser i det bestående. Dvs. på nuværende tidspunkt har mange arbejdere tabt levestandard pga. arbejdsløshed, dårlige pensionsforhold osv. Måske er her en form for forklaring på afstemningen i UK om Brexit, fordi denne del af arbejderklassen, der i sin tid havde de gode job, nu er villige til at acceptere højreorienterede synspunkter. Ikke at forglemme, at den vestlige befolknings overvejende ligegyldighed over for eller uvidenhed om vilkårene for fattige arbejdere i Syd har at gøre med lang tids kolonial-racistisk propaganda.

Sidste del handler om praksis. Der er mange overvejelser, det er værd at gøre sig, og som kan læses i deres egen ret.

I appendikset forklarer Lauesen elementerne af Marx' vare-kapitalteori og transformationsproblematikken, som han udbreder globalt. I stedet for to kapitaler opstiller han to lande med forskelligt forhold mellem fast kapitalapparat og arbejdsløn og endog merværdirate, hvor selvfølgelig landet med den højeste merværdi må afgive den, således at profitraten bliver den samme. Men det er i mine øjne en falsk analogi, for der er ikke typisk to kapitaler, der udlignes, der er slet og ret udsugning den ene vej og typisk inden for en værdikæde. Jeg mener i øvrigt heller ikke, at der er én verdensprofirrate. For at forstå relationerne har man brug for grundrente/monopolteori (som Samir Amin gør),

men Lauesens forsøg er bravt nok.

Bogen er velargumenteret og nem at læse uden at være simplistisk. Det er i sig selv en præstation. Der er også godt lærestof præsenteret på en begribelig facon. Ankerne er få. En af dem er, at Lauesen ikke har en særlig udviklet forståelse af finansernes rolle som formidler af udbytningen. Man kan ikke forlange alt.

Karen Helveg Petersen er redaktør af Det Ny Clarté.

BOGTITEL *Islamisk Stat*

FORFATTER *Loretta Napoleoni*

FORLAG *Tiderne Skifter*, 2015, 168 sider, 225 kr.

BOGTITEL *Terrorens kalifat – et indblik i Islamisk Stat*

FORFATTER *Deniz B. Serinci*

FORLAG *Frydenlund*, 2016, 188 sider, 229 kr.

Kaos i Mellemøsten

Af Ilyas Dogru

For bare få år siden kendte ingen til IS, ISIS, ISIL eller DAESH, men i dag er navnene synonyme med brutale henrettelser på mennesker både i Syrien og Irak. Der går ikke en dag, hvor vi kan åbne en avis, som ikke omtaler organisationen eller citerer koalitionen, som gerne vil af med den. I mellemtiden ser vi, at der i Paris, Bruxelles og ikke mindst i København udføres terrorhandlinger af dem, som enten er med IS, eller som bare sympatiserer med IS. Men hvem er IS egentlig? Hvordan har de kunnet få stor magt og territorium på så kort tid?

Der er to bøger på dansk, som man kan erhverve for at kloge sig på Islamisk Stat. Den ene, *Islamisk Stat*, er skrevet af Loretta Napoleoni, terrorforsker. Hun er også forfatter til bogen *Insurgent Iraq: Al-Zargawi and the New Generation*, der udkom i 2007, hvor hovedarkitekten bag Islamisk Stat i Irak, Al Zargawi, var mindre kendt. Den anden bog på dansk er *Terrorens Kalifat* af den danskkurdiske journalist Deniz B. Serinci. Begge bøger forsøger at grave dybt i IS' rødder, Salafisme, den ekstreme gren i Islam, som organisationen legitimerer sine grusomme handlinger med.

Mens mange i vesten ryster på hovedet af, at sådan en organisation kan få så stor magt og opbakning i Mellemøsten, forsøger begge bøger at belyse netop det spørgsmål: *Hvordan kan sådan en organisation opstå ud af den blå luft og få så*

stor succes trods sin brutalitet? Begge forfattere gør utrolig meget ud af at vise, at organisationen netop ikke er opstået ud af den blå luft. Organisationen har nemlig en historie, som går helt tilbage til tiden efter 1. verdenskrig, hvor grænserne i Mellemøsten blev tegnet af bl.a. englænderne, og hvor magten blev overdraget til nogle bestemte grupper. Mens Napoleoni ikke har en strengt kronologisk opremsning for organisationen, vender hun tilbage til nogle historiske begivenheder i sin analyse, som nogle gange kan virke lidt rodet. Bogen af Deniz Serinci virker lidt mere systematisk, idet forfatteren gør meget ud af at beskrive den tidlige islamisme, dens udvikling i forskellige lande og kobler det sammen med nyere terrorhistorie. Det forekommer pludselig helt naturligt, at den islamiske terrorisme udvikler sig i den meget negative retning med tiden. Først mislykkes projektet om panarabisme med seksdageskrigen og projektets brutalitet over for troende. Dernæst giver sejren over Sovjetunionen i Afghanistan islamisterne troen på at kunne gå fra national-islamisme til at danne international front mod de "vantro". Og mens Al-Qaeda opererer internationalt for at skade fjenden og opnår sin største sejr, nemlig 11. september, går det op for mange islamister, at Al-Qaedas kamp uden ønske om at vinde territorium gør mere skade end gavn, da 11. september var den afgørende årsag til, at vesten massivt gik ind i Mellemøsten under fjerne "Kampen mod terrorisme". Bogen af Deniz

Serinci giver overblikket over udviklingen og får læseren til at indse, at man i vesten virkelig har været naive ved at ikke se, at en organisation som Islamisk Stat kunne opstå. Bogen forklarer nemlig også grundigt, hvorfor det netop var i Irak, organisationen opstod, og ikke i et andet muslimsk land. De første fire kapitler af bogen er virkelig spændende historisk læsning uden at gå helt i dybden med detaljerne. Nogle steder i bogen sidder man med følelsen af at ønske lidt mere historie, tak, så der er stor sandsynlighed for, at den virker som appetitvækker for Mellemøstens nyere historie. Mens kapitel 5 og dele af kapitel 7 er en gennemgang af IS's krig, giver kapitel 6 indblik i byen, som IS ikke kunne overtage, nemlig kurdiske Kobane. Dele af kapitel 7 og 8 virker noget rodet, idet forfatteren pludselig ændrer bogens karakter fra at være en historisk analyse til anbefalinger om, hvordan man kan stoppe IS' rekrutteringsgrundlag. Forfatteren forsøger at opremse nogle punkter for dette, men det lykkes ikke helt, hvilket også fremgår af side-tallene, idet kapitel 8 kun fylder 3 sider.

Napoleonis tilgang er helt anderledes. Som sagt er bogen ikke lige så kronologisk skarpt adskilt som Serincis, og den formår at frembringe flere dybtgående og tværgående analyser, hvor hun bl.a. sammenligner IS' struktur ved at trække paralleller i historien. Bl.a. sammenligner hun PLO's økonomiske struktur med IS's økonomiske struktur, hvor hun argumenterer for ligheder, men klart også forskelle. Derudover bruger hun en del plads på at beskrive modernisering af jihad-begrebet og det øgede ønske om at erobre jord i Mellemøsten blandt islamistiske jihadister. Bogen gør ekstremt meget ud af at vise, hvad der især er lykkedes for IS, herunder deres brug af sociale medier og henrettelserne som propagandamaskine. Napoleoni sammenligner også dette med USA's propaganda for at gå ind i Irak, hvor hun fremhæver, hvordan USA fremstillede Zarqawi som superterrorist for at legitimere sin indtrængen i landet. Loretta Napoleoni giver godt nok ikke det historiske rids, som Serinci gør, men formår alligevel at inddrage historien om islamisk terror løbende i sine analyser og sin fortælling. Det fremgår tydeligt, at hendes kendskab

til organisationen er stort, og at hun kender organisationens styrker og svagheder samt udfordringer i fremtiden. Bl.a. henviser hun til, hvordan IS via sin pragmatisme og ved at frigive gidsler mod løsesum forsøger at vinde lokalbefolkningens tillid. Bogen har et mindre kapitel om Kalifatets største udfordring, hvor forfatteren bl.a. kommer ind på, at vejen til at etablere en endelig stat går igennem IS's hvervning af kvindelige jihadister.

Mens Serincis bog virker som en gengivelse af de mange begivenheder, som man har hørt eller set i TV, og det mest spændende, altså det, man ikke har set eller hørt så meget om, bliver forklaret hastigt, er det anderledes hos Napoleoni. Selvom de to bøger er på hhv. 142 og 155 sider, forsøger Napoleoni ikke at komme hele vejen rundt om problemstillingen, som Serinci gør, men det siger sig selv, at man på 142 sider ikke både kan give en historisk beskrivelse, skrive om religiøse modsætninger samt forsøge at besvare problemstillinger, såsom hvorfor så mange fra vesten deltager i kampene. Bogen virker derfor mere som en appetitvækker, hvor man efter at have læst den vil læse mere om emnet, om baggrunden, idet Mellemøsten i dag er et kæmpe kaos, hvor det her fra Danmark er meget svært at finde hoved og hale i det, der foregår.

Ilyas Dogru er medlem af Nazim Hikmet Kulturforening og har tidligere skrevet artikler i bladet, senest i #26, februar 2015.

BOGTITEL *The Politics of Ecosocialism. Transforming welfare*
 FORFATTER (red.) K. Borgnäs, T. Eskelinen, J. Perkiö, R. Warlenius
 FORLAG Routledge 2015, med støtte fra Transform!Europe, 224 sider.

Økosocialismens politik

Af Rolf Czeskleba-Dupont

Økosocialisten John Bellamy Foster/Oregon bemærker i bogens efterord bl.a., at den ikke siger noget om imperialismen og ikke ret meget om oprørspotentialet i Syd. Der siges heller ikke noget om, hvordan og hvorfor velfærdsstaterne er blevet til warfare-stater, selvom den store samfundsforandring, forfatterne tilstræber, næppe sker uden et opgør med militarismen. Styrken ved disse afgrænsninger ligger dog i den regionalhistoriske erfaringsbaggrund i Skandinavien og i et fortsat håb om, at ikke alle grønne bliver xenofobiske, samt at arbejderbevægelsen vil gribe ind til fordel for ægte problemløsninger.

I de tre første artikler beskrives grundlæggende præmisser. Kajsa Borgnäs, ph.d.-studerende i Potsdam og tidligere rådgiver for det svenske socialdemokrati, anvender en fornyet forståelse af kapitalens logik helt ned i mikroøkonomien til at evaluere elementer af 'grøn vækst'-diskursen. Modsat talen om et nødvendigt sammenfald af miljø- og økonomikriser ser Borgnäs miljøproblemer som forårsaget af normal kapitalistisk akkumulation.

David Eklund Kloo, politisk sekretær ved et svensk fagforbund, insisterer på, at beslutninger om, hvad der skal produceres og hvordan, ikke vil blive taget demokratisk, så længe produktionsmidlerne er i hænderne på de få. Når arbejderbevægelsen dog har opnået væsentlige indskrænkninger i vareformens udbredelse, hvad angår det sociale,

burde dette også kunne sættes igennem angående miljø- og naturmæssige livsbetingelser. Kampen om arbejdets indhold kan virke frigørende.

Filosoffen og forfatteren Villy Lähde er bekymret over afslutningen på en æra af ekspansion i vores vidt forgrenede brug af ikke-fornybare ressourcer. CO2-problemet virker som ophobet affald i atmosfæren, men når over 2/3 af de fossile brændsler skal forblive i jorden, holder disse op med være ressourcer. De bliver moralsk forældede, som Marx sagde det om teknologi. Fra normal relativ knaphed, som forårsages af og driver kapitalistisk virksomhed, trues samfundet nu af et 'fald ned i' absolut knaphed – hvilket kræver en så stor nedgang i ressourceforbruget, at den kun kan lade sig gøre ved stærkt øget social lighed.

De næste fire artikler tager sig af kritiske, historisk bevægelige udfordringer for samfundene. Fredrik Sjögren, forsker ved Luleås Tekniske Universitet, drøfter det problem, at social velfærd har beroet på økologisk ikke-bæredygtig produktion og dennes vækst. Over for en satsning på teknologi som løsningsmiddel peger han på begrænsningerne i såvel teknologisk som social determinisme forstået som lineære fremskridt. Alternativt nævner han mere komplekse opfattelser både hos nyere tænkere (Latour, Deleuze) og hos Marx i hans historiske forståelse af maskinsystemer. Dette lægger op til en omorganisering af produktionsnetværk vha. informationsteknologi anvendt i udvidet koopera-

tion til at fremme fælles anliggender (commons).

Tero Toivanen forsker i Verdenspolitik ved Helsinkis universitet med vægt på fælledernes betydning under kapitalismen. De beror på lokale arbejdsfællesskaber, som den kapitalistiske produktionsmåde opløser, men som kan være et modværge mod, at grundlaget for fælles rigdom i skikkelse af arbejde og naturen bliver ødelagt. Desværre kan de engelske ordspil over commons, verbet 'to common' og perspektivet 'commonification' ikke oversættes, men for engelsk-kyndige kan de nok virke aktiverende for det store transformations-formål.

Rikard Warlenius, ph.d.-studerende i humanøkologi ved universitetet i Lund, vender sig imod at betragte den fossile kapitalisme som irrationel, men undersøger både mere specifikke forhold og generelle kapitallogiske faktorer ved eksemplet vedvarende energi for at forklare, hvorfor der ikke sker det, som klimakrisen kræver. De alternativer, der skal bekæmpe klimaforandringerne, støder hos modstanderne af vedvarende energi på frygten for forringet vækst lig med forringet kapitalakkumulation; men hele spørgsmålet har også at gøre med faktorer som dyrkelsen af privat rigdom på betingelse af offentlig knaphed; magt-decentraliseringens mulighed ved solenergien; og, som Naomi Klein har bemærket, det fatale historiske sammenfald af klimaforandringerne og neoliberalismens hærgen. 'Fristelsen' til at realisere den vedvarende energis potentielle besparelse i reelle samfundsomkostninger er derimod et stort håb for socialismen.

Teppo Eskelinen, filosofisk og politisk-økonomisk forsker ved Østfinlands universitet, udreder muligheder og grænser ved grøn keynesianisme med prioritet i infrastruktur-investeringer. Disse er ofte ikke kun risikofyldte, men behæftet med så store usikkerheder, at det offentlige skal til. Keynesianismens begrænsning ligger imidlertid i den forbrugsudvidelse, der satses på for at øge effektiv efterspørgsel, nemlig med medfølgende øget resourceforbrug; i den manglende modstand mod magtrelationerne i kapitalforholdet; og i en teknokratisk bias, der ser på græsrodsstrategier som kaotiske og ikke uddyber demokratiet. Satsningen på en brugsværdi-økonomi, som f.eks. David Har-

vey går ind for, ser keynesianerne ikke som udvej.

Bogens sidste fire artikler diskuterer politiske værktøjer, der kan bruges for en samlet overgangsstrategi, samt de handlemuligheder, de kan åbne (agency). Johanna Perkiö forsker ved universitetet i Tampere i basisindkomst. Hun værdsætter Eric Olin Wrights opfattelse af basisindkomst som et politisk værktøj, der peger i socialistisk retning. Hun kombinerer dette med indsigten i, at den vækstmotor, der har muliggjort en periode med statslig omfordeling af velfærd, pga. økologiske grænser og enden på billig fossil energi ikke virker sådan længere. Et faldende antal mennesker nyder social sikring gennem fast arbejde. Derfor kræves en ny global økonomisk arkitektur med basisindkomst for alle og øget beskatning af de rige. Dette muliggør nye emanciperende aktiviteter i arbejdsfæren og en 'post-produktivistisk' velfærdsmodel.

Shora Esmailian, sociolog og journalist i Malmö, har forsket i klimaflygtninge-problemet og den iranske arbejderbevægelse. Hun skildrer gennem tre velundersøgte cases i hhv. Pakistan, Ægypten og Etiopien/Kenya, hvor hårdt følgerne af klimaforstyrrelserne rammer især ulandskvinder fra landbrugsegne. Hun undersøger spørgsmålet, hvem der er de klimaflygtninge, som ventes i hobet midt i århundredet. Der er nemlig ikke investeret megen hjernekapacitet i at finde en samlet definition af 'klimaflygtninge', og i lovgivningen kendes ikke til begrebet. Centerlandene burde i erkendelse af deres historiske klimagæld åbne dørene for de mennesker, begrebet gælder for.

Andreas Ytterstad, lektor og ledende medlem af Concerned Scientists i Norge, beskriver kampen om et nyt kulturelt hegemoni, der burde afløse troen på især gaseksporten som et vidundermiddel til at dæmpe drivhusgasudledningerne. Ligesom Asbjørn Wahls indlæg i den danske økosocialisme-bog (anmeldt i DNC#29) beskriver Ytterstad landvindingerne i en koalition mellem dele af arbejderbevægelsen, miljøforkæmperne og kirkerne for det fornødne omsving i den herskende norske konsensus. Han tør håbe på især arbejderklassens indsats for klimajobs.

Andreas Malm, lektor og forsker i human

økologi ved Lunds Universitet, gør sig ingen illusioner om, at de største kapitalister ikke vil grave alle energireserver op, der indbringer dem profitter. Med Anthony Giddens taler han om nødvendigheden af at komme tilbage til planlægning som fælles opgave. For at tage højde for opgavens sværhedsgrad appellerer han ikke kun til erfaringen med krigsproduktion i USA under 2. Verdenskrig, men også til Trotskijs erkendelse af en tilsvarende vanskelig opgave i Sovjetunionens første år. Som en sidste udvej for at undgå samfundsplanlægning foretrækker kapitalister som Bill Gates imidlertid at finde stor-tekniske (pseudo-)løsninger som f.eks. globale eksperimenter med at skyde sulfat-aerosoler op i atmosfæren (i 2006 anbefalet af den fortvivlende Nobelprisvinder Poul Crutzen for at imitere vulkanudbrud). – Malm slutter med et citat fra Frederic Jameson om, at det er nemmere at forestille sig verdens ende end enden på kapitalismen.

Med John Bellamy kan man kun ønske, at forfatterne fortsætter deres samarbejde og indtager dybere og videre aspekter af vores kaotiske verdenssystem i deres overgangsstrategi.

Rolf Czeskleba-Dupont, ph.d. i energi og samfund (Aalborg Universitet 1985), er uddannet som sociolog og geograf (Berlin og København). Fritstillet fra sit arbejde på RUC i samfundsvidenskab. Rolf redigerer vores sektion Aktuelt og Baggrund.

Paul J. Crutzen

BOGTITEL *Mediekomplekset*
 FORFATTER *Peter Nielsen*
 FORLAG *Frydenlund, 2016, 139 sider, 299 kr.*

Manifest for tilpasning og flugt

Af Staffan Dahllöf

Den canadiske litteraturkritiker mv. Marshall McLuhan lancerede i 1967 udtrykket ”mediet er budskabet”. Et halvt århundrede – og et internet – senere har Peter Nielsen, lektor ved RUC, skrevet en fortsættelse.

I *Mediekomplekset*, et begreb, som Nielsen foretrækker frem for mediesamfundet, bliver McLuhans tese ført videre. Mediet er budskabet, men budskabet er i sig selv blevet indholdsløst. Vi bliver kvalt i information og drukner i pluralitet. Alt er blevet til form, rundgang og plidderpladder.

Det samme gælder for økonomi og politik.

I politik er der stor usikkerhed om, hvem der vinder valg, men stor sikkerhed for, at det politiske indhold forbliver uforandret uanset udgang.

Økonomi som videnskab er reduceret til prognoser om fremtiden, som stort set aldrig er i overensstemmelse med virkeligheden. Prognoserne er så ikke-begivenheder præsenterede som ikke-nyheder.

Og når politik, økonomi og nyhedsrapportering sovses sammen i et ”mediekompleks” uden reelt indhold, kommer den fælles offentlighed til at bestå af bobler, som vokser og brister for straks at erstattes af nye bobler. Og, skriver Peter Nielsen, som en opslags kronen på værket:

”I sidste ende handler det om undgå, at mediekomplekset, der i sig selv er en boble, boblen over alle bobler, helt og aldeles brister.”

Hvis dette forsøg på at opsummere Peter

Nielsens forsøg på at etablere ”en kompakt teori om medier og modstand” forekommer en anelse ubegribeligt, så er det ikke helt uden grund, og måske ikke kun fordi anmelderen er kommet til kort med sin opgave.

Første gennemlæsning af bogen var noget af en kamp.

Anden gang gik det lidt bedre.

Men for den, som i forvejen har vanskeligt ved at forstå, hvad Jean Baudrillard, Michael Hardt og Antonio Negri har at tilbyde af brugbare analyser, er det noget af en opgave at følge Peter Nielsens videreførelse af de tres teser.

Nielsen har forholdsvis få konkrete eksempler for at illustrere, hvad han vil have sagt. Et af dem om politikens tiltagende forfald er forskellen mellem partiet Centrum-Demokraternes opgang og fald i en proces, som varede i godt tre årtier, og det meget hurtigere bobleforløb for Ny Alliance, som blev til Liberal Alliance, SF’s kortvarige optur som regeringsparti og Enhedslistens og Alternativets for tiden måske oppustede tilværelse.

Det er muligvis rigtigt set, men næppe banebrydende nyt. Statskundskaben har jo i lang tid peget på partiernes medlemstab og tiltagende afhængighed af interne opinionsmålinger, spin og fokusgrupper – for eksempel Tim Knudsens *Fra folkestyre til markedsdemokrati*.

I et efterord fortæller Peter Nielsen om, hvordan det er lykkedes ham selv sammen med nogle

kolleger at modvirke fyringer på Roskilde Universitet ved hjælp af frivillige fratrædelser og arbejdsdeling. Han beskriver det som et eksempel på et ”vigtigt brud med den onde cirkel af arbejdsetik, forbrugsmoral og vækstpolitik, der på kryds og tværs kendetegner mediekomplekset.”

En fungerende modstand mod ”mediekomplekset”, til hvilket RUC tilsyneladende også hører, består altså af tilpasning, accept og flugt, kort sagt at vende ryggen til.

Hvis det er den brugbare konsekvens af en ny kritisk teori, så er der al mulig grund at holde fast ved de gamle.

Staffan Dahllöf er freelancejournalist, korrespondent til svenske medier og fast medarbejder i NOTAT. Staffan har tidligere skrevet adskilligt i Det Ny Clarté og var bl.a. med til at redigere vores tema om medier i #15, november 2010.

Marshall McLuhan

BOGTITEL *Tidens vers*FORFATTER *Peer Westen Pedersen*FORLAG *Forlaget Mellempgaard, 2016, 44 sider, 139,95 kr.*

Tidens vers – imod tidsånden

Af Klaus Haase

Begrebet tidsånden er lidt svævende, men meget benyttet, når man skal beskrive et tidsfænomen eller eksempelvis noget litteratur, der udspringer af en bestemt tid og bestemte samfundsmæssige forhold.

Denne digtsamling går ind under genren arbejderlitteratur. Ordet arbejder er på det nærmeste skrevet ud af nutidens neoliberale ordbog.

Vi skal tilbage til 1960'ernes, 1970'ernes og lidt af 1980'ernes litterære verden – og tidsånd, hvor der blev skrevet masser af arbejderlitteratur, ikke mindst venstreorienterede digte og romaner.

Tidens vers er en digtsamling med en række rimede og urimede arbejderdigte. Forfatterens store forbillede er arbejderdigteren og kommunisten Carl Scharnberg. Temaer som klassekamp, racisme, diskrimination af religiøse grupper, kapitalismens udbytning og andre aktuelle temaer er temaer i digtene.

SVESKEN PÅ DISKEN

Der er ikke meget lyrik over digtene. De har alle kant, er meget konkrete og er helliget det budskab, de byder på.

Det er modigt at gå imod tidsånden, og det kan også være nødvendigt at have kant, når man skal beskrive de modsætningsforhold og økonomiske uretfærdigheder, der ligger i tiden.

Digtene er klare, pakker ikke noget ind. Er konfrontationssøgende og gløder flot af social in-

dignation. Kort sagt: Digteren smider svesken på disken. Et eksempel fra et af samlingens digte:

Krig, presse og politikere:

*En fredsforsker sagde i tv da NATO bombede Serbien
at de opførte sig som en glubsk, smilende krokodille
siden da er han ikke kommet til orde i pressen
dette er udtryk for en meget dårlig og grim dille.*

Digtenes svaghed kan være, at de af og til forekommer lidt for forudsigelige. De er meget konstaterende og provokerende, men det ville have pyntet med lidt humor og ironi, for at fange læseren.

Der er i høj grad tale om brugsdigte, forstået på den måde, at de bør bruges ved politiske, faglige møder, fester med et politisk formål, eventuelt 1. maj og andre demonstrationer.

FRA ARBEJDERKLASSEN

Forfatteren er født i 1960 – således har han nået at være en del af den omtalte tidsånd. Han er arbejdsløs specialarbejder. Har været aktiv i fagbevægelsen. Siden aktiv i Enhedslisten og freds- og solidaritetsbevægelser.

Klaus Haase er forfatter, foredragsholder og kulturansmelder.

BOGTITEL *Da havenisserne kom til Udkantsdanmark*

FORFATTER *Klaus Haase*

FORLAG *Eget forlag 2015 (kommission: Forlaget Underskoven), 164 sider, 120 kr.*

Havenisser

Af Flemming Larsen

” Hvem ville tro, at Middelborg nogensinde kunne komme i centrum i de landsdækkende medier?

Hvem ville i deres vildeste fantasi have troet, at denne havneby og endestation kunne blive hele landets ’mediedarling’? For øvrigt krydret med en euforisk julestemning?

Denne mindre provinsby i ’Udkantsdanmark’ kan jo ikke gøre for, at den ligger, hvor den ligger. Afsides beliggende fra ’Centrumdanmark’. At byen så yderligere er plaget af stor arbejdsløshed og holdes i en økonomisk nødrespirator af få større virksomheder og en lukrativ havn, mens mindre virksomheder går konkurs på stribe, tæller jo ikke fordelagtigt på byens cv. Dertil kan føjes et lavt uddannelsesniveau og mange sociale problemer. Middelborg rummer 12.000 indbyggere.”

Sådan starter Klaus Haases roman. Haase bor i Kalundborg, som uden tvivl er en inspiration. Som han har udtrykt det på Facebook: ” Jeg belyser gennem satire og alvor det Udkantsdanmark, jeg selv lever i.”

Og vi får sandelig satire for alle pengene i bedste Scherfig-stil. Byens spidser, PET, moderne læringsteorier i daginstitutionen (som hedder ’Blålys’), TV’s overfladiskhed, supermarkedet ’Køb godt’, en selvglad psykiater (’Jan Von Unik’) – alt dette og mere til bliver spiddet ved hjælp af ram-mende observationer. Foruden Scherfig mindes man også Finn Søborg, når han var bedst. Som hos disse to forfattere er der også i denne roman

positive modfigurer: to piger fra hver sin samfundsklasse, som udvikler et tæt venskab; en snu værtshusgænger; en sympatisk leder af det lokale amatørteater m.fl.

Og så er der det fine plot: En række personer klædt ud som havenisser tager en række gidsler i supermarkedet ’Køb godt’. Det udvikler sig til et stort drama i byen, og ikke kun i Middelborg, nej, landsdækkende TV, PET, udkantsminister m.fl. bliver inddraget. Imidlertid er der ting, der forvirrer indbyggere, presse og myndigheder: Fx er gidseltagerne flinke, og børnene elsker at være gidsler. Dramaet trækker ud, og plottet er så fint lavet, at man nødigt slipper bogen, når man når til sidste del af den. Slutningen skal naturligvis ikke afsløres her, kun at plottet også trækker på historiske hændelser.

Klaus Haase har en god og fantasifuld pen, skriver morsomt, og jeg har med glæde hørt, at der er en fortsættelse på vej. Forfatteren bør blot sørge for en meget bedre korrekturlæsningsproces, da læsningen generes af en hel del sprog- og/eller trykfejl.

Som sagt giver Haases stil mindelser om Scherfig og Søborg, men jeg kom også under læsningen til at tænke på diverse Erik Clausen-film. Og apropos: Det ville faktisk være oplagt at filme *Da havenisserne kom til Udkantsdanmark*.

En ny spændende romansatiriker er ved at blive født.

Flemming Larsen er medlem af bladets redaktion.

BOGTITEL *Ukraine i spændingsfeltet*
 FORFATTER *Jens Jørgen Nielsen*
 FORLAG *Frydenlund 2016, 180 sider, 249 kr.*

Det ukrainske spørgsmål

Af Klaus Riis

Ukkraine: Et land midt i Europa, næststørst efter Rusland. Først etableret som nationalstat i 1922, hvor det blev en del af Sovjetunionen. Vestukraine først en del af den ukrainske stat i 1939 og samtidig en del af Sovjet. Henved en sjettedel af befolkningen dræbt i Hitlers angrebskrig. Erklæret selvstændigt ved Sovjetunionens opløsning i 1991.

I dag er der godt 45 millioner indbyggere. Den ene halvdel af befolkningen er orienteret mod Vesteuropa, den anden mod Rusland, med stærke historiske og økonomiske bånd i hver sin retning. Gennem århundreder et stridens æble mellem stormagter, og siden 2014 et land i borgerkrig med tusinder af dræbte og mere end en million flygtninge. Og endnu mere: I centrum for en bitter strid mellem USA, EU og Rusland, der har udløst en ny kold krig. En storkrig, en atomkrig, på europæisk territorium er igen et nærværende scenarie.

Ukraine er et spørgsmål i sig selv, og omkring Ukraine stiller der sig centrale spørgsmål til udviklingerne på vores kontinent. Var f.eks. Maidanoprøret i 2014, der drev den valgte præsident Janukovitj på flugt, en folkelig revolution eller et udenlandsk støttet kup? Var Krims tilbagevenden til Rusland et resultat af russisk aggression, der afslørede Putins planer om at erobre hele Ukraine? Vil han genoprette det gamle sovjetterritorium? Er Ukraine på vej ind i NATO? Hvordan er det egentlig gået i krigen mellem styret i Kiev og det

østukrainske Donbass? Eller: Hvad betyder EU's associeringsaftale med Ukraine, der åbner vej til medlemskab? Den aftale, som blev forkastet af hollænderne ved en folkeafstemning i april 2016. Nye spørgsmål dukker op.

Journalisten, historikeren og forfatteren Jens Jørgen Nielsen giver svar på mange af dem. Eller som han snarere selv ville formulere det: Kommer med nogle bud på svar i sin bog *Ukraine i spændingsfeltet*. En velskrevet og letlæst bog, upåklageligt saglig og grundigt dokumenteret. Belyst med skriftlige og elektroniske kilder, men også med samtaler med aktører og ofre i den ukrainske konflikt, som det passer sig for en undersøgende journalist. Som nyhedskorrespondent for Politiken i Rusland og de fhv. sovjetrepublikker og som tidligere ansat på den danske ambassade i Estland har Jens Jørgen Nielsen et indgående kendskab til de sidste 25 års omvæltninger. Ikke mindst kender han til situationen i de lande, der blev selvstændige efter Sovjetunionens opløsning. Mange søgte ly i EU og NATO efter en kort periode med alliancefrihed og uafhængighed.

Med bogen ønsker han at bane vej for en dialog med og om Rusland. Et godt forhold til Rusland ser han som en nødvendighed, for danskernes og alle europæeres egen skyld.

Med alle disse forudsætninger og gode hensigter kunne bogen blive en vigtig brik i den offentlige debat. Men det er ikke sket. I mainstreampres-

sen – hans eget tidligere blad indbefattet – er den blevet sabled ned, hvis den da ikke er forbigået med fortielsens skarpe våben.

Jens Jørgen Nielsen rokker nemlig ved den fremherskende fortælling om godt og ondt, helte og skurke på kontinentet. Ikke mindst ved dæmoniseringen af Putin, som i de sidste år er eskaleret til et niveau, der kan måle sig med kampagnerne mod Saddam Hussein og Muammar Gaddafi. Og værre endnu: Han rokker ved det mest grundlæggende aksiom: Opfattelsen af USA og Vesten som forsvarere af frihed og demokrati og alt godt. Andre lande og regimer er i sammenligning tilbagestående, med en hang til det autokratiske. Altså ønsker befolkningerne i Østeuropa, Rusland, Mellemøsten, Kina osv. pr. definition at knytte sig til Vesten og dens 'grundlæggende værdier'.

Ukrainernes drøm er at knytte sig til og blive en del af Vesten. Det vil sige af EU og NATO. Det vil også sige at løsrive sig fra Rusland og kappe båndene. Dette er Kiev-styrets og Maidan-opstandens grundfortælling. Og det er den, der ligger til grund for USA med de allieredes politik over for hhv. Rusland og Ukraine: På den ene side sanktioner over for Rusland og en bevidst afvisning af dets legitime økonomiske og sikkerhedsmæssige interesser i naboforbindelserne til Ukraine; på den anden side bombastisk støtte til en korrupt oligark som chokoladekongen præsident Porosjenko, hvis optræden i Panama-papirerne ikke har undret nogen. Denne politik har ført til en skammelig fortielse af fascistiske og nazistiske kræfters rolle i Maidan-opstanden, i krigen mod Donbass og millioner af ukrainske medborgere. Til at skjule alt det, som den franske filmmand Paul Moreira har afsløret som 'revolutionens dystre bagside' i dokumentarfilmen *Ukraine – Masks of Revolution*. Det lykkedes ikke en meget aktiv Maidan-lobby for nylig at forhindre, at svensk TV viste hans film om de ukrainske fascister og i særdeleshed massakren i Odessa 2. maj 2014. Men det er undtagelsen. Maidan-propagandaen gør sin virkning. Kiev-styrets Ukraine er en esse for højrepopulistiske fortællinger og for kamptræning af fascister fra mange lande i Europa.

Problemet er, at grundfortællingen ikke passer. Den ukrainske befolkning har ikke ønsket medlemskab af EU eller Nato. Den har heller ikke ønsket at kappe alle bånd med Rusland. Slet ikke i Østukraine med den store russisk-talende befolkning og de traditionelle tætte økonomiske og kulturelle bånd. Men heller ikke et flertal blandt vestukrainerne. Jens Jørgen Nielsen får dokumenteret dette grundigt. Der er ingen beejstring for krigen mod deres landsmænd, som Porosjenko og hans nu fratrådte statsminister Jatsenjuk har gennemført med enorme ødelæggelser og lidelser til følge.

Sikker på USA's og Vestens støtte afviste man fra starten østukrainernes krav om sproglige og andre rettigheder og en vis grad af autonomi. Da de rebelske folkerepublikker Donetsk og Luhansk blev udråbt efter begivenhederne på Krim, der førte til optagelse i Rusland, drømte Kiev-regimet om at undertvinge Donbass med militærmagt.

Hvordan Kiev-ledelsen ophidsede til krig, fremgår af en udtalelse fra Porosjenko på ukrainsk TV:

”Ikke at forlænge våbenhvilen – det er vores svar til terroristerne, militante og maroderende bander. Vi må stå sammen, for vi kæmper for at befri vores land for skidt og parasitter” (s. 144-45).

Hvis det lyder som en opskrift på folkefordrivelse og etnisk udrensning, er det ikke forkert.

Men efter næsten to års krig er Donbass stadig ikke besejret. Påstanden om, at det er russiske styrker, der har stået imod den ukrainske regeringshær, er efterhånden skudt ned. Der er aldrig kommet beviser. Det er Donbass' egen befolkning, som har forsvaret sig militært. Det har påført Kiev-regimet så følelige militære nederlag, at det var tvunget til forhandlingsbordet med stormagterne og lederne af de to oprørsrepublikker, det havde svoret at knuse.

Minsk 1 og Minsk 2 lagde rammerne for en våbenhvileaftale og en politisk opfølgning, der skulle sikre en lovmæssig garanti for en vis autonomi for de to republikker. Aftalen er ikke blevet implementeret, hverken på det ene eller andet område. Internationale aftaler mellem stormagter holder ikke længe eller i det hele taget. Men krigen

er aftaget i intensitet, uden at Donbass har kunnet vende tilbage til en normalitet og mulighed for en fredelig udvikling.

Om den 'russiske aggression' i forhold til Krim skal det bare noteres, at hele processen omkring Krims tilbagevenden til Rusland foregik fredeligt. Ikke et skud blev løsnet. Det var parlamentet i Krim, der organiserede en folkeafstemning og den proces, der førte til halvøens nye status. Et meget stort flertal på Krim ønskede det. Historisk har Krim i flere århundreder været russisk. Flertallet af befolkningen er russere. Det har kun været en del af Ukraine siden 1954, da Nikita Khrusjtjov som ny sovjetisk leder efter Stalin vilkårligt overdrog Krim til Ukraine med folk og fæ. Rusland har før Krims tilbagevenden betegnet dette som forfatningsstridigt. Rusland ville under ingen omstændigheder have givet afkald på marinebasen i Sevastopol og dermed dets adgang til Sortehavet og Middelhavet. Men netop det var de amerikanske neokonservatives drøm. Rusland væk fra både Middelhavet, Sortehavet og Østersøen. Grænsen ned gennem Europa spækket med missilforsvar, angiveligt rettet mod Iran. Arktis ville blive en smal sag.

Det er kun Vestens støtte, der holder Kiev-regimet på fode. Og USA og Vesten støtter dette autoritære og korrupte oligarkregime med blod på hænderne i forventning om monopolprofitter og geostrategiske fordele.

USA har overtaget den gamle britiske doktrin at imødegå enhver alliance, eller tilløb til alliance, mellem Tyskland og Rusland. Derfor kører USA så hårdt frem mod Rusland, og derfor gennemtvinger og fastholder det sanktioner og en dødsensfarlig militarisering af hele kontinentet i NATO-regi. Især farlig for europæerne – russere, vesteuropæere og dem imellem.

Det er ikke så længe siden, at hele fem nordiske regeringschefer var kaldt på besøg i Det Hvide Hus. De skrev under på et fyldigt dokument, der sværger evig troskab til de vestlige værdier og opruster Østersø-regionen til et hidtil ukendt niveau. NATO rykker også her helt tæt på den russiske grænse, med tropper og kampfly i de balti-

ske lande og missilforsvarsbaser i Polen – og hele vejen ned sydpå til Tyrkiet.

Obama og de nordiske ledere cementerer den nye kolde krig og binder Norden til den amerikanske oprustningspolitik. I dokumentet tales der om Ruslands øgede aggressivitet i Østersø-regionen, og konsekvenserne, der bliver draget, er skræmmende. Kursen er sat mod konfrontation, oprustning og krig omkring det, der engang skulle være 'fredens hav'.

Der tales om 'Ruslands illegale besættelse og forsøg på annektering af Krim', om 'dets aggression i Donbass', og dets 'forsøg på at destabilisere Ukraine'. Ruslands adfærd er 'i strid med international lov og krænker den etablerede sikkerhedsorden i Europa'. Sanktionerne kan først endeligt ophæves, når Krim returneres til Ukraine.

Ikke et ord om, at Kiev-regimet kom til magten ved et amerikansk-støttet kup, der fordrev en præsident, der var indsat ved et internationalt anerkendt valg. Ikke et ord om, hvem og hvad der destabiliserede Ukraine og krænkede den etablerede sikkerhedsorden. De nordiske ledere har bundet sig på hænder og fødder til den amerikanske strategi. Derfra kommer ingen løsninger. Kun en march i gal retning.

Hvordan skal Ukraine-spørgsmålet løses? Undertegnede har ikke samme forhåbninger til genoptagne stormagtsforhandlinger som tilsyneladende Jens Jørgen Nielsen. Det må være den ukrainske befolkning selv, dens flertal, arbejderne, der får skabt de nødvendige løsninger. Det betyder kamp mod al imperialisme, mod al indblanding fra USA, EU og også fra Putins Rusland. Den foreløbige militære sejr over den vestligt støttede ukrainske hær viser, hvad der kan udrettes. Overvinder ukrainerne den nationale splittelse, som stormagterne spiller på, og kæmper for et uafhængigt og alliancefrit Ukraine, er der stadig fremtidsudsigter.

Klaus Riis er redaktør af tidsskriftet Kommunistisk Politik

DET NY Clarté #31

TEMA: Omfordeling - for hvem?

Udkommer
kun
digitalt

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR: *Karen Helveg Petersen*
redaktoer@clarte.dk
ØVRIG REDAKTION: *Marc Gronlund, Jørn Poulsen,*
Jens Laugesen, Rolf Czeskleba-Dupont,
Christian Borum & Flemming Larsen
PORTAL: *Jens Laugesen: webeditor@clarte.dk*
LAYOUT: *Albert Scherfig*
ILLUSTRATIONER: *Lasse Bo Christensen*
FOTOGRAFI: *Alfred Fabricius*
KORREKTUR: *Thora Heegaard & Ellen Agerskov*
SKRIBENTER: *Gerd Callesen*
Kjeld Ammundsen, Staffan Dabllöf
Mikael Nyberg & Klaus Riis
GÆSTESKRIBENTER: *Lars Josephsen, Ariel Salleh,*
Asger Magne, Ilyas Dogru & Klaus Haase
Foreningen Det Ny Clarté
Tryk: *Frederiksberg Bogtryk A/S*
Oplag: 400
ISSN: 1902-0333

ADRESSE:
Det Ny Clarté
C/O Mediesyndikatet Monsun
Nørrebrogade 5c, 1. tv.
2200 København N.
www.clarte.dk

Løssalgspris for #30: 50 kr

Vi modtager meget gerne bidrag,
så vi kan udvikle og udbrede vores nye portal.

Giro: 10189179
Netbank: 1551-10189179
CVR/SE: 3009 2805

Henvendelser:
abonnement@clarte.dk

Portal:
www.clarte.dk

